

सहायक पुरोहित

छोटो अवधिको

पाठ्यक्रम

प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालीम परिषद्

पाठ्यक्रम विकास महाशाखा

सानोठिमी, भक्तपुर

२०७२

विषय सूची

<u>विषय</u>	<u>पेज नं.</u>
परिचय.....	३
लक्ष्य.....	३
उद्देश्यहरू.....	३
तालीम अवधि.....	३
प्रशिक्षार्थी सङ्ख्या.....	४
लक्षित समूह.....	४
प्रशिक्षणको माध्यम.....	४
हाजिरीको स्वरूप.....	४
प्रवेशका आधारहरू.....	४
सीप परीक्षणमा व्यवस्था.....	४
प्रमाण पत्र.....	४
प्रशिक्षकको योग्यता.....	४
प्रशिक्षक प्रशिक्षार्थी अनुपात.....	४
तालीम संचालन गर्न आवश्यक भौतिक पूर्वाधारहरू.....	४
सीप तालीमको लागि सुझाव.....	५
अन्य सुझावहरू.....	५
पाठ्य संरचना.....	६
कर्मकाण्डको परिचय.....	७
नित्य कर्म.....	८
पूजाको प्रारम्भिक कर्म.....	१५
पूजाको आधारभूत सामग्रीको तयारी.....	१२
सामान्य यज्ञमण्डप निर्माण.....	२३
रङ्गवली (रेखी) को रचना.....	२७
आधारभूत पूजन कर्म.....	३१
सत्यनारायण पूजा.....	३९
अग्निस्थापना कर्म.....	४४
उतराङ्ग कर्म.....	५५
एकोद्दिष्ट श्राद्ध.....	६२
सञ्चार तथा व्यवसायिकता विकास.....	६९
सञ्चार.....	७०
व्यावसायिकता विकास.....	७३
उच्चमशिलता विकास.....	७५
व्यवसायमा आवश्यक तालीम गुणस्तर सूचक.....	७६
सामान्य गुणस्तर सूचक.....	७७
प्रकृयागत तह.....	७८
परीणाम/उपलब्धी तह.....	८०
आवश्यक सामग्रीहरू.....	८१
आवश्यक स्टेशनरी/विविध सामग्रीहरू.....	८२
पाठ्यक्रम निर्माणमा सहभागी विज्ञहरू.....	८३

परिचय

संस्कार, संस्कृति, चाडपर्व, मेला र जात्रा राष्ट्रिय पहिचानका द्योतक हुन् । यिनीहरूले राष्ट्रलाई समृद्ध बनाउने मात्र नभएर एकताबद्ध पनि बनाइराख्छन् । नेपालमा हिन्दु धर्मका साथै अन्य धर्मसम्प्रदायहरू पनि परस्पर मिलेर रहेका छन् । यहाँ धार्मिक सहिष्णुता छ । यहाँ हिन्दु, बौद्ध, जैन, शिख, शैव, वैष्णव, शाक्त किरात आदि सबैले जन्मदेखि मृत्युसम्मका संस्कारकर्म गर्दछन् । अतः नेपाली समाजले संस्कार, संस्कृति, चाडपर्व, मेला र जात्रासँग सम्बद्ध कर्मकाण्डलाई विशेष महत्त्व दिइआएको पाइन्छ । कर्मकाण्डसम्बद्ध उल्लिखित पक्षका मूल ग्रन्थ संस्कृत भाषामा लिपिबद्ध छन् तर संस्कृत व्याकरणअनुसार विभक्ति मिलाई शुद्धसँग कर्मकाण्ड गर्ने गराउने मानिस दुर्लभ नै भइसकेका छन् । यसले गर्दा आफ्नो संस्कृति, धर्म, रहनसहनमा समेत नकारात्मक असर परी हाम्रो अस्मिता नै हराउँदै जाने स्थिति देखा पर्न लागेको छ ।

नेपालमा प्रचलित नामकरणादि संस्कार, चाडपर्व र जात्राहरू हाम्रा पहिचान हुन् । तिनीहरूलाई जोगाउनु भनेको आत्मा, संस्कृति र आफ्नो अस्तित्वलाई जोगाउनु हो । हाम्रो देशको यो अस्तित्व र पहिचान हाम्रा संस्कार एवम् संस्कृतिका आधारमा मात्रै बाँच्न सक्छन् । कर्मकाण्डलाई जोगाउन र हाम्रो समाजमा सम्मानित राख्न त्यसको पठनपाठन, प्रशिक्षण र प्रोत्साहन समेत हुनु अत्यन्त आवश्यक छ । हरेक राष्ट्रले आफ्नो अस्तित्व र अस्मिता जोगाउन त्यसलाई यथोचित संरक्षण दिनु राष्ट्रिय हितका दृष्टिले अनिवार्य कर्तव्य हो । यसै सत्य र तथ्यका आधारमा कर्मकाण्ड विषयलाई महत्त्व दिई व्यावसायिक सिप हासिल र तालीम सञ्चालनको आधारभूमिका रूपमा यो पाठ्यक्रम विकास गरिएको हो ।

कर्मकाण्ड विषयको पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा नित्य, नैमित्तिक तथा काम्य कर्मका आधारभूत पक्षलाई विशेष जोड दिइएको छ । शौच, स्नान, सन्ध्या, जप, होम, स्वाध्याय, देवतार्चन र बलिबैश्वदेव जस्ता कर्महरू नित्य कर्मअन्तर्गत रहेका छन् भने दुर्गापूजा, लक्ष्मीपूजा जस्ता तोकिएको दिन र तोकिएको समयमा (निमित्तवश) गरिनुपर्ने कर्म नैमित्तिक कर्मअन्तर्गत रहेका छन् । गृहप्रवेश, अग्निस्थापना जस्ता फलको इच्छा राखेर गरिने कर्म काम्य कर्मअन्तर्गत रहेका छन् भने पञ्चाङ्ग तथा सङ्कल्प ज्ञान, पूर्वाङ्ग कर्म तथा उत्तराङ्ग कर्म जस्ता सबै कर्मलाई अत्यावश्यक पर्ने विषयक्षेत्र विशेष कर्मअन्तर्गत रहेका छन् । उल्लिखित सबै क्षेत्रको सन्तुलित प्रयोग गरी सहायक पुरोहितका लागि यो पाठ्यक्रम निर्माण गरिएको हो ।

लक्ष्य:

स्थानीय तथा राष्ट्रिय आवश्यकता अनुसार कर्मकाण्ड गर्ने सहायक पुरोहित उत्पादन गर्ने ।

उद्देश्यहरू:

यो तालीम प्राप्त गरिसकेपछि प्रशिक्षार्थीहरू निम्न कार्यहरू गर्न समर्थ हुनेछन्-

- कर्मकाण्डमा प्रयोग हुने मन्त्रहरू शुद्ध रूपमा उच्चारण गरी विभिन्न कर्महरू विधिपूर्वक सम्पन्न गर्न
- नित्यकर्म गर्न/गराउन
- पूजाको आधारभूत सामाग्री तयार गर्न/गराउन
- सामान्य यज्ञ मण्डप निर्माण गर्न/गराउन
- रङ्गवली (रेखी) रचना गर्न
- आधारभूत पूजन कर्म गराउन
- सत्यनारायण पूजा गराउन
- अग्नि स्थापनकर्म गराउन
- उत्तराङ्ग कर्म गराउन
- एकोद्विष्ट श्राद्ध गराउन
- आवश्यक संचार गर्न
- व्यवसायिकता विकास गर्न
- उद्यमशीलता विकास गर्न ।

तालीम अवधि:

- ६७० घण्टा ।

प्रशिक्षार्थी सङ्ख्या:

- अधिकतम २० जना ।

प्रशिक्षणको माध्यम:

- नेपाली/संस्कृत ।

हाजिरीको स्वरूप:

- सैद्धान्तिक: ८० प्रतिशत ।
- व्यावहारिक: ९० प्रतिशत ।

प्रवेशका आधारहरू:

- उपनयन संस्कार भई नेपाली तथा संस्कृत लेखपढ गर्न सक्ने व्यक्तिहरू ।
- शारिरिक तथा मानसिक स्वस्थता भएका व्यक्तिहरू ।
- न्यूनतम उमेर : १६ वर्ष पुगेका व्यक्तिहरू ।

सीप परीक्षणमा व्यवस्था:

यो तालीमको प्रमाणपत्र प्राप्त गरेका प्रशिक्षार्थीहरूले राष्ट्रिय सीप परीक्षण समितिद्वारा निर्धारण गरिएको मापदण्ड पूरा गरेमा **सहायक पुरोहित** पेशाको तह १ को सीप परीक्षण परीक्षामा सहभागि हुन सक्नेछन् ।

प्रमाण-पत्र:

यो तालीम सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्ने प्रशिक्षार्थीहरूलाई सम्बन्धित तालीम दिने संस्थाले **"सहायक पुरोहित"** को प्रमाण-पत्र प्रदान गर्नेछ ।

प्रशिक्षकको योग्यता:

- वैदिक मन्त्रोच्चारणसहित कर्मकाण्ड सम्बन्धी व्यवसायमा कम्तिमा ५ वर्षको अनुभव भएको ।
- संस्कृत व्याकरण अनुसार विभक्ति मिलाएर कर्मकाण्ड सम्बद्ध वाक्य, अनुच्छेद रचना र प्रयोग गर्न सक्ने ।
- राम्रो सञ्चार तथा प्रशिक्षण सीप भएको ।

प्रशिक्षक-प्रशिक्षार्थी अनुपात:

- प्रयोगात्मक कक्षा : - १ प्रशिक्षक : १० प्रशिक्षार्थी
- सैद्धान्तिक कक्षा : कक्षा कोठाको अवस्थानुसार ।

तालीम संचालन गर्न आवश्यक भौतिक पूर्वाधार (भवन तथा कोठाहरू):

क. कार्यालय कोठा	-	१ वटा
ख. कक्षा कोठा २० जना अट्ने (कम्तीमा प्रति प्रशिक्षार्थी १ वर्गफिट स्थानको हिसाबले २० वर्ग फिटको कक्षा कोठा हुनुपर्नेछ । कक्षा कोठामा पर्याप्त प्रकाश तथा हावाको व्यवस्था हुनुपर्नेछ ।)	-	१ वटा
ग. आगन्तुक कक्ष	-	१ वटा
घ. प्रशिक्षक तयारी कक्षा	-	१ वटा
ङ. कर्मकाण्ड गर्ने निर्धारित स्थान (कम्तीमा प्रति प्रशिक्षार्थी १० वर्गफिट स्थानको हिसाबले २० वर्ग फिटको कार्यशाला हुनुपर्नेछ)	-	१ वटा
च. आवश्यक सामग्री एवं सर सामान राख्ने तथा दिने/लिने कोठा	-	१ वटा

सीप तालीमको लागि सुझावः

१. कार्य सम्पादन प्रदर्शन गर्ने

- कार्य सम्पादन स्वाभाविक गतिमा प्रदर्शन गर्ने ।
- क्रमानुसार कार्यसम्पादन कदमक्रमहरू मन्द गतिमा मौखिक वर्णन गर्दै प्रश्नोत्तर विधि अपनाएर प्रत्येक कार्य सम्पादन कदमक्रमहरूलाई प्रशिक्षार्थी समक्ष प्रदर्शन गर्ने ।
- आवश्यकतानुसार दोहोर्याउने वा तेहेर्याउने ।
- अन्तिम पटक कार्यसम्पादन प्रदर्शन गर्ने ।

२. प्रदर्शित कार्य सम्पादन अभ्यास गर्न प्रशिक्षार्थीहरूलाई यथेष्ट मौका दिने

- प्रशिक्षार्थीहरूलाई पथ प्रदर्शित अभ्यास (गाईडेड प्राक्टिस) गराउने ।
- कार्य अभ्यासको क्रममा प्रशिक्षार्थीहरूलाई कदम कदममा सहयोग वा पथ प्रदर्शन (गाईड) गर्ने ।
- कार्य सम्पादन गर्न निपूर्ण हुनका लागि प्रशिक्षार्थीहरूलाई दोहोर्याउने वा पुनः दोहोर्याउने मौका प्रदान गर्ने
- दिईएको कार्य सम्पादन गर्न प्रशिक्षार्थीहरू निपूर्ण भएपछि मात्र प्रशिक्षकले अर्को कार्य सम्पादन प्रदर्शन गर्ने

(घ) अन्य सुझावहरूः

१. सीप तालीमका सिद्धान्तहरू प्रयोग गर्ने ।
२. प्रशिक्षण गर्दा २० प्रतिशत समय सैद्धान्तिक र ८० प्रतिशत समय प्रयोगात्मक कक्षामा प्रयोग गर्ने ।
३. वयश्क सिकाईका सिद्धान्तहरू प्रयोग गर्ने ।
४. आन्तरिक अभिप्रेरणाका सिद्धान्तहरू प्रयोग गर्ने ।

पाठ्य संरचना

सहायक पुरोहित

क्र.सं	मोड्यूल/सब-मोड्यूल	स्वभाव	समय (घण्टा)		
			सैद्धान्तिक	व्यावहारिक	जम्मा
मोड्यूल:१	परिचय	सै	६०		६०
मोड्यूल: २	नित्यकर्म	सै+व्या	१५	२५	४०
मोड्यूल: ३	पूजाको प्रारम्भिक कर्म				
	सब मोड्यूल ३.१: पूजाको आधारभूत सामाग्री	सै+व्या	१०	३५	४५
	सब मोड्यूल ३.२: सामान्य यज्ञ मण्डप निर्माण	सै+व्या	५	३०	३५
	सब मोड्यूल ३.३: रङ्गवली (रेखी) को रचना	सै+व्या	५	४०	४५
मोड्यूल: ४	आधारभूत पूजन कर्म	सै+व्या	१५	६५	८०
मोड्यूल: ५	सत्यनारायण पूजा	सै+व्या	१०	३५	४५
मोड्यूल: ६	अग्नि स्थापनकर्म	सै+व्या	२०	१३५	१५५
मोड्यूल: ७	उत्तराङ्ग कर्म	सै+व्या	७	२३	३०
मोड्यूल: ८	एकोद्दिष्ट श्राद्ध	सै+व्या	१३	६२	७५
मोड्यूल: ९	अन्य व्यवस्थापन				
	सब मोड्यूल : ९.१ संचार	सै+व्या	३	७	१०
	सब मोड्यूल : ९.२ व्यवसायिकता विकास	सै+व्या	४	६	१०
मोड्यूल:१०	उद्यमशीलता विकास	सै+व्या	१८	२२	४०
	जम्मा		१९०	४८०	६७०

सै= सैद्धान्तिक

व्या= व्यावहारिक

मोड्यूल : १ कर्मकाण्डको परिचय

समय : ६० घण्टा (सै)

वर्णनः

यसमा कर्मकाण्डको परिचयसँग सम्बन्धित ज्ञानहरू समावेश गरिएका छन् ।

उद्देश्यहरूः

यो मोड्यूलको समापनपछि प्रशिक्षार्थीहरू कर्मकाण्डसँग सम्बन्धित निम्न ज्ञानहरू बुझ्न/गर्न समर्थ हुनेछन् ।

- कर्मकाण्डमा गरिने विभिन्न कर्महरू विधिपूर्वक गर्न, यसको परम्परा, सामाजिक, धार्मिक, साँस्कृतिक, महत्त्व, आवश्यकता तथा उपयोगिता
- श्रौत र स्मार्त कर्म, (यज्ञ, अनुष्ठान, पूजा र चाँडपर्व)
- नित्य, नैमित्तिक र काम्य कर्म (वार्षिक व्रत पर्वहरू, सकाम, निष्काम, शान्तिक, र पौष्टिक)
- शास्त्रको सामान्य परिचय (वेद, वेदाङ्ग, कर्मकाण्ड, पुराण, धर्मशास्त्र, श्रौतसूत्र, गृह्यसूत्र, धर्मसूत्र, शुल्वसूत्र, आह्निक)
- पञ्चाङ्ग प्रयोग (तिथि, नक्षत्र, योग, करण, वार, अयन, संवत्सर, मास, पक्ष, ऋतु, ग्रहस्थितराशि, मुहूर्त)
- नामकरण (इष्टघटी, भयात, भभोग, नामाङ्कन पहिचान)
- सन्धि, शब्द तथा धातु रूपावली एवम् आवश्यक प्राविधिक शब्दावलीको ज्ञान र प्रयोग मन्त्रोच्चारण (वैदिक र पौराणिक) विधि

कार्य विश्लेषण
(नित्यकर्म)

मोड्युल : २ नित्यकर्म

समय : १५ घण्टा (सै) + २५ घण्टा (ब्या) = ४० घण्टा

वर्णनः

यसमा नित्यकर्मसँग सम्बन्धित ज्ञान र सीपहरू समावेश गरिएका छन् ।

उद्देश्यहरूः

यो मोड्युलको समापनपछि प्रशिक्षार्थीहरू नित्यकर्मसँग सम्बन्धित निम्न कार्य गर्न समर्थ हुनेछन्

१. नित्याचार कर्म गर्न
२. शौचाचार कर्म गर्न
३. प्रातःस्तुति गर्न
४. प्रातःस्नान गर्न
५. सन्ध्यावन्दन गर्न
६. पाञ्चायन पूजा गर्न
७. पञ्च महायज्ञ गर्ने
८. भोजन विधि गर्न
९. शयन विधि गर्न ।

कार्यहरूः

१. नित्याचार कर्म गर्ने
२. शौचाचार कर्म गर्ने
३. प्रातःस्तुति गर्ने
४. प्रातःस्नान गर्ने
५. सन्ध्यावन्दन गर्ने
६. पाञ्चायन पूजा गर्ने
७. पञ्च महायज्ञ गर्ने
८. भोजन विधि गर्ने
९. शयन विधि गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य १: नित्याचार कर्म गर्ने ।

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : १ घण्टा
कूल समय : २ घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> ब्राह्म मुहूर्तमा उठ्ने । मन्त्रोच्चारणपूर्वक हातको अग्रभागमा लक्ष्मी, मध्यभागमा सरस्वती र मूलभागमा ब्रह्माको क्रमशः दर्शन हुने गरी हस्त दर्शन गर्ने । मन्त्रोच्चारणपूर्वक भूमि वन्दना गर्ने । माङ्गलिक वस्तुको दर्शन गर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको): शयनकक्ष, लक्ष्मी, सरस्वती, ब्रह्माको तस्वीर तथा अन्य माङ्गलिक वस्तुहरू ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): नित्याचार कर्म गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> ब्रह्म मुहूर्तमा उठी विधिपूर्वक कार्य सम्पादन गरिएको । शुद्ध मन्त्रोच्चारण गरी क्रमबद्ध रूपमा हस्तदर्शन भूमिवन्दना र माङ्गलिक वस्तुको दर्शन गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> नित्याचारका छ कर्मका परिचय, महत्त्व र उपयोगिता । नित्यकर्ममा उपयोग हुने मन्त्रहरू सम्बन्धी ज्ञान । माङ्गलिक वस्तुहरूका वारेमा ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: गोरौचन, चन्दन, सुवर्ण, मृदंग, ऐना, मणि, अग्नि ।

सुरक्षा तथा सावधानी: उठ्ने वित्तिकै शैयामा बसी गर्नुपर्ने र अन्यत्र गर्नुपर्ने विधिहरू कुशलतापूर्वक अनाइएको । दर्शन र वन्दना गर्दा क्रम मिलाइएको ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य २: शौचाचार कर्म गर्ने ।

सैद्धान्तिक: १ घण्टा
व्यावहारिक: १.३० घण्टा
कूल समय: २.३० घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> माध्यन्दिनीय आहिनक विधिद्वारा ब्रह्मसूत्र कानमा राखी शौच कर्म गर्ने । शुद्ध वस्तु/सामग्रीको उपयोग गरी गुप्ताङ्ग एक पटक, गुदद्वार तिन पटक, बायाँ हात दस पटक र दुवै हात सात पटक सफा गर्ने । दिसा गरेपछि १२ पटक, पिसाब गरेपछि ४ पटक, खानापछि १६ पटक र खाजा वा नास्तापछि ८ पटक कुल्ला गर्ने । दन्तधावनपूर्व वनस्पति प्रार्थना गर्ने । शास्त्रोक्त मन्त्रोच्चारणपछि दाँत माफ्ने । दन्त धावनपछि आसनमा बसी मौन धारण गर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको): शौचालय, स्नानागार, जनै, शुद्ध माटो, खरानी, आसन ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): शौचाचार कर्म गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> तोकिएको विधि र पटक अनुसार कार्य सम्पादन गरिएको । शुद्ध मन्त्रोच्चारण गरी क्रमबद्ध रूपमा शौचस्नानादि कर्म पूरा गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> दिवा, रात्रि, सन्ध्यामा दिसा पिसाब गर्दा यज्ञोवीत धारण र फर्किने दिशा ज्ञान । खकारी थुकेपछि हुने अवस्था लगायत अन्य अवस्था पछि पालना गर्नुपर्ने विधिको ज्ञान । दन्त धावनका लागि उपयोगी सामग्री संकलनको तरिका । मौन धारण गर्नुपर्ने अवस्थाको ज्ञान, जस्तै : सन्ध्या, जप, भोजन, दन्तधावन, पितृकार्य, देवकार्य, दिसा, पिसाब, गुरु सान्निध्य, दान र योग ।

सामग्री तथा उपकरण: जनै, शुद्ध माटो, खरानी, आसन ।

सुरक्षा तथा सावधानी: परीक्षण गरिएको शुद्ध माटो नपाइएको अवस्थामा अन्य सामग्रीको उपयोग गरिएको । दन्त धावनका लागि वनस्पति छनोट र प्रयोग गर्दा सावधानी अपनाइएको ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य ३: प्रातःस्तुति गर्ने ।

सैद्धान्तिक : २ घण्टा
व्यावहारिक : ६ घण्टा
कूल समय : ८ घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. मन्त्रोच्चारणपूर्वक गणेश, सूर्य, देवी, शिव, विष्णुको स्तुति गर्ने । २. मन्त्रोच्चारणपूर्वक नवग्रह स्तुति गर्ने । ३. मन्त्रोच्चारणपूर्वक ऋषि स्तुति गर्ने । ४. मन्त्रोच्चारणपूर्वक प्रकृति स्मरण र पुण्यश्लोक वाचन गर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको): आह्निक सूत्रावली वा नित्यकर्मका अन्य सन्दर्भ सामग्री, आसन ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): प्रातःकर्म गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): शुद्ध मन्त्रोच्चारण गरी क्रमबद्ध रूपमा प्रातःस्तुति गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● स्तुतिको महत्त्व र आवश्यकताको बोध । ● स्तुतिक्रम ज्ञान ।

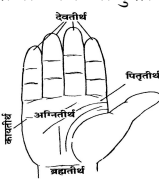
सामग्री तथा उपकरण: आह्निक सूत्रावली वा अन्य सन्दर्भ सामग्री, आसन ।

सुरक्षा तथा सावधानी: सारस्वरसहित मन्त्रको शुद्ध रूपमा मन्त्रको सरस्वर वाचन गरिएको । स्तुतिक्रम मिलाइएको ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य ४: प्रातःस्नान गर्ने ।

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : १ घण्टा
कूल समय : २ घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. शुचिपूर्वक नदी, तलाउ वा कुवामा गई लुगा फुकाली हालगोडा धोएर शिखा बाँधेर आचमन गरी जल प्रवाहतिर वा पूर्वतिर फर्केर शास्त्रोक्त विधिद्वारा संकल्प गर्ने । २. मन्त्रोच्चारणपूर्वक तीर्थ प्रार्थना गर्ने । ३. मन्त्रोच्चारणपूर्वक नाभिसम्म पानी हुने गरी पानीमा पसेर सूर्यतिर फर्की स्नान तथा १० पटक गायत्री जप तथा निम्नानुसार आचमन गर्ने । <ol style="list-style-type: none"> ४. मन्त्रोच्चारणपूर्वक विष्णुको ध्यान गर्ने । ५. स्नानाङ्ग तर्पण गर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको): शुद्धजल, जलाशय वा नदी, जनै, शुद्ध माटो, खरानी ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): प्रातःस्नान कर्म गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): शुद्ध मन्त्रोच्चारण गरी क्रमबद्ध रूपमा स्नान सम्बन्धी क्रियाकलाप पूरा गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● मन्त्रस्नान, भौमस्नान, अग्निस्नान, वायव्य स्नान, दिव्यस्नान, वारुण स्नान र मानसिक स्नानका बारेमा ज्ञान । ● शिखा बन्धन सम्बन्धी ज्ञान ।

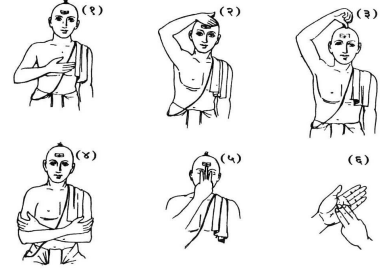
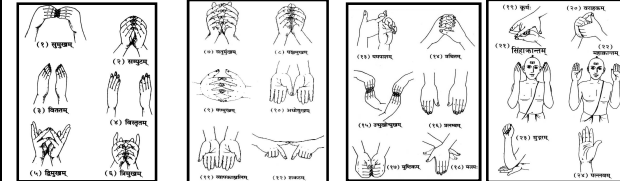
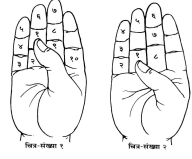
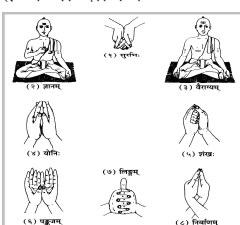
सामग्री तथा उपकरण: जनै, शुद्ध माटो, खरानी, आसन, आह्निक सूत्रावली वा अन्य सन्दर्भ सामग्री, माला ।

सुरक्षा तथा सावधानी: कर्ताको अवस्थानुसार स्नान भेद उपयोग गरेको । नदी, तलाउ वा कुवामा जाँदा अवस्था पहिचान गरेको । मन्त्रको शुद्ध रूपमा मन्त्रको सरस्वर वाचन गरिएको । शिखाबन्धन विधि र संकल्प वाक्य मिलाइएको । हातमा रहेका तीर्थको आधारमा आचमनका तरिका मिलाएको ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य ५: सन्ध्यावन्दन गर्ने ।

सैद्धान्तिक : ३ घण्टा
व्यावहारिक : ४ घण्टा
कूल समय : ७ घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<p>१. विधिपूर्वक सामग्री स्थापन गर्ने ।</p> <p>२. मन्त्रोच्चारणपूर्वक आसन शुद्धि, भस्म धारण, पवित्र धारण, शिखा बन्धन गर्ने ।</p> <p>३. विधिपूर्वक आचमन, प्राणायाम, मार्जन र अघमर्षण गर्ने ।</p> <p>४. मन्त्रोच्चारणपूर्वक सूर्यार्घ्य, सूर्योपस्थान, गायत्रीशाप विमोचन र षडङ्गन्यास गर्ने ।</p> <p>५. विधिपूर्वक गायत्री आवाहन, उपस्थान, ध्यान र मुद्रा प्रदर्शन गर्ने ।</p> <p>६. जप गर्ने, जपमुद्रा प्रदर्शन, जप समर्पण र विसर्जन गर्ने ।</p>	<p>अवस्था (दिइएको): थाली, कलश, आचमनी, अर्घौतो, आसन, माला, गौमुखी, सन्ध्या विधिको पुस्तक तथा अन्य सन्दर्भ सामग्री ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): सन्ध्याबन्धन कर्म गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): शुद्ध मन्त्रोच्चारण गरी क्रमबद्ध रूपमा सन्ध्यावन्दन पुरा गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● सन्ध्या परिचय सम्बन्धी ज्ञान । ● भस्म तथा पवित्र निर्माण र धारण सम्बन्धी ज्ञान । ● प्राणायाम सम्बन्धी ज्ञान । ● षडङ्ग न्यास सम्बन्धी ज्ञान । ● मुद्रा प्रदर्शन सम्बन्धी ज्ञान । ● करमाला सम्बन्धी ज्ञान । <ul style="list-style-type: none"> ● उत्तरांग मुद्रा प्रदर्शन सम्बन्धी ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: थाली, कलश, आचमनी, अर्घौतो, माला, गौमुखी, आसन, आह्निक सूत्रावली, सन्ध्याविधिको पुस्तक र सन्दर्भ सामग्री ।

सुरक्षा तथा सावधानी: सारस्वरसहित मन्त्रको शुद्ध रूपमा मन्त्रको सरस्वर वाचन गरिएको । क्रम मिलाएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक: २.३० घण्टा
व्यावहारिक : ५ घण्टा
कूल समय: ७.३० घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ६: पञ्चायतन पूजा गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. पञ्चायतन देवताका प्रतिमा र पूजा सामग्री संकलन गर्ने । २. प्रधान इष्ट देवताअनुसार पञ्चायतन देवता स्थापन गर्ने । ३. मन्त्रोच्चारणपूर्वक पञ्चायतन देवताको ध्यान गर्ने । ४. मन्त्रोच्चारणपूर्वक आवाहन गर्ने, आसन दिने, जल अर्घ्य चढाई आचमन गर्ने, स्नान गरी पुनः आचमन गर्ने । ५. मन्त्रोच्चारणपूर्वक पञ्चामृत, गन्धोदक, शुद्धोदक स्नान गर्ने र आचमन गर्ने, पुनः वस्त्र चढाई आचमन गर्ने । साथै यज्ञोपवीत चढाएर आचमन गर्ने । ६. मन्त्रोच्चारणपूर्वक फूल, माला, धूप, दीप, नैवेद्य चढाई आचमनीय गर्ने । ७. ऋतुफल र सुपारी चढाई दक्षिणा, नीराजन, प्रदक्षिणा, मन्त्रपुष्पाञ्जली तथा नमस्कार गरी अर्घ्य निवेदन गर्ने । ८. शंख बजाई क्षमापन गर्ने र चरणामृतपान गर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको): पूजाकोठा, पूजाका लागि आवश्यक देव प्रतिमाहरू, पूजाको भाँडा तथा पूजा सामग्रीहरू ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): पञ्चायतन पूजा गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): शुद्ध मन्त्रोच्चारण गरी क्रमबद्ध रूपमा पञ्चायतन देवता स्थापन तथा पूजन गरिएको ।</p>	पञ्चायतन देवता स्थापन तथा पूजन सम्बन्धी ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: पूजाको भाँडा, चोखो जल, जौ, तिल, अक्षता, चन्दन, अवीर, केसरी, फूलमाला, पञ्चामृत, बेलपत्र, तुलसिपत्र, धूप, दीप, नैवेद्य, भेटी, कपूर, कूश, दूबो, दीयो, कलश, गणेश, सुपारी आदि ।

सुरक्षा तथा सावधानी: गति, यति र लयका साथ शुद्ध मन्त्रको सरस्वर वाचन गरिएको । ध्यानकेन्द्रित तथा क्रम मिलाएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ३ घण्टा
व्यावहारिक : ५ घण्टा
कूल समय : ८ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ७: पञ्च महायज्ञ गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. ऋषियज्ञका लागि वेद वेदांगका पुस्तक संकलन र स्थापन गर्ने । २. विधिपूर्वक पुस्तकको पूजा गर्ने । ३. आआफ्नो शाखाअनुसार तोकिएको सङ्ख्यामा सार स्वरसहित मन्त्रोच्चारण गर्ने र स्वाध्यायको पूर्व तयारी गर्ने । ४. मन्त्रोच्चारणपूर्वक फूल, माला, धूप, दीप, नैवेद्य चढाउने । ५. सन्ध्यावाहेक जप पूजा पाठ गरी देवयज्ञ गर्ने । ६. नित्य श्राद्ध गरी पितृयज्ञ गर्ने । ७. अतिथि सत्कारमा संलग्न भई मनुष्य यज्ञ गर्ने । ८. पक्वान्त, अक्षता आदिबाट जीवजन्तुलाई भोजन गराई भूतयज्ञ गर्ने । ९. मध्याह्न कालमा स्वाध्याय गर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको): वेद वेदांगका पुस्तक तथा पूजा सामग्रीहरू ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): पञ्च महायज्ञ गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): शुद्ध मन्त्रोच्चारण गरी क्रमबद्ध रूपमा पञ्च महायज्ञ गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● जप विधि, विशेष पूजा पाठ विधि । ● नित्य श्राद्धका गर्नुपर्ने पालना गर्नुपर्ने नियम, व्यक्तिविशेष अनुसार गर्नुपर्ने नित्य श्राद्धको प्रक्रियाको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: पुस्तक, चोखो जल, जौ, तिल, अक्षता, चन्दन, अवीर, केसरी, फूलमाला, पञ्चामृत, बेलपत्र, तुलसिपत्र, धूप, दीप, नैवेद्य, कपूर, कूश, दुबो ।

सुरक्षा तथा सावधानी: सारस्वरसहित शुद्ध रूपमा मन्त्रको सरस्वर वाचन गरिएको । ध्यानकेन्द्रित गरेको । क्रम मिलाएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : १ घण्टा
कूल समय : २ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ८: भोजन विधि गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. शुद्ध धोती लगाई हात गोडा धुने । २. शुद्ध आसनमा अगाडि वा पूर्व फर्केर बस्ने । ३. आचमन गरी भोजन पात्रमा पक्वान्न पस्केर यथा चक्रायुधो यो मन्त्रले भस्म वा जलले अन्न वरिपरि चतुस्कोण मण्डल बनाई ॐ पितृभु स्तोषं यो मन्त्रले स्तुति गर्ने । ४. ॐ नमः शम्भवाय यो मन्त्रले अभिमन्त्रण गरी प्रातः र सायङ्कालमा छुट्टाछुट्टै मन्त्रले जलले सेचन गर्ने । ५. ॐ तेजोसि शुक्र..... यो मन्त्रले आँखामा छोएर अग्निको ध्यान गर्ने ६. ॐ भूपतये स्वाहा यो मन्त्रले भुईँमा बलि दिई मन्त्रोच्चारण पूर्वक हातमा पानी लिई बलिमा चढाउने र बाँकी पिउने । ७. अन्नको ध्यान गरी विधिपूर्वक प्राणाहुति (मौनीभूत्वा हस्तचापल्यादिरहितो मुखे पञ्च प्राणाहुतीर्जुहुयात्) गर्ने । ८. इच्छानुसार भोजन गरी शेष अन्न हातमा लिई प्रार्थनापूर्वक भूमि छोडिदिने, त्यस जल लिएर मन्त्रोच्चारणपूर्वक चढाई आधा पिउने र सबैलाई भूमिमा छोडिदिने । ९. पेटलाई मन्त्रोच्चारणपूर्वक सुम्सुम्याएर हात पाऊ धोई आँखाको पुनः सिञ्चन गर्ने र मुख सफा गर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको): भोजनालय, भोजन गर्दा बस्ने काठको आसन, भोजन सामग्री ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): भोजन विधि गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): शुद्ध मन्त्रोच्चारण गरी क्रमवद्ध रूपमा विधिपूर्वक भोजन गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● भोजन विधिको महत्त्व र उपयोगिताको ज्ञान ● सबैभन्दा पहिले चिल्लो, त्यसपछि कडा र अन्तिम मीठो भोजन गर्ने विधि ।

सामग्री तथा उपकरण: पक्वान्न र भोजन सामग्री ।

सुरक्षा तथा सावधानी: सारस्वरसहित शुद्ध रूपमा मन्त्रको सरस्वर वाचन गरिएको । ध्यानकेन्द्रित गरेको । क्रम मिलाएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ३० मी.
व्यावहारिक : ३० मी.
कूल समय : १ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ९: शयन विधि गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. शयन काल निर्धारण गर्ने । २. शयनका लागि दिग्विचार र निर्णय गर्ने । ३. रात्रिसूक्त स्मरण, तथा जप, पाठ गर्ने । ४. शयन गर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको): शयन कक्ष ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): शयन विधि गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): शुद्ध मन्त्रोच्चारणपूर्वक शयन गरिएको ।</p>	<p>रात्रिसूक्तको स्मरण तथा पठनको सीप ।</p>

सामग्री तथा उपकरण: शयन सामग्री ।

सुरक्षा तथा सावधानी: शुद्ध रूपमा मन्त्रको सरस्वर वाचन गरिएको । ध्यानकेन्द्रित गरेको । क्रम मिलाएको ।

कार्य विश्लेषण
(पूजाको प्रारम्भिक कर्म)

मोड्यूल : ३ पूजाको प्रारम्भिक कर्म

सब-मोड्यूल : ३.१ पूजाको आधारभूत सामग्री तयारी

समय : १० घण्टा (सै) + ३५ घण्टा (ब्या) = ४५ घण्टा

वर्णन:

यसमा पूजाको आधारभूत सामग्री तयारीसँग सम्बन्धित ज्ञान र सीपहरू समावेश गरिएका छन् ।

उद्देश्यहरू:

यो मोड्यूलको समापनपछि प्रशिक्षार्थीहरू पूजाको आधारभूत सामग्री तयारीसँग सम्बन्धित निम्न कार्य गर्न समर्थ हुनेछन् ।

१. पञ्चामृत बनाउन
२. पञ्चगव्य बनाउन
३. कुशको पवित्र बनाउन
४. कुशको ब्रह्मपवित्र बनाउन
५. उपयमन बनाउन
६. कुशको औंठी (ब्रह्मग्रन्थि) बनाउन
७. रक्षाबन्धन बनाउन
८. मोटक बनाउन
९. कुशको ब्राह्मण बनाउन
१०. यज्ञपात्र निर्माण गर्ने
११. पूजा सामग्रीहरू तयार गर्ने
१२. जनै बनाउन ।

कार्यहरू:

१. पञ्चामृत बनाउने
२. पञ्चगव्य बनाउने
३. कुशको पवित्र बनाउने ।
४. कुशको ब्रह्मपवित्र बनाउने ।
५. उपयमन बनाउने
६. कुशको औंठी (ब्रह्मग्रन्थि) बनाउने
७. रक्षाबन्धन बनाउने
८. मोटक बनाउने
९. कुशको ब्राह्मण बनाउने
१०. यज्ञपात्र निर्माण गर्ने
११. पूजा सामग्रीहरू तयार गर्ने
१२. जनै बनाउने ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ०.३० मी.
व्यावहारिक : १ घण्टा
कुल समय: १.३० घण्टा

निर्दिष्ट कार्य १: पञ्चामृत बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> एउटा पञ्चामृत बनाउने पात्र तयार गर्ने । पात्रमा दुध, दही, घिउ, मह, सख्खर हाल्ने । मात्राअनुसार राखिएका दुध, दही, घिउ, मह, सख्खर चलाई पञ्चामृत बनाउने । 	<p>अवस्था (दिइएको): पात्र, दुध, दही, घिउ, मह, सख्खर वा चिनी ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): पञ्चामृत बनाउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): क्रमबद्ध रूपमा मात्रा अनुसार राखिएका दूध, दही, घिउ, मह, सख्खर चलाई पञ्चामृत तयार पारिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> पञ्चामृतको महत्त्व र उपयोगिता । दुध, दही, घिउ, मह, सख्खर राख्ने तरिकाको क्रमज्ञान । दुध, दही, घिउ, मह, सख्खरको मात्रा मिलाउने ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: पञ्चामृत बनाउने पात्र, दुध, दही, घिउ, मह, सख्खर ।

सुरक्षा तथा सावधानी: पोखिन सक्ने, फोहोर पर्न सक्ने, रङ्ग, फूल अक्षता पर्न सक्नेतर्फ सचेत हुनुपर्ने ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ०.३० मी.
व्यावहारिक : १ घण्टा
कुल समय: १.३० घण्टा

निर्दिष्ट कार्य २: पञ्चगव्य बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> गउँत, गोबर, दुध, दही, घिउ र पात्र संग्रह गर्ने । मन्त्रोच्चारणपूर्वक गउँत, गोबर, दुध, दही, घिउ पात्रमा हाल्ने । उक्त पात्रमा कुश र जल हाली दुबोले चलाउने । दश पटक गायत्री मन्त्रले अभिमन्त्रण गरी खाने खुवाउने । 	<p>अवस्था (दिइएको): पात्र, दुध, दही, घिउ, गोबर, गउँत दुबो, कुश, पानी ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): पञ्चगव्य बनाउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): क्रमबद्ध रूपमा मात्राअनुसार राखिएका गउँत, गोबर, दुध, दही, घिउ चलाई पञ्चगव्य तयार पारिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> मन्त्रोच्चारणको ज्ञान । पञ्चगव्यको मात्रा । ताम्रवर्णकी गाईको मूत्र, सेतो गाईको गोबर, काञ्चन वर्णकी गाईको दुध, नोलो गाईको दही, कालो गाईको घिउ कैली गाईको पञ्चगव्यको ज्ञान । पञ्चगव्य बनाउँदा दुधभन्दा दुई गुना गोमूत्र, दुधको आधा दही, दहीको आधा गोबर गोबरको आधा घिउ प्रयोग गर्ने विधि ।

सामग्री तथा उपकरण: पात्र, दुध, दही, घिउ, गोबर, गउँत, दुबो, कुश, पानी ।

सुरक्षा तथा सावधानी: पोखिन सक्ने, फोहोर पर्न सक्ने, रङ्ग, फूल अक्षता पर्न सक्ने तर्फ सचेत हुनुपर्ने ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य ३: कुशको पवित्र बनाउने ।

सैद्धान्तिक : ०.३० मी.
व्यावहारिक : २ घण्टा
कूल समय: २.३० घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. टुप्पो भएको २ त्यान्द्रो कुश लिने । २. यसमाथि तीन कुश तेर्सो बनाएर बुढी औलाले चेप्ने । ३. पवित्रको फेद भागले टुप्पो भागलाई दाहिने हातले दाहिने घुमाएर बेरी तल भार्ने । ४. तेर्सो पारेर राखिएका तीन कुशलाई दोब्राएर दाहिने हातले दुई कुशको फेद सहित समात्ने र दुई कुशको टुप्पो भागलाई बायाँ हातले समाइ तानेर छिनाउने । पवित्र बाहेक बाँकी कुशका टुक्राहरू उत्तरतिर फ्याँक्ने । ५. टुप्पोतर्फमा दुई पटक बेरी पवित्र बनाउने । 	<p>अवस्था (दिइएको): कुशहरू ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): कुशको पवित्र बनाउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): विधिपूर्वक कुशको पवित्र बनाइएको ।</p>	संग्रहित कुशहरूलाई समातेर पवित्र शिखा बनाउने प्रक्रिया ।

सामग्री तथा उपकरण: कुशहरू, कुश काट्ने चक्कु वा हँसिया ।

सुरक्षा तथा सावधानी: कुशले हात काट्न सक्ने भएकोले सुरक्षित तरिकाले समाउनुपर्ने ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य ४: कुशको ब्रह्मापवित्र बनाउने ।

सैद्धान्तिक : ०.३० मी.
व्यावहारिक : २ घण्टा
कूल समय: २.३० घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. ५० ओटा सग्ला कुशहरूको संग्रह गर्ने । २. यसरी संग्रहित कुशको मुठो देब्रे हातले समाएर दाहिने तिर घुमाएर टुप्पामा पवित्ररूपी शिखा बनाउने । ३. तलको भागलाई दुई फन्का घुमाएर तल भार्ने । ४. यसरी फन्को मारेर तल भरेको ठाउँमा तीन औंला बराबरको कुशको पवित्र बनाउने । 	<p>अवस्था (दिइएको): कुशहरू ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): कुशको ब्रह्म पवित्र बनाउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): विधिपूर्वक कुशको ब्रह्म पवित्र बनाइएको ।</p>	संग्रहित कुशहरूलाई समातेर शिखा बनाउने तरिका ।

सामग्री तथा उपकरण: कुशहरू, कुश काट्ने चक्कु वा हँसिया ।

सुरक्षा तथा सावधानी: कुशले हात काट्न सक्ने भएकाले सुरक्षित तरिकाले समाउनुपर्ने ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ०.३० मी.
व्यावहारिक: ०.३०मी.
कूल समय : १ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ५: उपयमन बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. कुशको मुठा ल्याउने । २. १३ वटा सग्ला कुश एक ठाउँमा सँग्रह गर्ने । ३. सँग्रहित कुशहरूलाई देब्रे हातमा राखेर कुशको फेदबाट काचो धागो वा रातो सेतो धजाले बेर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको): कुश, काचो धागो वा ध्वजा दिएको ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): उपयमन बनाउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): कुशको सङ्ख्या र गुणस्तर मिलाई उपयमन बनाईएको ।</p>	१३ कुशलाई देब्रे हातले समातेर धागोले बेर्ने ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: कुश, धागो वा ध्वजा ।

सुरक्षा तथा सावधानी: सुरक्षितसँग कुश समाउने र नछरियोस भनेर धागो बेर्ने ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ०.३० मी.
व्यावहारिक: ०.३० मी.
कूल समय : १ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ६: कुशको औठी (ब्रह्मग्रन्थी) बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. हातमा लामो दुई कुशलिनो र बाट्ने । २. बाटोको कुशको दुई मुखलाई देब्रे हातको बुढी औलाले समाउने । ३. माथिको घुमेको भागलाई समाएको ठाउँमा च्याप्ने ४. दाहिने मुट्टीमा देब्रेको अर्धभागलाई छिराउने । ५. अर्धभागलाई दाहिने हातको तर्जनी औलाले समाती अघि देब्रे औलाले थिचेको भागलाई दुई कुशका टुप्पाका बीचबाट छिराई माथिको भाग उल्ट्याइदिने । ६. तल भरेको दुई कुशलाई शिखा पार्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको): कुश ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): कुशको औठी (ब्रह्मग्रन्थी) बनाउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): विधि अनुसारको पवित्र ग्रन्थी बनाई औठी तयार गरिएको ।</p>	कुशको औठी (ब्रह्म ग्रन्थी) बनाउने ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: कुश ।

सुरक्षा तथा सावधानी: सुरक्षितसँग कुश समाउने ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य ७: रक्षाबन्धन बनाउने ।

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : ५ घण्टा
कूल समय : ६ घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. धागोको तीन वटा लरिया वा लाक्षी फुकाएर एकै ठाउँमा राखेर हातमा वा काठमा बेने । २. एउटा मात्र लरिया वा लाक्षी भएको अवस्थामा काचो धागो लरियाबाट फुकाएर साइलो पादै तीन डोरा बनाएर हात वा काठमा बेने । ३. यसरी तयार पारेको रक्षाबन्धनको धागोलाई कुनै तामाको भाँडामा राखेर त्यसमा जौ, कुश, दूबो सस्यौं, चन्दन अक्षता, गोबर, बेसार, दही हालेर नारायण कवच पढ्दै रक्षा बन्धनलाई छुने । 	<p>अवस्था (दिइएको): काचो धागो, जौ, कुश, दूबो सरस्यौं चन्दन अक्षता गोबर बेसार दही ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): रक्षाबन्धन बनाउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): साइली पारी तीन डोरा बनाई विधिपूर्वक पूजा गी रक्षाबन्धन बनाईएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● रक्षाबन्धनको महत्त्व र उपयोगिता । ● रक्षाबन्धनको लागि काचो धागो तीन डोरा बनाउने तरीका । ● रक्षाबन्धनमा द्रव्यहरूको प्रयोगको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: काचो धागो जौ, कुश, दूबो सरस्यौं चन्दन अक्षता गोबर बेसार दही तामाको भाँडा ।

सुरक्षा तथा सावधानी: तीन डोरा पार्न साइली पार्दा छिन्छक भनी सावधान हुने । वस्तुहरू पोखिने कुराको ख्याल गरिएको ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य ८: मोटक बनाउने ।

सैद्धान्तिक : ०.३० मी.
व्यावहारिक : २ घण्टा
कूल समय: २.३० घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. एउटा कुशलाई हातमा लिने । २. कुशको फेद तिरबाट चार अंगुल अन्तरमा बटारेर ग्रन्थी पार्ने । ३. यसरी पारेको ग्रन्थीलाई अलग अलग हुने गरि काट्ने । ४. अर्को तरिका कुशका ६ अंगुल बराबरको टुक्रा बनाउने । ५. यसरी बनाएको टुक्रालाई बटारेर घुमाइ पवित्र ग्रन्थि बनाउने । 	<p>अवस्था (दिइएको): कुशहरू ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): मोटक बनाउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): एकछेउमा शिखा पारी मोटक तयार गरिएको ।</p>	मोटक बनाउने तरीका ।

सामग्री तथा उपकरण: कुश ।

सुरक्षा तथा सावधानी: सतर्क भई कुश टुक्रा पार्ने/बटार्ने ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य ९: कुशको ब्राह्मण बनाउने ।

सैद्धान्तिक : ०.३० मी.
व्यावहारिक : ३ घण्टा
कूल समय: ३.३० घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> तीन वटा सग्ला कुशहरूको संग्रह गर्ने । यसरी संग्रहित कुशको मुठो देब्रे हातले समाएर दाहिने तिर घुमाएर टुप्पामा पवित्ररूपी शिखा बनाउने । तलको भागलाई एक फन्का घुमाएर तल भार्ने । यसरी फन्को मारेर तल भरेको ठाउँमा तीन औँला बराबरको कुशलाई पवित्र बनाउने । 	<p>अवस्था (दिइएको): कुशहरू ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): कुशको ब्राह्मण बनाउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): विधि पूर्वक कुशको ब्राह्मण बनाइएको ।</p>	संग्रहित कुशहरूलाई समातेर शिखा बनाउने ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: कुशहरू, कुश काट्ने चक्कु वा हँसिया ।

सुरक्षा तथा सावधानी: कुशले हात काट्न सक्ने भएकोले सुरक्षित तरिकाले समाउनु पर्ने ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य १०: यज्ञपात्र निर्माण गर्ने ।

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : ३ घण्टा
कूल समय : ४ घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> पूजाको लागि नभइ नहुने आधारभूत यज्ञपात्रहरू शंख, घण्ट, अर्घौँतो, पञ्चपात्र, आचमनी, दीयो, कलश, कर्मपात्र, त्रिखुटी, पूजाथाली, काँसको कचौरा, सूर्, प्रणीता र प्रोक्षणी आदि संकलन गर्ने । कलशमा जल भर्ने । कलशहरू सिगार्ने । यज्ञपात्रहरू निर्दिष्ट स्थानमा राख्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको): यज्ञपात्रहरू, जल, अवीर, केशरी, फूल, अक्षता ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): यज्ञपात्र निर्माण गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> पूजा अनुसार यज्ञपात्रहरूको उचित स्थानमा राखिएको । कलशहरू आकर्षक तरिकाले सजाइएको । 	<ul style="list-style-type: none"> यज्ञ अनुसारको यज्ञपात्रहरूको ज्ञान । यज्ञपात्रको स्थापना गर्ने तरिका । यज्ञपात्रहरूको सजावट गर्ने तरिका ।

सामग्री तथा उपकरण: शंख, घण्ट, अर्घौँतो, पञ्चपात्र, आचमनी, दीयो, कलश, कर्मपात्र, त्रिखुटी, पूजाथाली, काँसको कचौरा, सूर्, प्रणीता र प्रोक्षणी ।

सुरक्षा तथा सावधानी: पात्रहरू खसाल्न, पल्टाउनु, चुहाउन हुँदैन । यज्ञपात्रहरू सफा तथा टुटफुट नभएको हुनु पर्ने ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : २ घण्टा
कूल समय : ३ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ११: पूजा सामग्री तयारी गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> पूजा अनुसार आधारभूत सामग्रीहरू पाद्य, अर्घ्य, पञ्चामृत, चन्दन, सुपारी, अक्षता, धूप, दीप, नैवेद्य, वस्त्र, यज्ञोपवीत, पुष्प, फल, दुबो, पञ्चपल्लव संकलन गर्ने । सप्तमृत्तिका, सर्वौषधी पञ्चरत्न, कपुर, नरिवल, सिन्दूर, अवीर, जौ, तिल, कुश र दक्षिणा, रेखी, पीठो संकलन गर्ने । पूजा सामग्रीहरूलाई निर्दिष्ट स्थानमा ठीकठीक तरीकाले मिलाउने । पूजा अनुसार विशेष अर्पण गर्नु पर्ने वस्तुहरूको व्यवस्थापन गर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको): पूजाको आवश्यक सामग्रीहरू ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): पूजा सामग्री तयारी गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): पूजा अनुसारको सामग्रीको उचित तरिकाले संकलन र व्यवस्थापन गरि तयार गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> पूजा अनुसारको आवश्यक सामग्रीको ज्ञान । पूजा सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान अनुसारको आवश्यक सामग्रीको सभावत सम्बन्धित ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: जल, अर्घ्य, पञ्चामृत, चन्दन, सुपारी, अक्षता, धूप, दीप, नैवेद्य, वस्त्र, यज्ञोपवीत, पुष्प, फल, सप्तमृत्तिका, दुबो, पञ्चपल्लव, सर्वौषधी पञ्चरत्न, कपुर, नरिवल, सिन्दूर, अवीर, जौ, तिल, कुश र दक्षिणा ।

सुरक्षा तथा सावधानी: पूजा सामग्री पोख्न, खसाल्न, पल्टाउनु, चुहाउन हुँदैन । लगाएका कपडाले छुन नहुने ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ३ घण्टा
व्यावहारिक: १३ घण्टा
कूल समय : १६ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य १२: जनै बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> तीर्थ स्थल गाइको गोठ वा अन्य शुद्ध पवित्र स्थानमावेद पढ्न निषेध नगरेको दिनमा विहानको समयमा १००८, १०८ वा यथा शक्ति गायत्री जपेर ब्राह्मण, ब्राह्मणी वा ब्राह्मण कन्याले कातेको धागो लिएर ॐ भूः भनेर हातको चार अंगुलीमा ९६ पटक बेर्ने र उपलब्ध भएमा पलासको पातमा उपलब्ध नभएमा पवित्र कुनै पातमा राख्ने फेरी ॐ भुवः भनेर ९६ पटक बेर्ने र पातमा राख्ने पुनः ॐ स्वः भनेर ९६ पटक बेर्ने र पातमा राख्ने यसरी बेरेको धागो लाई आपोहिष्ठा..... आदि तीन शन्नोदेवी र गायत्री मन्त्र दहृदै अभिषेक गर्ने । ॐ भूः भुवः स्वः मन्त्र पढ्दै पहिले बेरेर राखेको धागोहरूलाई तिन डोरा आउने गरी एकतृत गर्ने र कत्वामा राखेर सुटो बाट्ने । यसरी बाटेको धागोलाई पुनः तेब्वर पार्ने र कत्वामा राखेर उल्टो बाट्ने । ॐ कार ध्वनि निकाल्दै शिखा पार्ने (शिखा बनाउँदा बाटेको धागा) को दुई छेउमा एक एक शिखा पार्ने अनि एक छेउलाई चोरी औँलामा बेर्ने र बुढी औला माथिबाट घुमाएर घागो ल्याई साइली पारेर साहिलीमा माथिबाट बेरेर पुनः बुढी औलामा ल्याइ साइली पारेर घुँडामा बेरी पुनः चोरीऔलाबाट बुढी औँलामा साइली पारी पूर्ववत तीन पटक बेर्ने अनि धागोको दुई मुख मिलाइ शिखा बनाउने र हातबाट धागो भिकेर साइली गाँठो मिलाउने । 	<p>अवस्था (दिइएको): धागो, कतुवा ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): जनै बनाउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): विधिपूर्वक धागो बाटी शिखा (जनै) बनाइएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> यज्ञोपवीतको महत्त्व र आवश्यकता । धागो साँगाल्ने, बाट्ने र शिखा पार्ने तरिका ।

सामग्री तथा उपकरण: धागो, कतुवा ।

सुरक्षा तथा सावधानी: धागो अल्झिने, चुडिने र शिखामा गलत गाँठो पर्न सक्ने तर्फ सचेत हुने ।

सब-मोड्यूल : ३.२ सामान्य यज्ञमण्डप निर्माण ।

समय : ५ घण्टा (सै) + ३० घण्टा (ब्या) = ३५ घण्टा

वर्णनः

यसमा सामान्य यज्ञमण्डप निर्माणसँग सम्बन्धित ज्ञान र सीपहरू समावेश गरिएका छन् ।

उद्देश्यहरूः

यो मोड्यूलको समापनपछि प्रशिक्षार्थीहरू यज्ञमण्डप निर्माणसँग सम्बन्धित निम्न कार्य गर्न समर्थ हुनेछन् ।

१. स्तम्भ (लिङ्गाहरू) स्थापना गर्ने
२. अग्नि स्थापनाको लागि वेदी निर्माण गर्ने
३. सत्यनारायणको पूजाको लागि वेदी निर्माण गर्ने
४. तोरण बनाउने
५. मण्डप सजाउने ।

कार्यहरूः

१. स्तम्भ (लिङ्गाहरू) स्थापना गर्ने
२. अग्नि स्थापनाको लागि वेदी निर्माण गर्ने
३. सत्यनारायणको पूजाको लागि वेदी निर्माण गर्ने
४. तोरण बनाउने
५. मण्डप सजाउने ।

कार्य विश्लेषण

कुल समय : १ घण्टा
सैद्धान्तिक : १० घण्टा
व्यावहारिक : ११ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य १: स्तम्भ (लिङ्गाहरू) स्थापना गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> मण्डपको लागि आवश्यक पर्ने (साल) बाँस, पैयौँ, केरा, उखु आदिको संकलन गर्ने । मण्डपको लागि कर्ताको हातको २०, १६, १२, १० हात प्रमाणको या स्थानाभावमा स्थान अनुसारको नाप लिने । नाप लिएको ४ दिशाको चारकुनामा चिन्ह लगाउने र पूर्व दिशामा पनि चिह्न लगाउने । निश्चित स्थानमा आवश्यक उपकरणद्वारा खाडल बनाउने र लिङ्गाहरू स्थापना गर्ने । विधलङ्गा स्थापना पछि मण्डप सफागरी गोबर र रातोमाटोले राम्रोसँग लिपपोत गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): साल, बाँस, उखु, केरा, पैयौँको स्तम्भ (लिङ्गा) खन्ने सामान, गोबर, रातो माटो, पानी ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): स्तम्भ (लिङ्गाहरू) स्थापना गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): शास्त्रीय विधिको पालना गरी उत्कृष्ट स्तम्भ (लिङ्गाहरू) स्थापना गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> मण्डपको परिचय, महत्त्व, आवश्यकता र उपयोगिता आवश्यक सामग्री तथा विधिको व्यावहारिक र शास्त्रीय ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: शाल, बाँस, उखु, केरा, पैयौँको स्तम्भ, खन्ती, गोबर, माटो, पानी, पोत्ने लुंडो, किला ठाक्ने सामान ।

सुरक्षा/सावधानी: शास्त्रीय विधि अपनाईएको । लिङ्गाहरू स्थापनाका लागि खाडल खन्दा र लिङ्गाहरू गाड्दा हुन सक्ने क्षतिबाट सावधानी रहनु पर्ने ।

कार्य विश्लेषण

कुल समय : १ घण्टा
सैद्धान्तिक : ६ घण्टा
व्यावहारिक : ७ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य २: अग्नि स्थापनाको लागि वेदी निर्माण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> सफा तथा लिपपोत गरिएको भूमि छानिएको । सम्भव भए केही ईटाहरू नत्र माटो या बालुवा संकलन गर्ने । यज्ञमण्डपको चारैतर्फको केन्द्रमा माटो ईटा या बालुवाले चारैतर्फ १/१ हात लम्बाई चौडाइ भएको र ४ अङ्गुल उठेको वेदी बनाउने । गोबर माटोले लिप्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): ईटा/बालुवा/माटो, गोबर, पानी ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): अग्नि स्थापनाको लागि वेदी निर्माण गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): शास्त्रीय विधिको पालना गरी उत्कृष्ट वेदी निर्माण गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> वेदी निर्माणमा आवश्यक पर्ने सामग्रीहरूको ज्ञान । यज्ञकुण्ड/स्थाण्डल(वेदी) को परिचय, आवश्यकता र महत्त्व ।

सामग्री तथा उपकरण: ईटा/बालुवा/माटो, गोबर, पानी ।

सुरक्षा/सावधानी: विधि निर्दिष्ट कार्य अनुसार गरिएको र शास्त्रीय मान्यतामा ध्यान दिईएको । वेदी सुरक्षित, सफा र आकर्षक बनाईएको ।

कार्य विश्लेषण

कुल समय : १ घण्टा
सैद्धान्तिक : ७ घण्टा
व्यावहारिक : ८ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ३: सत्यनारायणको पूजाको लागि वेदी निर्माण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> ईटा/माटो/बालुवा संकलन गर्ने । पूजा स्थानको मध्य भागमा चारैतर्फ १/१ हातको वा बराबर क्षेत्रको वेदी बनाउने । मण्डपको ईशान, आग्नेय, नैऋत्य, वायव्य कोणमा कलश स्थापनाको लागि स्थान बनाउने जहाँ लिङ्गा स्थापना पनि गर्न सकिन्छ । आवश्यक स्थान निर्धारण गरेपछि सफागरी गोबरमाटोले लितपोत गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): ईटा/बालुवा/माटो,गोबर, सफा गर्ने वावियाको कुचो ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): सत्यनारायण पूजाको लागि वेदी निर्माण गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): शास्त्रीय विधिको पालना गरी स्तरीय एवं आकर्षक वेदी निर्माण गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> वेदीको आवश्यकता र महत्त्व । वेदी निर्माणमा आवश्यक पर्ने सामग्रीका ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: ईटा/बालुवा/माटो, गोबर,सफा गर्ने वावियाको कुचो ।

सुरक्षा/सावधानी: शास्त्रीय विधि निर्दिष्ट तरिकाले वेदी निर्माण गरिएको । सामानको व्यवस्थापन र सरसफाइमा ध्यान दिईएको ।

कार्य विश्लेषण

कुल समय : १ घण्टा
सैद्धान्तिक : ३ घण्टा
व्यावहारिक : ४ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ४: तोरण बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> तोरण निर्माणको लागि भिजाएको वावियोको डोरी बनाउने वा पूर्वनिर्मित डोरी व्यवस्था गर्ने । डोरीमा आँप, चाँप, वर, पीपल, डुम्री लगाएतका पवित्र पातहरू दुवो रातो सेतो वस्त्र सहित गराउने । मण्डपमा स्थापित ५ वटा लिङ्गामा तोरण बेर्ने रक्षासूत्र बेर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): यज्ञमण्डप, तोरणको सामग्री ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): तोरण बनाउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): ● आवश्यक सामग्रीको प्रयोग गरी तोरण निर्माण गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> तोरणको महत्त्व र आवश्यकता । तोरणको निर्माणमा आवश्यक सामग्रीको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: वावियोको डोरी, आँप, चाँप, वर पीपल, डुम्रीका पातहरू, दुवो, रातो सेतो वस्त्र, रक्षासूत्र ।

सुरक्षा/सावधानी: लिङ्गाहरू लड्ने, तोरणहरू चुडिने र पातहरू खस्न सक्ने तर्फ सचेत रहने ।

कार्य विश्लेषण

कुल समय : १ घण्टा
सैद्धान्तिक : ४ घण्टा
व्यावहारिक : ५ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य : ५. मण्डप सजाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. मण्डपमा स्थापित लिङ्गामा डोरी बाँधी चँदुवा स्थापना गर्ने । २. सजावटका विभिन्न सामग्रीहरूको संकलन र तिनको प्रयोग गर्ने । ३. रातो पहेंलो कपडाले लिङ्गको फेदैवाट वेर्ने । ४. लावा र फूल (सयपत्री) को संयोजन गर्ने र मण्डपको वरिपरि छेर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): यज्ञमण्डप, सजाउने सामग्री ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): मण्डप सजाउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): विभिन्न सामग्रीहरू प्रयोग गरि मण्डप सजाइएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● विभिन्न रङ्गका विविध चित्राङ्कित ध्वजा पताकाको ज्ञान । ● सजावटमा प्रयोग हुने आवश्यक सामग्रीहरूको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: सजावटका सामग्रीहरू, चँदुवा, डोरी, रातो पहेंलो कपडा, ध्वजा पताका, लाजा, फूल ।

सुरक्षा/सावधानी: मण्डपको सुन्दरतामा ध्यान दिनु पर्ने ।

सब-मोड्युल : ३.३ रङ्गवली (रेखी) को रचना ।

समय : ५ घण्टा (सै) + ४० घण्टा (ब्या) = ४५ घण्टा

बर्णन:

यसमा सामान्य रङ्गवली (रेखी) को रचनासँग सम्बन्धित ज्ञान र सीपहरू समावेश गरिएका छन् ।

उद्देश्यहरू:

यो मोड्युलको समापनपछि प्रशिक्षार्थीहरू रङ्गवली (रेखी) को रचनासँग सम्बन्धित निम्न कार्य गर्न समर्थ हुनेछन् ।

१. सत्यनारायणको पूजाको लागि रेखी हाल्ने
२. अग्निस्थापनाको लागि रेखी हाल्ने
३. रुद्रीको लागि रेखी हाल्ने
४. ग्रह शान्तिको लागि रेखी हाल्ने
५. भद्रासन रेखी हाल्ने ।

कार्यहरू:

१. सत्यनारायणको पूजाको लागि रेखी हाल्ने
२. अग्निस्थापनाको लागि रेखी हाल्ने
३. रुद्रीको लागि रेखी हाल्ने
४. ग्रह शान्तिको लागि रेखी हाल्ने
५. भद्रासन रेखी हाल्ने ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : ७ घण्टा
कुल समय : ८ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य १: सत्यनारायणको पूजाको लागि रेखी हाल्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> आवश्यक सामग्री संकलन गर्ने । मण्डप भित्रको रेखि हाल्ने क्षेत्र निर्धारण गर्ने । मण्डपको पूर्व दिशाको आग्नेयकोणमा दीप स्थापनाको लागि त्रिशुल बनाउने । मण्डपको पूर्व दिशाको मध्य भागमा गणेश स्थापनाको लागि स्वस्तिक बनाउने । मण्डपको पूर्व दिशाको इशानकोणमा कलश स्थापनाको लागि अष्टदल बनाउने । प्रधान देवताको स्थापनाको लागि मण्डपको मध्य भागमा विशिष्ट अष्टदल बनाउने । कर्ताको दाहिने भागमा शंखार्ध्य/अर्घ्य स्थापनाको लागि त्रिकोण/षट्कोण बनाउने । 	<p>अवस्था (दिइएको): लिप पोत गरी शुद्ध गरिएको मण्डप, चामलको पीठो, अबिर, केशरी ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): सत्यनारायणको पूजाको लागि रेखी हाल्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> सिधा सफा तथा एकनाशको रेखा बनाइएको रातो पहेंलो, सेतो रंगको समायोजन गरिएको । 	<p>सत्यनारायणको पूजाको लागि रेखी:</p> <ul style="list-style-type: none"> रंगवलीको परिचय, महत्त्व र उपयोगिता । अष्टदलको रेखा सम्बन्धि ज्ञान । त्रिशुल षट्कोणको आकारको ज्ञान । विशिष्ट अष्टदलका प्रकारका ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: पिठो, बेशार, केशरी, अबिर, बोहत्ता, टपरी, थालि, चारकुने ।

सुरक्षा तथा सावधानी: अबिर केशरी पिठो कपडा तथा भुईंमा जथाभावि नछरिएको । विद्युतिय सावधानि अपनाइएको । लगाएको कपडा राम्रो सँग सम्हालिएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक: १० घण्टा
कूल समय : ११ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य २: अग्निस्थापनाको लागि रेखी हाल्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> आवश्यक सामग्री संकलन गर्ने । मण्डप भित्रको रेखि हाल्ने क्षेत्र निर्धारण गर्ने । मण्डपको मध्य भागमा वेदी या कण्डमा हवन गर्नको लागि विशिष्ट अष्टदल बनाउने । मण्डपको पूर्व, आग्नेय, नैऋत्य, वायव्य र इशान कोणमा कलश स्थापनाको लागि अष्टदल बनाउने । आग्नेय कोण र पूर्व कलशको बीचमा दीप स्थापनाको लागि त्रिशुल बनाउने मण्डपको ईशान कोण र पूर्व कलशको बीचमा गणेश स्थापनाको लागि स्वस्तिक बनाउने । मण्डपको मध्य भागमा वेदी या कण्डमा हवन गर्नको लागि विशिष्ट अष्टदलको बाहिरी भागमा दोहोरो मेखला बनाउने वेदीको दक्षिण तिर ब्रह्मा विष्णु प्रजापति स्थापनाको लागि त्रिशुल बनाउने वेदीको उत्तर तिर प्रणीता प्रोक्षणी स्थापनाको लागि त्रिशुल बनाउने कर्ताको दाहिने भागमा शंखार्ध्य/अर्घ्य स्थापनाको लागि त्रिकोण/षट्कोण बनाउने । 	<p>अवस्था (दिइएको): लिप पोत गरी शुद्ध गरिएको मण्डप, चामलको पीठो, अबिर, केशरी ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): अग्निस्थापनाको लागि रेखी हाल्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> सिधा सफा तथा एकनाशको रेखा बनाइएको । रातो पहेंलो, सेतो रंगको समायोजन गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> अग्निस्थापनाको लागि रेखी हाल्ने । रंगवलीको परिचय, महत्त्व र उपयोगिता । अष्टदलको रेखा सम्बन्धि ज्ञान । त्रिशुल षट्कोणको आकारको ज्ञान । विशिष्ट अष्टदलका प्रकारका ज्ञान । मेखलाको रेखा सम्बन्धि ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: पिठो, बेशार, केशरी, अबिर, बोहत्ता, टपरी, थालि, चारकुने ।

सुरक्षा तथा सावधानी: अबिर केशरी पिठो कपडा तथा भुईंमा जथाभावि नछरिएको । विद्युतिय सावधानि अपनाइएको । लगाएको कपडा राम्रो सँग सम्हालिएको ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य ३: रुद्री पूजाको लागि रेखी हाल्ने ।

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक: १० घण्टा
कूल समय : ११ घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> आवश्यक सामग्री संकलन गर्ने । मण्डप भित्रको रेखी हाल्ने क्षेत्र निर्धारण गर्ने । मण्डपको पूर्व दिशाको आग्नेयकोणमा दीप स्थापनाको लागि त्रिशुल बनाउने । मण्डपको पूर्व दिशाको मध्य भागमा गणेश स्थापनाको लागि स्वस्तिक बनाउने । मण्डपको पूर्व दिशाको इशानकोणमा कलश स्थापनाको लागि अष्टदल बनाउने । प्रधान देवताको स्थापनाको लागि मण्डपको मध्य भागमा विशिष्ट अष्टदल बनाउने । विशिष्ट अष्टदलको बाहिरी भागमा उत्तर तिर फर्किएको जलधारी आकारको मेखला बनाउने कर्ताको दाहिने भागमा अर्ध स्थापनाको लागि त्रिकोण/षट्कोण बनाउने । 	<p>अवस्था (दिइएको): लिप पोत गरि शुद्ध गरिएको मण्डप, चामलको पिठो, अबिर केशरी ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): रुद्रीको पूजाको लागि रेखी हाल्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> सिधा सफा तथा एकनाशको रेखा बनाइएको । रातो पहेंलो, सेतो रंगको समायोजन गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> रुद्रीको पूजाको लागि रेखी हाल्ने रंगवलीको परिचय, महत्त्व र उपयोगिता । अष्टदलको रेखा सम्बन्धि ज्ञान । त्रिशुल षट्कोणको आकारको ज्ञान । विशिष्ट अष्टदलका प्रकारका ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: पिठो, वेशार, केशरी, अबिर, बोहत्ता, टपरी, थालि, चारकुने ।

सुरक्षा तथा सावधानी: अबिर केशरी पिठो कपडा तथा भुईँमा जथाभावि नछरिएको । विद्युतिय सावधानी अपनाइएको । लगाएको कपडा राम्रो सँग सम्हालिएको ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य ४: ग्रह शान्ति पूजाको लागि रेखी हाल्ने ।

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक: ८ घण्टा
कूल समय : ९ घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> मण्डप भित्रको रेखी हाल्ने क्षेत्र निर्धारण गर्ने । मण्डपको पूर्व दिशाको आग्नेयकोणमा दीप स्थापनाको लागि त्रिशुल बनाउने । मण्डपको पूर्व दिशाको मध्य भागमा गणेश स्थापनाको लागि स्वस्तिक बनाउने । मण्डपको पूर्व दिशाको इशानकोणमा कलश स्थापनाको लागि अष्टदल बनाउने । प्रधान देवताको स्थापनाको लागि मण्डपको मध्य भागमा विशिष्ट अष्टदल बनाउने । मण्डपको इशान कोणमा ग्रहपूजाको लागि नौ कोठा बनाइ रेखी हाल्ने । कर्ताको दाहिने भागमा शंखाधर्य/अर्ध स्थापनाको लागि त्रिकोण/षट्कोण बनाउने । 	<p>अवस्था (दिइएको): लिपपोत गरि शुद्ध गरिएको मण्डप, चामलको पिठो, अबिर केशरी ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): ग्रह शान्ति पूजाको लागि रेखी हाल्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> सिधा सफा तथा एकनाशको रेखा बनाइएको । रातो पहेंलो, सेतो रंगको समायोजन गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ग्रह शान्ति पूजाको लागि रेखी हाल्ने । रंगवलीको परिचय, महत्त्व र उपयोगिता । अष्टदलको रेखा सम्बन्धि ज्ञान । त्रिशुल षट्कोणको आकारको ज्ञान । विशिष्ट अष्टदलका प्रकारका ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: पिठो, वेशार, केशरी, अबिर, बोहत्ता, टपरी, थालि, चारकुने ।

सुरक्षा तथा सावधानी: अबिर केशरी पिठो कपडा तथा भुईँमा जथाभावि नछरिएको । लगाएको कपडा राम्रो सँग सम्हालिएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : ५ घण्टा
कूल समय : ६ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ५: भद्रासन रेखी हाल्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<p>१. आवश्यक सामग्री संकलन गर्ने ।</p> <p>२. मण्डप भित्रको रेखी हाल्ने क्षेत्र निर्धारण गर्ने ।</p> <p>३. क्षेत्रको वीचमा स्वस्तिक बनाउने वीचको प्रत्येक सूरलाई जोडेर एक एक स्वस्तिक तल माथी बनाउने पुनः यसरी बनाएको तलको दुई स्वस्तिकको टुप्पो अर्को स्वस्तिक बनाइ त्यसको टुप्पोसँग मिलाउने पुनः माथिको स्वस्तिकहरू लाई वर्गाकार घेरा जोडने र वर्गको चार सुरमा सानो सानो वर्ग बनाइ जड्ने ।</p>	<p>अवस्था (दिइएको): लिप पोत गरि शुद्ध गरिएको मण्डप, चामलको पिठो, अविर केशरी ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): भद्रासन रेखी हाल्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> ● सिधा सफा तथा एकनाशको रेखा बनाइएको । ● रातो पहेंलो, सेतो रंगको समायोजन गरिएको । 	<p>भद्रासन रेखी</p> <ul style="list-style-type: none"> ● रंगवलीको परिचय, महत्त्व र उपयोगिता । ● स्वस्तिक बनाउने ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: पिठो, बेशार, केशरी, अविर, बोहत्ता, टपरी, थालि, चारकुने ।

सुरक्षा तथा सावधानी: अविर केशरी पिठो कपडा तथा भुईमा जथाभावि नछर्निएको । लगाएको कपडा राम्रो सँग सम्हालिएको ।

कार्य विश्लेषण
(आधारभूत पूजन कर्म)

मोड्युल : ४ आधारभूत पूजन कर्म ।

समय : १५ घण्टा (सै) + ६५ घण्टा (ब्या) = ८० घण्टा

बर्णन:

यसमा आधारभूत पूजन कर्मसँग सम्बन्धित ज्ञान र सीपहरू समावेश गरिएका छन् ।

उद्देश्यहरू:

यो मोड्युलको समापनपछि प्रशिक्षार्थीहरू आधारभूत पूजन कर्मसँग सम्बन्धित निम्न कार्य गर्न समर्थ हुनेछन् ।

१. कर्मपात्र निर्माण गर्न
२. स्वस्तिवाचन गर्न
३. प्रायश्चित्त गोदान गराउन
४. अर्घ्य/शंखार्घ्य बनाउन
५. प्रतिज्ञा संकल्प गराउन
६. भूतोत्साधन गर्न
७. वरण पुण्याहवाचन गर्न/गराउन
८. दीप पूजन गराउन
९. कलशपूजन गराउन
१०. गणेशपूजन गराउन
११. रक्षाबन्धन पूजा गराउन
१२. कलशस्कन्धप्रदेश पूजा गराउन ।

कार्यहरू:

१. कर्मपात्र निर्माण गर्ने
२. स्वस्तिवाचन गर्ने
३. प्रायश्चित्त गोदान गराउने
४. अर्घ्य/शंखार्घ्य बनाउने
५. प्रतिज्ञा संकल्प गराउने
६. भूतोत्साधन गर्ने
७. वरण पुण्याहवाचन गर्ने/गराउने
८. दीप पूजन गराउने
९. कलशपूजन गराउने
१०. गणेशपूजन गराउने
११. रक्षाबन्धन पूजा गराउने
१२. कलशस्कन्धप्रदेश पूजा गराउने ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : ५ घण्टा
कुल समय : ६ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य १: कर्मपात्र निर्माण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> तामाको भाँडा (आरी) तयार गर्ने । ३ मन्त्रको उच्चारण गर्दै कर्ममात्रमा तीर्थको आह्वान गर्ने । मन्त्रपूर्वक पवित्र र कुशहरू, जल, चन्दन, अक्षता, जौ, तिल, पुष्प हाल्ने । कुशले त्यस भाँडोको जल आफ्नो शरीर र कर्म गर्ने स्थान वरिपरी सेचन गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): कर्म गर्ने स्थान, कर्ममात्र, कुश, पूजासामान ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): कर्मपात्र निर्माण गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): मन्त्रोच्चारण पूर्वक कर्मपात्र तयार गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> कर्ममात्रको परिचय, आवश्यकता र महत्त्व । कर्मपात्र निर्माणमा प्रयोग हुने मन्त्र र विधिक्रम ।

सामग्री तथा उपकरण: तामाको वाटा (आरी)। कुश, जल, जौ, तिल, चन्दन, फूल, अक्षता ।

सुरक्षा/सावधानी:

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : २ घण्टा
व्यावहारिक : १८ घण्टा
कुल समय : २० घण्टा

निर्दिष्ट कार्य २: स्वस्तिवाचन गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> यजमानका सपरिवारलाई उपस्थित गराई आसनमा बस्न लगाउने । चन्दन, फूल, अक्षता, फल, दूवो, लावा आदि वस्तुहरू हातमा लिएर आफूना इष्टदेवता, कुलदेवताहरूको स्मरण गर्न लगाउने । पुरोहितले मन्त्रोच्चारण गर्ने । मन्त्रको समापन पछि हातमा लिईएको द्रव्यहरू गणेशजीमा लगी अर्पण गर्न लगाउने । 	<p>अवस्था (दिईएको): पूजा गर्ने स्थान, दुवो, फल, लावा, फूल, सामान्य पूजासामान ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): स्वस्तिवाचन गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): शुद्धमन्त्रोच्चारण पूर्वक भगवानको चरणमा ध्यान केन्द्रित गरी स्वस्तिवाचन गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> स्वस्तिवाचनको आवश्यकता र महत्त्व । स्वस्तिवाचनमा प्रयोग हुने मन्त्रहरूको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: सामान्य पूजा सामग्री, दुवो, फूल, फल, लावा ।

सुरक्षा/सावधानी:

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : ३ घण्टा
कुल समय: ४ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ३: प्रायश्चित्त गोदान गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> प्रत्यक्ष गाई या गोनिक्रय द्रव्य तयार पार्न लगाउने । गाई या द्रव्यमा मन्त्रपूर्वक पूजा गराउने । गाईको पूजन पश्चात् ब्राहमणको पनि पूजा गर्न लगाउने । गाईको पुच्छर या पवित्रले भूमि र शिरमा तर्पण गर्ने । कुशपानी लिई गाईको पुच्छरमा या निष्क्रयद्रव्यको बोहोतामा छुने । ब्राहमणले संकल्प वाचन गर्ने र कुशको टुक्रा हातमा लिने । फूल अक्षतादिबाट गाईको समन्त्र प्रार्थना गर्ने । दानप्रतिष्ठा द्रव्य हातमा लिई संकल्प पढ्ने र ब्राहमणलाई दिने । जलले या आफैले गाईको ३ पटक प्रदक्षिणा गर्ने । सो गाईलाई ब्राहमणतर्फ केही अगाडि डोहोर्याई दिने । ब्राहमणले गोपुच्छ या कुश/पवित्रले यजमानलाई अभिषेक गरिदिने । 	<p>अवस्था (दिईएको): यजमान, पुरोहित र प्रायश्चित्त गोदानका आवश्यक सामग्री ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): प्रायश्चित्त गोदान गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): विधिपूर्वक गाईको पूजन गरी संकल्प पूर्वक दान गरिएको ।</p>	प्रायश्चित्त गोदानको आवश्यकता र महत्त्व ।

सामग्री तथा उपकरण: पूजा/यज्ञमण्डप, लैनोगाई, सुनको सिङ्ग, चाँदीको खुर, काँसको कल्चौडो, तामाको पिठ्यु, वस्त्रलङ्गार सहित पूजासामग्री, कर्मपात्र ।

सुरक्षा/सावधानी: गाईद्वारा हुनसक्ने विविध अप्ठ्यारालाई ख्याल गरिएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : ३ घण्टा
कुल समय : ४ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ४: अर्घ्य/शंखाघ्य बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> कर्ताको दाहिनेतर्फ बनाईएको त्रिकोण या षट्कोणमा त्रिकुटी माथि अर्घ्य राख्ने । अर्घ्यमा जल, दही, कुश, सस्यु, अक्षता, दुबो, तिल, चन्दन हाल्ने र फल (केराको केसा) राख्ने । शंखाघ्यको शंखमा कुशसहित जल राख्ने । स्थापित अर्घ्यमा मन्त्रपूर्वक पूजा गर्ने । पूजन पश्चात् अर्घ्यमा धेनुमुद्रा, मत्स्यमुद्रा, अङ्गुशमुद्रा, शंखमुद्रा प्रदर्शन गर्ने । अर्घ्यको जल आचमनीमा लिने र समन्त्र सूर्यभगवानलाई अर्पण गर्ने र प्रार्थना गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): पूजास्थल, आवश्यक पूजासामान ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): अर्घ्य/शंखाघ्य बनाउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): विधिपूर्वक आवश्यक सामग्रीहरू सम्पादन गरी मन्त्रपूर्वक पूजन गरी अर्घ्य/शंखाघ्य बनाईएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> अर्घ्यको आवश्यकता र महत्त्व । अर्घ्यमा प्रयोग हुने आवश्यक सामग्रीहरू । अर्घ्य निर्माणमा प्रयुक्त मन्त्र, विधि र क्रमको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: अर्घ्य, त्रिकुटी, दही, कुश, फूल, सस्यु, तिल, अक्षता, सामान्य पूजा सामग्री ।

सुरक्षा/सावधानी: सुरक्षा सामग्री ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : ३ घण्टा
कुल समय: ४ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ५: प्रतिज्ञा संकल्प गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> कर्ताका परिवार या कर्ता तयार हुने । पूर्वनिर्मित कर्मपात्रबाट ३ टुक्रा कुश र जल हातमा लिने । गरिन लागेको कर्म अनुसारको संकल्प वाचन गर्ने । हातमा लिइएको कुश भूमिमा छाडिदिने । 	<p>अवस्था (दिईएको): पूजा स्थल र पूर्वनिर्मित कर्मपात्र</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): प्रतिज्ञा संकल्प गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> कर्म अनुसारके संकल्पवाक्यको प्रयोग गरिएको पाञ्चाङ्गको यथोचित प्रयोग गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> प्रतिज्ञा संकल्पको महत्त्व र आवश्यकता । संकल्पवाक्य र पाञ्चाङ्ग ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: कर्मपात्र, कुश, जल ।

सुरक्षा/सावधानी: सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : ३ घण्टा
कुल समय: ४ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ६: भूतोत्साधन गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> कर्ता पूजास्थानमा आई आसनमा बस्ने । बाँयाहातमा सूर्यु लिने र मन्त्रपूर्वक दाँया हातले छोप्ने । हातमा रहेको सूर्यु मन्त्रपूर्वक दशै दिशामा छर्ने सूर्यु छर्ने बेलामा शंख, घण्ट, बजाउने । 	<p>अवस्था (दिईएको): पूजास्थल, सूर्यु, कर्ता र पुरोहित</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): भूतोत्साधन गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): विधि र क्रम मिलाई मन्त्रोच्चारण पूर्वक भूतोत्साधन गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> भूतोत्साधनको महत्त्व र आवश्यकता । भूतोत्साधन विधि र मन्त्रोच्चारण ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: सूर्यु, शंख, घण्ट, पूजा सामग्री ।

सुरक्षा/सावधानी: सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : २ घण्टा
व्यावहारिक : ९ घण्टा
कुल समय : ११ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ७ : वरण पुण्याहवाचन गर्ने/गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> सपरिवार कर्ता पूजास्थानमा उपस्थित हुने । वरण सामग्री सहितसंकल्प गर्ने (पुण्याहवाचन सहित) ब्राहमणलाई टीका लगाई सामग्री दिने र हात धुने । चन्दन, फूल, अक्षता, दुवो, लावा, फल हातमा लिने र हात जोड्ने । संकल्प र मन्त्रोच्चारण सहित पुण्याहवाचन गर्ने । हातमा लिईएको वस्तु गणेशमा अर्पण गर्ने । ब्राहमणद्वारा यजमानहरूलाई टीका प्रसाद लगाई आशीर्वाद दिने । 	<p>अवस्था (दिईएको): पूजामण्डप, वरण, र वरण पुण्याहवाचन सामग्री, यजमान र पुरोहित ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): वरण पुण्याहवाचन गर्ने/गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): संकल्प र मन्त्रोच्चारण सहित वरण गरिएको ब्राहमणहरूद्वारा पुण्याहवाचन गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> वरण र पुण्याहवाचन भूतोत्साधनको महत्त्व र आवश्यकता । वरण सामग्री । वरण पुण्याहवाचनमा प्रयोग हुने संकल्पवाक्य र क्रमको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण : पूजा सामग्री, फल, धोती, गन्जी, टोपी, रुमाल आदि ।

सुरक्षा/सावधानी: हातमा लिईएको सामान खस्न सक्ने सम्भावना तर्फ सचेत भई सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : ३ घण्टा
कुल समय : ४ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ८: दीप पूजन गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> यज्ञ मण्डपमा पूर्वतर्फ स्थापना गरिएको दीप मन्त्रपूर्वक बाल्ने । मन्त्रपूर्वक हातमा फूलअक्षता लिएर दीपको आवाहन गर्ने । पाद्य, अर्घ्य, पञ्चामृत चढाई पूजा गर्ने र नैवेद्य र द्रव्य अर्पण गर्ने । दीपको प्रार्थना गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): दीप स्थापना गरिएको यज्ञमण्डप, सामान्य पूजा सामग्री ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): दीप पूजन गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): मन्त्र र विधिको क्रम मिलाई दीप पूजन गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> दीपपूजनको महत्त्व र आवश्यकता । दीप पूजनमा प्रयुक्त मन्त्र र आवश्यक सामग्री ।

सामग्री तथा उपकरण : सामान्य पूजासामग्री ।

सुरक्षा/सावधानी: सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : २ घण्टा
व्यावहारिक : ५ घण्टा
कुल समय : ७ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ९ : कलशपूजन गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> पूजामण्डपको ईशान भागमा विधिपूर्वक कलश स्थापना गर्ने । मन्त्रसहित कलश जलले भर्ने, सर्वोषधी, पञ्चरत्न, पुंगीफल (सुपारी), जौ, चन्दन, दुवो, सप्तमातृका, पञ्चपल्लव, आँप, पीपलको पात हाल्ने । फूल अक्षता लिई कलशको मुखमा वरुणको आह्वान गरी पूजा गर्ने । कलशको प्रार्थना गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): पूजामण्डपको ईशान भागमा कलश स्थापनार्थ स्थान, कलश, आवश्यक पूजा सामग्री ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): कलशपूजन गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): आवश्यक मन्त्र र सामग्रीको समुचित प्रयोगद्वारा कलश पूजन गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> कलशपूजनको महत्त्व र आवश्यकता । आवश्यक मन्त्र र विधिक्रमको जानकारी ।

सामग्री तथा उपकरण: सामान्य पूजा सामग्री, पञ्चपल्लव, पञ्चरत्न, सप्तमृतिका, सर्वोषधी, सुपारी, आँप, पीपलको पात, रातो सेतो कपडा, दुवो, टपरी, धान, कलश, जल ।

सुरक्षा/सावधानी: कलश लड्न सक्ने तर्फ सतर्क भएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : ५ घण्टा
कुल समय : ६ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य १० : गणेशपूजन गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> हातमा कुशपानी लिने र संकल्प गर्ने । मन्त्रोच्चारणसहित गणेशको आह्वान गर्ने । षेडशोपचारले गणेशको पूजा गर्ने । हातमा दुवो फल लिने र मन्त्रसहित गणेशलाई चढाउने । मोदक, दुवो आदि विशेषवस्तु अर्पण गर्ने । समन्त्र प्रार्थना गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): मण्डपको पूर्व भागमा गणेश स्थापना गरिएको</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): गणेशपूजन गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): मन्त्र र विधिको साथमा यजमान र पुरोहितको समेत कार्यगत एकता मिलाई गणेशपूजन गराइएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> गणेशपूजनको महत्त्व र आवश्यकता । गणेशलाई अर्पण हुने विशेष वस्तुहरूको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: सामान्य पूजा सामग्री, जनै, रातोवस्त्र, फल, दुवो, लावा, मोदक, नरिवल, सुपारी ।

सुरक्षा/सावधानी: सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : ३ घण्टा
कुल समय : ४ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ११ : रक्षाबन्धन पूजा गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. रक्षाबन्धन तयार गर्ने । २. तामाको भाँडोमा जौ दुवो सस्यु चन्दन गोवर र दही सहित रक्षाबन्धनलाई राख्ने । ३. नारायणकवचको पाठ गर्दै सो पात्रलाई छुने । ४. मन्त्रोच्चारणपूर्वक पूजा गर्ने । ५. समन्त्र प्रार्थना गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): दीपकलशगणेश पूजा गरिएको मण्डप, तयारी रक्षाबन्धन ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): रक्षाबन्धन पूजा गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): आवश्यक विधि र मन्त्रको प्रयोगद्वारा रक्षासूत्र (रक्षाबन्धन) पूजा गराईएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • रक्षाबन्धनको महत्त्व र आवश्यकता । • रक्षासूत्र निर्माण विधिको ज्ञान । • पूजनविधि र क्रमको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: रक्षासूत्र, जौ, दुवो, चन्दन, गोवर, दही, तामाको भाँडो, सामान्य पूजा सामग्री ।

सुरक्षा/सावधानी: सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : ५ घण्टा
कुल समय : ६ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य १२ : कलशस्कन्धप्रदेश पूजा गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. कलशको मुखमा गणपत्यादि वनस्पत्यन्त देवताको आह्वान गर्ने । २. आह्वान गरिएको देवतालाई यथोपलब्धोपचारले नामोच्चारणपूर्वक पूजा गर्ने । ३. धूप, वत्ती, नैवेद्य, द्रव्य चढाउने । ४. समन्त्र प्रार्थना गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): पूजन गरिएको कलश, पूजा सामग्री, यजमान, पुरोहित ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): कलशस्कन्ध प्रदेशमा पूजा गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): मन्त्रोच्चारणद्वारा कलशस्कन्धप्रदेशको पूजा गराईएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • कलशस्कन्धप्रदेश पूजाको महत्त्व र आवश्यकता । • पूजा हुने देवताहरूको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण : पूजा सामग्री, धूप, नैवेद्य, द्रव्य ।

सुरक्षा/सावधानी: सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण
(सत्यनारायण पूजा)

मोड्यूल : ५ सत्यनारायण पूजा ।

समय : १० घण्टा (सै) + ३५ घण्टा (ब्या) = ४५ घण्टा

वर्णनः

यसमा सत्यनारायण पूजासँग सम्बन्धित ज्ञान र सीपहरू समावेश गरिएका छन् ।

उद्देश्यहरूः

यो मोड्यूलको समापनपछि प्रशिक्षार्थीहरू सत्यनारायण पूजासँग सम्बन्धित निम्न कार्य गर्न समर्थ हुनेछन् ।

१. मूल (प्रधान) कलश पूजा गराउने
२. आवरण पूजा गराउने
३. प्राण प्रतिष्ठा गराउने
४. षोडशोपचार पूजा गराउने
५. अङ्ग पूजा गराउने
६. विशेष वस्तु अर्पण गर्ने ।

कार्यहरूः

१. मूल (प्रधान) कलश पूजा गराउने
२. आवरण पूजा गराउने
३. प्राण प्रतिष्ठा गराउने
४. षोडशोपचार पूजा गराउने
५. अङ्ग पूजा गराउने
६. विशेष वस्तु अर्पण गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : २ घण्टा
व्यावहारिक: ५ घण्टा
कूल समय : ७ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य १: मूल (प्रधान) कलश पूजा गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> सत्यनारायण पूजा गर्नेवेदीमा टपरमा भान राख्ने । आधारभूत पूजन कर्म अन्तर्गतको कलश पूजन पद्धति अनुसार कलश स्थापना गर्ने । मन्त्रोच्चारण सहित प्रधान कलशको पुजा र प्रार्थना गर्ने । पूजित कलशको मुखमा अष्टदल बनाइएको तामा या काँसको थाली स्थापना गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): पूजा मण्डपतामाको प्रधान कलश र थाली, पूजामा चाहिने सम्पूर्ण सामानहरू ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): प्रधान कलश पूजा गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): शुद्धमन्त्रोच्चारण गरी विधिपूर्वक कलश पूजा गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> कलश पूजनको आवश्यकता र महत्त्व । प्रधान कलश पूजनमा प्रयोग हुने सामग्री र विधिको ज्ञान ।

उपकरण र सामग्री: प्रधान कलश पूजाको सामान, कलश, थाली, पञ्चपल्लव, पञ्चरत्न, सर्वोषधी, सप्तमृतिका, सुपारी, दुवो, जल, सामान्य पुजा सामान, अर्य, पञ्चामृत ।

सुरक्षा/सावधानी: मन्त्रोच्चारणमा शुद्धता अपनाइएको, प्रधान कलश पूजन पद्धतिलाई क्रमपूर्वक अनुशरण गरिएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : २ घण्टा
व्यावहारिक: ५ घण्टा
कूल समय : ७ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य २: आवरण पूजा गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> अष्टदल बनाई कलशको मुखमा राखिएको थालीमा अष्टदलको पूर्वबाट ईशानसम्म विमलादि पीठको पूजा गर्ने र माझमा विष्णुको पञ्चोपचार विधिले पूजा गर्ने । पुनः पूर्वदिक्कमले पूर्वमा लक्ष्मी, दक्षिणमा सरस्वती, पश्चिममा आदिपुरुष, आग्नेयमा गणपति, नैऋत्यमा सूर्य, वायव्यमा अम्बिका, ईशानमा शिव, वायव्यमा नै राम र लक्ष्मणको पञ्चोपचार विधिले पूजा गर्ने । दशदिक्पालको पूजा गर्ने । पूर्वादिक्कमले, नन्द, सुनन्द, बल, प्रबल, जय, विजय, सुशील, पुण्यशील आदि भगवानका द्वारपालको पूजा गर्ने । धूप दीपादि सबै क्रमले पूजा गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): पूजा मण्डप, सामान्य पूजा सामग्री ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): आवरण पूजा गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): ● शास्त्रोक्त प्रकारबाट पीठपूजा र द्वारपालको पूजा गरिएको ● मन्त्रोच्चारणमा शुद्धता अपनाइएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> आवरण पूजाको परिचय, आवश्यकता र महत्त्व । आवश्यक सामग्री, मन्त्र र विधिको ज्ञान ।

उपकरण र सामग्री: सामान्य पूजा सामग्री, जल, अर्घ्य, पञ्चामृत, धूप, दिप, नैवेद्य, द्रव्य आदि ।

सुरक्षा/सावधानी: आवरण पूजाको क्रमलाई ध्यान दिईएको । मन्त्रोच्चारणमा विषेश अभिरुची दिईएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक: ५ घण्टा
कूल समय : ६ घण्टा

कार्य ३: प्राण प्रतिष्ठा गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> सुवर्णले निर्मित सत्यनारायणको प्रतिमा ल्याउने उक्त प्रतिमालाई पञ्चगव्य या शुद्धजलले स्नान गराउने स्नान गराइएको प्रतिमा अग्निमा तताउने । पूनः शुद्धजलले पखाल्ने र थालीको माभ्रमा स्थापना गर्ने । जौ, तिल र तुलसीपत्र लिएर भगवानको मूर्तिमा प्राणकल्पना गर्दै मन्त्रोच्चारण गर्ने र प्रतिष्ठा गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): तयार पारिएको पूजा मण्डप , पूजा सामग्री , पुरोहित र यजमान</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): प्राणप्रतिष्ठा गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): प्रतिमा संस्कारको विधि अंगाली प्राण प्रतिष्ठा गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> प्राण प्रतिष्ठाको परिचय, आवश्यकता र महत्त्व । प्रतिमाको स्वरूप र संस्कार विधिको ज्ञान । प्रयुक्त मन्त्र र विधिको प्रक्रिया ।

उपकरण र सामग्री: सत्यनारायणको सुवर्ण प्रतिमा, जौ, तिल, तुलसिपत्र, अग्नि, शुद्धजल ।

सुरक्षा/सावधानी: आवरण पूजाको क्रमलाई ध्यान दिईएको । मन्त्रोच्चारणमा विशेष अभिरुची दिईएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ३ घण्टा
व्यावहारिक: १४ घण्टा
कूल समय: १७ घण्टा

कार्य ४: षोडशोपचार पूजा गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> मन्त्रोच्चारण सहित र मा सहित सत्यनारायण भगवानलाई हातमा जौ, तिल, फूल, तुलसीपत्र लिई आवाहन गर्ने । हात जोडेर ध्यान गर्ने र मन्त्रको उच्चारण गर्ने । मन्त्रसहित भगवानलाई आसनको लागि कुशका टुक्रा अर्पण गर्ने । मन्त्रसहित भगवानको पाउ धुन जल अर्पण गर्ने । समन्त्र भगवानको हात पखाल्न अर्घ्य अर्पण गर्ने । समन्त्र भगवानलाई प्राशन गराउन आचमनीय जल अर्पण गर्ने । समन्त्र मधुपर्क, (दही, घिउ, मह) ले भगवानलाई स्नान गराउने । सर्वाङ्ग शुद्धिकालागि समन्त्र जल चढाउने । अब भगवानलाई मन्त्र सहित समस्त र व्यस्त पञ्चामृत अर्पण गर्ने र शुद्धजलले स्नान गराउने । भगवानलाई पीताम्बर युग्म या वस्त्रयुग्म समन्त्र चढाउने । यज्ञोपवीत (जनै) चढाउने । आभूषणहरू चढाउने । चन्दन समन्त्र चढाउने । तिल, जौ, अक्षता समन्त्र चढाउने । फल, फूलमाला समन्त्र चढाउने । महालक्ष्मीलाई सिन्दुरादि सौभाग्य, द्रव्य चढाउने । धूप, दिप, नैवेद्य, द्रव्य समन्त्र अर्पण गर्ने । चामर व्यञ्जन अर्पण गर्ने नीराजन र कपूर, दीपको आरती गर्ने । पुष्पाञ्जली गरी नमस्कार गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): षोडशोपचार पूजा सामग्री , तयारी अवस्थामा रहेको पूजा मण्डप, यजमान र पुरोहित ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): षोडशोपचार पूजा गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): ● समन्त्र षोडशोपचार विधिको प्रयोग गरिएको । ● पूजनको क्रम व्यवस्था मिलाईएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> षोडशोपचार पूजनको परिचय, आवश्यकता र महत्त्व । षोडशोपचार पूजा विधि र आवश्यक सामग्री ।

उपकरण र सामग्री: पूजा सामान, जल, अर्घ्य, पञ्चामृत, मधुपर्क, धूप, दिप, नैवेद्य, बत्ती, पिताम्बर, स्त्र, यज्ञोपवीत, आभूषण, जौ, तिल, अक्षता, पान मसला, दक्षिणा, कपुर, फूल, माला ।

सुरक्षा/सावधानी: षोडशोपचार पूजा विधिमा विशेष ध्यान पुर्याएको आवश्यक सामग्रीहरूको व्यवस्थापन र विधिप्रति जोड दिईएको । पूजा गर्ने क्रममा थाली कलश ढल्न सक्ने र धुप बत्ति आगलागी हुन सक्ने ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक: ३ घण्टा
कूल समय: ४ घण्टा

कार्य ५: अङ्ग पूजा गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> अङ्ग पूजा गर्नको लागि जौ, तील र तुलसिपत्र तयार गर्ने । हातमा जौ, तील, तुलसिपत्र लिने । भगवानको ना उच्चारण गर्दै १३ वटा नामले शिरदेखि पाउसम्म पूजा गर्ने । अन्तिमको नामले भगवानको सबै अङ्ग सम्फेर पूजा गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): प्रधान पूजा गरेर तयारी अवस्थामा रहेको पूजा मण्डप, यजमान र पुरोहित ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): अङ्ग पूजा गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): पाउदेखि शिर सम्म अङ्गको नामोच्चारण सहित पूजा गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> अङ्ग पूजाको उपगोगिता र महत्त्व । प्रतिमाको स्वरूप र संस्कार विधिको ज्ञान । अङ्ग पूजा विधिको ज्ञान ।

उपकरण र सामग्री: जौ, तिल, तुलसीपत्र, शुद्धजल ।

सुरक्षा/सावधानी: आवश्यक नामको उच्चारण गर्दै पूजा गरिएको । नाम अनुसार अङ्गको पनि उच्चारण गरिएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक: ३ घण्टा
कूल समय : ४ घण्टा

कार्य ६: विशेष वस्तु अर्पण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> सत्यनारायण पूजामा बनेका विशेष वस्तु तयार पार्ने । मन्त्रपूर्वक पहेंलो जोडी कपडा (पीताम्बर युग्म) अर्पण गर्ने । सिन्दुरादी सौभाग्य, द्रव्य मन्त्रोच्चारणसहित अर्पण गर्ने । मन्त्रोच्चारणसहित तुलसी पत्र अर्पण गर्ने । मन्त्रोच्चारणसहित अपूप (अपुङ्गो) चढाउने । मन्त्रोच्चारणसहित शङ्ख जल निवेदन गर्ने । सत्यनारायणको विशेष प्रदक्षिणा गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): प्रधान पूजा गरेर तयारी अवस्थामा रहेको पूजा मण्डप, यजमान र पुरोहित, पीताम्बर, सौभाग्य सामग्रीहरू, अपुङ्गो, शङ्ख जल ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): विशेष वस्तु अर्पण गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): मन्त्रोच्चारण पूर्वक विशेष वस्तु अर्पण गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> सत्यनारायण पूजामा चाहिने विशेष वस्तुहरूको ज्ञान । विशेष वस्तु अर्पण गर्ने विधि र मन्त्र ज्ञान ।

उपकरण र सामग्री: पीताम्बर, सौभाग्य सामग्रीहरू, अपुङ्गो, शङ्ख जल ।

सुरक्षा/सावधानी: मन्त्रपूर्वक रीत पुर्याइ सामग्री अर्पण गरिएको । सामग्री व्यवस्थापनमा ध्यान दिइएको ।

कार्य विश्लेषण
(अग्निस्थापन कर्म)

मोड्युल : ६ अग्निस्थापन कर्म ।

समय : २० घण्टा (सै) + १३५ घण्टा (ब्या) = १५५ घण्टा

बर्णनः

यसमा अग्निस्थापन कर्मसँग सम्बन्धित ज्ञान र सीपहरू समावेश गरिएका छन् ।

उद्देश्यहरुः

यो मोड्युलको समापनपछि प्रशिक्षार्थीहरु अग्निस्थापन कर्मसँग सम्बन्धित निम्न कार्य गर्न समर्थ हुनेछन् ।

१. पञ्चभूसंस्कार गर्न
२. अष्टदिक् पूजा गर्न
३. इन्धनशोधन स्थापना गर्न
४. अग्निको संस्कार गर्न
५. पात्रासादन गर्न
६. सुवसंस्कार गर्न
७. ब्रम्हा, विष्णु, प्रजापतिको अग्नि पूजा गराउन
८. हवन संकल्प गराउन
९. प्रजापत्यादि वनस्पत्यन्त हवन गर्न
१०. विशेष कर्म हवन गर्न
११. उत्तराङ्गहवन गर्न
१२. महाबली गर्न
१३. मेधा हवन गर्न
१४. शेषचरुहोम गर्न
१५. तिलक विधि गर्न
१६. घृतच्छाया गर्न ।

कार्यहरुः

१. पञ्चभूसंस्कार गर्ने
२. अष्टदिक् पूजा गर्ने
३. इन्धनशोधन स्थापना गर्ने
४. अग्निको संस्कार गर्ने
५. पात्रासादन गर्ने
६. सुवसंस्कार गर्ने
७. ब्रम्हा, विष्णु, प्रजापतिको अग्नि पूजा गराउने
८. हवन संकल्प गराउने
९. प्रजापत्यादि वनस्पत्यन्त हवन गर्ने
१०. विशेष कर्म हवन गर्ने
११. उत्तराङ्गहवन गर्ने
१२. महाबली गर्ने
१३. मेधा हवन गर्ने
१४. शेषचरुहोम गर्ने
१५. तिलक विधि गर्ने
१६. घृतच्छाया गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक: १० घण्टा
कुल समय : ११ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य : १. पञ्चभूसंस्कार गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. लिपपोत गरी शुद्ध गराइएको पूजामा बस्ने स्थान तयार गर्ने । २. मन्त्रोच्चारणसहित हातमा चन्दन, फूल, अक्षता लिएर भूमिसोधन गर्ने । ३. अग्निस्थापनार्थ वेदी निर्माणार्थ या पूर्वनिर्मित वेदीमा चोखो स्थानको माटो ल्याएर मन्त्रपूर्वक स्थापना गर्ने । ४. मृतिका स्थापना गरेको स्थानमा मन्त्रपूर्वक कुशले बढार्ने । ५. सोही वेदीमा गोवरले लिप्ने र पूर्व निर्मित वेदी भएर पञ्चगव्य सेचन मन्त्रपूर्वक गर्ने । ६. सुवले वा स्फ्यद्वारा तीन वटा मन्त्रपूर्वक वेदीमा पूर्वतर्फ अधिवढेको ३ वटा रेखा कोर्ने । ७. कोरिएको रेखाको माटो बुढी औंला र साहिली औंलाले (अनामिका र अङ्गुष्ठले) ३ पटक मास्तिर मन्त्रपूर्वक छर्कने । ८. वेदीको सोही रेखाको माटो इशानतर्फ मन्त्रपूर्वक मिल्काई दिने । ९. मन्त्रोच्चारणपूर्वक कर्मपात्रको या शुद्धजल वेदीमा छर्कने । 	<p>अवस्था (दिईएको): तयारी अवस्थाको यज्ञमण्डप ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): पञ्चभूसंस्कार गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> • निर्मित यज्ञमण्डपमा बसी विधिपूर्वक पञ्चभूसंस्कार कर्म सम्पादन गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> • पञ्चभूसंस्कारको महत्त्व र उपयोगिता । • पञ्चभूसंस्कारमा प्रयोग हुने मन्त्रहरू सम्बन्धि ज्ञान । • पञ्चभूसंस्कारमा प्रयोग हुने सामग्रीहरूको ज्ञान

सामग्री तथा उपकरण: आसन, सामान्य पूजा सामग्रीहरू, सुव स्फ्य, माटो, गोवर, शुद्धजल, कुश ।

सुरक्षा/सावधानी: सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : १० घण्टा
कुल समय : ११ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य : २. अष्टदिक पूजा गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. पञ्चभूसंस्कार गरिएको यज्ञमण्डपमा समन्त्र रङ्गवली रचना पश्चात अष्टदिक पूजा गर्न तयार हुने । २. हातमा चन्दन, अक्षता, फूल लिने र समन्त्र पूर्व दिशाको पूजा गर्ने । ३. एवम रीतले समन्त्र दक्षिण दिशाको पूजा गर्ने । ४. एवम रीतले समन्त्र पश्चिम दिशाको पूजा गर्ने । ५. एवम रीतले समन्त्र उत्तर दिशाको पूजा गर्ने । ६. एवम रीतले समन्त्र आग्नेय दिशाको पूजा गर्ने । ७. एवम रीतले समन्त्र नैऋत्य दिशाको पूजा गर्ने । ८. एवम रीतले समन्त्र वायव्य दिशाको पूजा गर्ने । ९. एवम रीतले समन्त्र ईशान दिशाको पूजा गर्ने । १०. एवं प्रकारले ३ मन्त्रको उच्चारणले वेदीको मध्य भागमा पूजा गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): सामान्य पूजा सामग्री ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): अष्टदिक पूजा गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> • शुद्ध मन्त्रोच्चारणगरी क्रमबद्ध रूपमा अष्टदिक पूजन गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> • अष्टदिक पूजाको परिचय, महत्त्व र उपयोगिता । • अष्टदिक पूजामा प्रयोग हुने मन्त्रहरू र पूजनक्रमको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: सामान्य पूजा सामग्री ।

सुरक्षा/सावधानी: सामग्री सुरक्षा

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ०.३० घण्टा
व्यावहारिक : ५ घण्टा
कुल समय : ५.३० घण्टा

निर्दिष्ट कार्य : ३. इन्धनशोधन स्थापना गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. पूर्व तयारी यज्ञमण्डपको वेदीको छेउमा समिधा संकलन गर्ने । २. वेदीमा समिधा पूर्वबाट पश्चिम फर्काएर पाँच वटा राख्ने । ३. समिधा स्थापना नियमानुसार समन्त्र पहिला पूर्वबाट पश्चिम र त्यसपछि दक्षिणबाट उत्तर फर्काएर ५+५+५+३+३+३+५ को क्रम क्रमशः मिलाएर ३ वटा समिधाले आ-आपसमा खप्ट्याएर योनिको आकार बनाउने । ४. तीन वटा समिधा अलग्गै वेदीको नैऋत्य या वायव्य दिशामा राखी छाड्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): समिधाहरू ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): इन्धनशोधन स्थापना गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> ● वेदीको आकार र नापसँग मिल्दो सलक्क परेको समिधा संकलन गरिएको । ● मन्त्रोच्चारण समिधा स्थापनाको क्रम पूरा गरिएको 	<ul style="list-style-type: none"> ● इन्धनको (समिधा) लागि आवश्यक काठको चयनको ज्ञान । ● सामेधा स्थापनाको महत्त्व र क्रमबद्धताको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: पलाशको सामेधा ।

सुरक्षा/सावधानी: नियमबद्ध तरिकाले सामेधा स्थापनाको क्रमहरू अपनाइएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : १२ घण्टा
कुल समय : १३ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य : ४. अग्निसंस्कार गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. काँसको भाँडामा राखिएको र काँसकै भाडाले छोपिएको अग्नि वेदीको आग्नेय कोणमा राख्ने । २. आग्निाको एक अंशलाई समन्त्र नैऋत्य दिशामा मिल्काई दिने र वेदीको पछाडि राख्ने र मन्त्रोच्चारणसहित आग्नेशोधन गर्ने । ३. मन्त्रसहित आगोको भाँडा लिने या आफ्नो अगाडि राख्ने । ४. मन्त्रपूर्वक फूल, अक्षता आदि चढाउने र अग्निाको गर्भाधान संस्कारको कल्पना गर्ने । ५. पुनः समन्त्र पूर्ववत् पूजा गर्ने र जातकर्म परिकल्पना गर्ने । ६. ढाकेको काँसको भाँडो हटाई दिने र पूर्ववत् प्रकारले अग्निाको नामाकरण संस्कार गर्ने । ७. समन्त्र पूर्ववत् निष्क्रमण गर्ने । ८. समन्त्र पूर्ववत् अन्नप्राशन गर्ने । ९. समन्त्र पूर्ववत् चूडाकरण गर्ने । १०. समन्त्र पूर्ववत् कर्णवेद गर्ने । ११. समन्त्र पूर्ववत् उपनयन गर्ने । १२. अग्निलाई गायत्री श्रवण गराउने । १३. पूर्ववत् समावर्तन गर्ने । १४. पूर्ववत् गोदानकर्म गर्ने । १५. पूर्ववत् विवाहकर्म गर्ने । १६. मन्त्रत्रयद्वारा अग्निाको प्रार्थना गर्ने र मन्त्रोच्चारणपश्चात कुण्ड या वेदीमा अग्निाको प्रवेश गराईदिने र दीप वाल्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): तयार यज्ञमण्डप, अग्नि र तयारी पूजासामग्री ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): आग्नेसंस्कार गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> ● अग्निशोधन र संस्कारमा विधि पुर्‍याईएको । ● मन्त्रहरूको शुद्ध उच्चारण र क्रम मिलाइएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● अग्नि संस्कारको परिचय, महत्त्व र उपयोगिता । ● अग्नि संस्कारमा प्रयोग हुने मन्त्रहरूको ज्ञान र क्रम । ● अग्नि संस्कारको लागि आवश्यक वस्तुको ज्ञान

सामग्री तथा उपकरण: काँसको भाँडा २ वटा, विकल्पमा माटाको पाला प्रयोग गर्न सकिने, अग्नि, सामान्य पूजा सामग्री ।

सुरक्षा/सावधानी: प्रज्वलित अग्निाबाट हुन सक्ने विविध सावधानी अपनाईएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : १० घण्टा
कुल समय : ११ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य : ५. पात्रासादन गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. अग्निको दक्षिणपट्टि ५० कुशको ब्रम्हा बनाएर राख्ने । २. मन्त्रोच्चारणसहित होतालाई कुशको आसन राख्ने । ३. मन्त्रोच्चारणसहित अग्निको उत्तरतर्फ यजमान आसन राख्ने। ४. मन्त्रोच्चारणसहितअग्निको उत्तरतर्फ (वायव्यमा पनि) प्रणीता र प्रोक्षणी आसन राख्ने । ५. मन्त्रोच्चारणसहित प्रणीता बाँया हातमा लिने र दाया हातले जलले भरी बनाई दिने, वायव्यासनमा राखी दायाहातको अनामिकाले चलाउने र कुशले ढाकी ब्रहमाको तर्फ देखाउँदै प्रणीतालाई प्रणीतासनमा राख्ने । ६. मन्त्रपूर्वक मुठिमा कुश लिने र आग्नेयबाट ईशान, ब्रह्मादेखि आग्नेय, नैऋत्य, वायव्यसम्म र वायव्य-ईशानसम्म उत्तर र पूर्व टुप्पो फर्काएर वेदीको बाहिरी भागमा कुश बिच्याउने । ७. समन्त्र यज्ञमा आवश्यक पर्ने सामग्रीहरू अग्निको उत्तरतर्फ या पश्चिमतर्फ स्थापना गर्ने । ८. पवित्र निर्माणको लागि कुश स्थापना गर्ने । ९. समन्त्र प्रोक्षणीपात्र घोट्ट्याएर स्थापना गर्ने । १०. समन्त्र आज्यस्थली स्थापना घोट्ट्याएरगर्ने । ११. समन्त्र चरुस्थाली घोट्ट्याएर स्थापना गर्ने । १२. सुवसंस्कारको लागि ३ वटा कुशको त्यान्द्रा स्थापना गर्ने । १३. १३ कुशबाट निर्मित उपयमन स्थापना गर्ने । १४. एक कुरेतको पलाशको समिधा तीनवटा स्थापना गर्ने । १५. सुव घोट्ट्याएर स्थापना गर्ने । १६. गाईको घ्यू, चरु बनाउन तीन पटक पखालिएको जौ, चामल तिल । १७. २५६ मुट्टी या तद्विकल्पको पूर्णपात्र स्थापना गर्ने । १८. दुईवटा पवित्र प्रणीतामा राख्ने । १९. प्रोक्षणीपात्रलाई प्रणीताको नजिकमा राख्ने र हातले वा कुनै पात्रले प्रणीताको जलले सेचन गर्दै पवित्रले छेकेर पवित्र प्रोक्षणीपात्रमा राख्ने र दायाँ हातले प्रोक्षणीपात्र उठाएर त्यहाँको जल अनामिका र अङ्गुष्ठले तीन पटक मास्तिर छर्कने र प्रणीताको जलले प्रोक्षणीमा र त्यस जललाई पूर्वआसादित वस्तुहरूमा क्रमशः सेचन गर्ने र प्रणीता र अग्निको माभ्र प्रोक्षणी स्थापना गर्ने । २०. समन्त्र आज्यस्थलीमा र चरुस्थालीमा प्रणीतोदकले अभिषेक गर्ने । २१. बल्दै गरेको समिधा आज्य र चरुलाई घुमाएर अग्निमा हाल्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): यज्ञमण्डप ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): पात्रासादन गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): विधि र मन्त्रपूर्वक क्रमबद्ध तरिकाबाट पात्रासादन समेत सम्पन्न गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● पात्रासादनको परिचय, महत्त्व उपयोगिता । ● पात्रासादनमा प्रयोग हुने मन्त्रहरूको ज्ञान र क्रम । ● पात्रासादनको लागि आवश्यक वस्तुको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: कुश, प्रणीता र प्रोक्षणी, कुशको पवित्र आज्यस्थाली, चरुस्थाली, उपयमन, पूर्णपात्र, गाईको घ्यू, चरु, जल, अग्नि ।

सुरक्षा/सावधानी: विधि अपनाईएको र क्रम मिलाईएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : ५ घण्टा
कुल समय : ६ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य : ६. सुवसंस्कार गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. मन्त्रपूर्वक बायाँहातमा सुव ग्रहण गर्ने । २. समन्त्र सुवको अग्रभागमा घोप्ट्याएरआगोमा तताउने । ३. बायाँहातमा सुवलाई उत्तानोपारी लिएर समन्त्र दायाँहातले समार्जन कुशद्वारा प्रणीताको जलले सुवलाई प्रोक्षण गर्ने । ४. सम्मार्जन कुशको अग्रले सुवको अग्र, मध्यले मध्य र अधोले अधोभागलाई समार्जन गर्ने । ५. पुनः समन्त्र सुव प्रतपन गर्ने । ६. तताईएको सुवलाई फेरी मन्त्रसहित प्रणीताको जलले अभिषेक गर्ने । ७. फेरि सुव प्रतपन गर्ने र उत्तरपट्टि टुप्पो पारेर सुव राखिदिने । ८. विधिपूर्वक घ्यू र चरुको स्थापन गर्ने र अपद्रव्य निरिक्षण गर्ने । ९. मन्त्रसहित पवित्र घ्यू र चरुमा राखिदिने । १०. मन्त्रसहित बल्दै गरेको समिधा, घ्यू र चरुलाई घुमाउँदै अग्निमा हाल्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): सुव, आज्यस्थाली, चरुस्थाली, प्रणीता, कुशको पवित्र, आगो, समिधा ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): सुवसंस्कार गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> ● शुद्ध मन्त्रोच्चारणसहित विधिक्रमपूर्वक सुवसंस्कार गरिएको । ● नियमपूर्वक बनाईएको पवित्रको प्रयोग सहिदंगले गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● सुवको लक्षण र सुवग्रहणको विषयबोध । ● सुव संस्कारमा प्रयुक्त मन्त्र र क्रमको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: सुव, आज्यस्थाली, चरुस्थाली, प्रणीता, कुशको पवित्र, आगो, समिधा ।

सुरक्षा/सावधानी: प्रज्वलित अग्निबाट हुन सक्ने विविध सावधानी अपनाईएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : २ घण्टा
व्यावहारिक : ५ घण्टा
कुल समय : ७ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य : ७. ब्रह्मा, विष्णु, प्रजापतिको अग्नि पूजन गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. वेदीको दक्षिण भागमा स्थापित ५० कुशको ब्रह्माको चन्दन, फूल, अक्षता लिई समन्त्र आह्वान गर्ने र पञ्चोपचारले/षोडशोपचारले पूजा गर्ने । २. ब्रह्माभन्दा दायातर्फ टपरीमा स्थापित विष्णुको पूर्ववत् प्रकारले समन्त्र आह्वान र पूजनादि कर्म गर्ने । ३. ब्रह्माभन्दा बायातर्फ स्थापित प्रजापतिको समन्त्र पूर्ववत् प्रकारले पूजन गर्ने र समन्त्र ३ वटामा नै हिरण्यको रूपमा पैसा चढाउने । ४. अब मन्त्रसहित अग्निको आह्वान गर्ने र पूर्ववत् पूजन गर्ने र पूजित अग्निमा पहिला स्थापित ३ भन्दा बाहेकको अर्को समिधा घ्यूमा चोपेर अग्निमा हालिदिने । ५. पूर्वदिक्रमलेअलगअलगमन्त्रोच्चारणसहित ४ वेदकापूजनगर्ने ६. हातमा जल लिने र मन्त्र समापन पश्चात भूमिमा छाडिदिने र चन्दनफूल, अक्षताद्वारा अग्निको प्रार्थना गर्ने र कर्म विशेषले अग्निको नाम समेत राख्ने । ७. अग्निको ४ कोणमा क्रमशः आग्नेयकोणमा ब्रह्मा, नैऋत्य कोणमा पौष्टिक, वायव्यमा बलवर्द्धन र ईशानकोणमा प्रजापतिको पूजा गन अनि माभ्रमा विष्णु (यज्ञपुरुष) को पूजा गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): यज्ञमण्डप ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): ब्रह्मा, विष्णु, प्रजापतिको अग्नि पूजन गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> ● विधि र मन्त्रको समुचित प्रयोगद्वारा ब्रह्मा, विष्णु प्रजापति अग्नि र चार वेदको पूजन गरिएको । ● पूजनक्रम मिलाईएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● ब्रह्मा, विष्णु, प्रजापति अग्नि र वेदको पूजनको महत्त्व । ● तत्तत् सम्बन्धि पूजनविधि क्रम र मन्त्रको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: आसन, पञ्चपात्र, आचमनी, पञ्चामृत, अर्घ्य, पूजा सामग्री, सुवर्ण/द्रव्य, कर्मपात्र, कुश, जल ।

सुरक्षा/सावधानी: सम्बन्धित पूजन विधि र क्रम अपनाईएको । अग्निको समुचित व्यवस्था गरिएको ।

कार्य विश्लेषण

कुल समय : १ घण्टा
सैद्धान्तिक : २ घण्टा
व्यावहारिक : ३ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य : ८. हवनसंकल्प गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> हातमा जौ, तिल, कुश र जल लिने । कर्मानुसारको वाक्य सहितको संकल्पोच्चारण भएपछि हातमा लिईएको कुशलाई भूमिमा छाडिदिने । उपयमन कुशलाई बाँया हातमा लिने र उठ्दै प्रजापतिलाई मनमा ध्यानगरी पहिला राखिएको ३ समिधालाई मन्त्रपूर्वक हवन गर्ने र आसनमा बस्ने । दाँया हातमा पवित्र सहित प्रोक्षणीको जल मन्त्रपूर्वक लिने । हातमा लिएको जलले समन्त्र अग्निको प्रदक्षिणा गर्ने । दाँया घुँडा मारेर कुशले ब्राहमणलाई छुँदै १२ आहुति सुवले घिउको विनियोग र मन्त्रसहित हवन गर्ने । त्यसरी हवन गरिएको सुवमा अवशेष घिउलाई प्रोक्षणी पात्रमा हाल्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): यज्ञमण्डप ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): हवनसंकल्प गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> कार्य अनुसार वचन मिलाएर हवन संकल्प गरिएको । हवनसंकल्प पश्चातका प्रक्रियाहरू सप्रसङ्ग मिलाईएको । 	<ul style="list-style-type: none"> हवनसंकल्पको परिचय, महत्त्व र उपयोगिता । कार्य अनुसार गर्नुपर्ने संकल्पका वाक्यहरूको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: कर्मपात्र, जौ, तिल, कुश, जल, आज्य, चरु, सुव, प्रोक्षणी ।

सुरक्षा/सावधानी: संकल्पको विधि र प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिएको । यज्ञपात्रहरूको समुचित प्रयोग गरिएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ५ घण्टा
व्यावहारिक : ५० घण्टा
कुल समय : ५५ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य : ९. प्रजापत्यादि वनस्पत्यन्त हवन गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> अग्निको पश्चिमतर्फ बसेर सुव समाउने । अगाडिका क्रमशः १२ वटा आहुति सुवद्वारा घिउ प्रदान गर्ने । प्रत्येक विनियोगमा हातमा जल लिने र सकिएपछि छाड्ने । विनियोग पछिको हरेक मन्त्रको उच्चारणपछि स्वाहा भन्दै सुवद्वारा घिउ अग्निमा हाल्ने र सुवमा अवशेष घिउलाई क्रमशः १२ आहुतिसम्म प्रोक्षणीमा हाल्ने । १२ आहुतिका समापन पश्चात् आज्य र चरु दुवैको हवन शुरु गर्ने । मन्त्रको उच्चारण गर्दै पञ्चायतन, पञ्चलोकपाल, नवग्रह, अधिदेवता, प्रत्यधिदेवता, दशदिक्पाल, ध्रुवादि अष्टवसु, धात्रादि द्वादशादित्य, वीरभद्रादि एकादशरुद्र, गौर्यादि षोडशमातृका, आवहादि सप्तमरुत, विनायकादि देवतालाई होम गर्ने । हवन गर्दा आउने शिव, ईश्वर, यम, काल, चित्रगुप्त, निम्बूति, ईशान, वीरभद्रादि एकादशरुद्र र रुद्र गरी १० आहुतिमा सुवको हवन गरेपश्चात् प्रणीताको जलमा सुव चोब्ले । 	<p>अवस्था (दिईएको): यज्ञमण्डप ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): प्रजापत्यादि वनस्पत्यन्त हवन गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> सुव धारण रीतपूर्वक गरिएको । आहुति प्रदानस्थल विचार गरी हवन गरिएको । अग्निको अङ्गज्ञान विचार गरी हवन गरिएको । मन्त्र र विनियोगको शुद्धोच्चारण गरिएको । प्रोक्षणी र प्रणीतामा गर्नुपर्ने काम गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> हवनको परिचय, महत्त्व र उपयोगिता । सुव धारणको नियम ज्ञान चरु हवन गर्ने मुद्रा र आहुति प्रदान स्थलको ज्ञान । अग्निको अङ्ग ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: हवन सामग्री, कर्मपात्र, घिउ, स्फुय, उपयमन प्रणीता, सुव, प्रोक्षणी, अन्य यज्ञपात्रहरू ।

सुरक्षा/सावधानी: प्रोक्षणीमा हुतशेषआज्य हाल्न नबिर्सने र प्रणीताको जलमा सुव स्पर्श गर्ने । हवनमुद्रा र सुवधारणमा विचार पुर्याएको ।

कार्य विश्लेषण

कुल समय : ३ घण्टा
सैद्धान्तिक : १० घण्टा
ब्यावहारिक : १३ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य : १०: विशेषकर्म हवन गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. जुन उद्देश्य लिई कर्म गर्न लागिएको हो सो देवताको विशेष पूजागर्ने । २. सम्बन्धित देवपूजन उप्रान्त आज्य र चरु दूवै द्रव्यद्वारा तत्तदेवताको विशेष हवन गर्ने । ३. नमकरण, अन्नप्राशन, जन्मोत्सव, ग्रहशान्ति, सत्यनारायण आदि विशेष कर्महरू के हुन त्यसको विचार गर्ने । ४. सबन्धित देवताको हवनपश्चात् त्यस होमको मात्र पूर्णाहुति गर्ने । ५. सुवको टुप्पोमा सुपारी राखेर त्यसमाथि मन्त्रपूर्वक धृतधारा लगाउने । 	<p>अवस्था (दिईएको): यज्ञमण्डप ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): विशेषकर्म हवन गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> ● विशेषकर्मका देवता विशेषको मन्त्रोच्चारणसहित हवन गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● विशेषकर्मको परिचय, महत्त्व र उपयोगिता । ● कर्मानुसार देवपूजन विधिको ज्ञान । ● देवता अनुसारको मन्त्रको ज्ञान । ● सबन्धित देवता र तिनका प्रियवस्तुको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: हवन सामग्री, आज्य, चरु, सामान्य पूजा सामग्री, सुव, यज्ञोपवीत, सुपारी, वस्त्र, सौभाग्य ।

सुरक्षा/सावधानी: विशेष पूजनमा ध्यान पुर्याएको । तत्तदेवताको विशेष हवन गरेको । मन्त्रोच्चारणको क्रम मिलाएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
ब्यावहारिक : ११ घण्टा
कुल समय : १२ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य : ११. उत्तराङ्गहवन गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. विशेष हवनपश्चात् मन्त्रोच्चारणसहित विधिमा निर्दिष्ट ४३ मन्त्रहरूद्वारा सबन्धित देवताहरूको आज्य र चरुले हवन गर्ने । २. यज्ञ मण्डपमा स्थापित देवताहरूको तत्तत् मन्त्रले हवन गर्ने । ३. क्रमशः भैरव भैरवी र विन्ध्यवासिनीलाई निर्दिष्ट मन्त्रले हवन गर्ने । ४. अव स्थानविशेषाधिष्ठित देवदेवीको हवन गर्ने । ५. निर्दिष्ट मन्त्रले पितृसहित ५ आहुति हवन गर्ने । ६. ३ वटा मन्त्रले वैश्वानरलाई हवन गर्ने । ७. ३ वटा श्लोकले आकाश-पातालसम्मका सबै तीर्थ, लिङ्ग र देवतालाई आहुति दिने । ८. हवनको शेष द्रव्यलाई लिएर स्वष्टकृद्धोम गर्ने । ९. हवन गरेर सुवमा अवशेष घिउ कुनै पात्रमा हालेर यजमानलाई दिने र प्राशन गराउने र आचमन गराउने १०. विनियोग र मन्त्रको उच्चारण गरी १२ पटक घिउले होम गर्ने र हवनको शेषप्रोक्षणीपात्रमा हाल्ने । ११. स्थापित देवताहरूको उत्तराङ्गपूजा गर्ने र मृडाग्निको पनि पूजा गर्ने । १२. पूर्णाहुतिको लागि संकल्प गर्ने र होताले सुव हातमा लिने र सुवको टुप्पोमा सुपारी राख्ने र घिउको धारा लगाउने । १३. पूर्णाहुति समापन भएपछि सुवको मन्त्रपूर्वक पूजा गराउने । 	<p>अवस्था (दिईएको): यज्ञमण्डप ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): उत्तराङ्गहवन गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> ● शुद्ध मन्त्रोच्चारणपूर्वक क्रमबद्ध तरिकाबाट हवन गरिएको । ● पूर्णाहुतिको प्रक्रिया पूरा गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● उत्तराङ्गहवनको महत्त्व र उपयोगिता ।

सामग्री तथा उपकरण: हवन सामग्री, आज्य, चरु, सामान्य पूजा सामग्री, सुव, प्रणीता, प्रोक्षणी, सुपारी ।

सुरक्षा/सावधानी: उत्तराङ्गहवनको विधि अपनाईएको र क्रम मिलाईएको । आज्याहुति र चरुसहितको हवनमा विचार पुर्याएको । शास्त्रसम्मत सुवको स्थान र हवन पद्धति अपनाईएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ०.३० मी.
ब्यावहारिक : १ घण्टा
कुल समय : १.३० घण्टा

निर्दिष्ट कार्य : १२. महावलि गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> महावलिको लागि टपरीमा, कुंकुमादि, मास, वेसार, चामल, अन्न, चन्दन र रातो फूलसहित राख्ने । दुनामा एकमा दीप, एकमा जल राख्ने । सोही टपरीमा वस्त्र र दक्षिणा राख्ने । बत्ती बालेर मन्त्रोच्चारणसहित क्षेत्रपालको पूजा गर्ने र नमस्कार गर्ने । पूजा गरिएको सामग्री ब्राहमण या अन्यले दोवाटो/चौवाटोमा लगी विसर्जन गर्ने । महावलि लिएर जानेले हातपाउ धुने र आचमन गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): महावलिको लागि आवश्यक सामग्री ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): महावलि गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> महावलि आवश्यक सामग्री एकत्र गरिएको । मन्त्रोच्चारणपूर्वक पूजा गरी विसर्जन गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> महावलिको आवश्यकता, परिचय, र महत्त्व । महावलिमा आवश्यक पर्ने सामग्रीहरूको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: माष, चामल, कुंकर, वेसार, बत्ती, जल, दक्षिणा, टपरी, बोहोता(दुना), चन्दन, रातोफूल, बस्त्र ।
सुरक्षा/सावधानी: महावलीको आवश्यक नियम अपनाईएको । आवश्यक सामग्रीको चयन र क्रममा ध्यान दिईएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ०. ३० मी.
ब्यावहारिक : १ घण्टा
कुल समय : १.३० घण्टा

निर्दिष्ट कार्य : १३. मेधाहवन गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> घिउले भरिएको सुवमा पुरोहितले नरिवल या सुपारी लिएर र साथमा चन्दन र फूल समेत लिने । शुद्धमन्त्रोच्चारण गरी निर्दिष्ट मन्त्रले सुवमाथि घिउको धारा लगाउने र हवन गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): हवन गरिएको यज्ञमण्डप ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): मेधाहवन गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> शुद्ध मन्त्रोच्चारणपूर्वक रीत पूरा गरेको । मन्त्रपाठ, धृतधारा र कर्तासितको कार्यगत समन्वय गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> मेधाहवनको आवश्यकता, परिचय, महत्त्व र उपयोगिता । मेधाहोमको मन्त्र र क्रमको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: सुव, घिउ, नरिवल/सुपारी, वस्त्र, पैसा, सामान्य पूजासामान ।
सुरक्षा/सावधानी: मेधाहोमको विधि र क्रम अपनाईएको । शुद्धमन्त्रोच्चारणगरिएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ०.३० मी.
व्यावहारिक : १ घण्टा
कुल समय : १.३० घण्टा

निर्दिष्ट कार्य : १४. शेषचरुहोम गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. यजमानका सपविार बन्धुवर्गसहित उपस्थित हुने । २. हातमा घृताक्त वस्त्र, चन्दन, फूल, फूल, चरु लिने । ३. पुरोहितले मन्त्रोच्चारणगरेर स्वाहा भनेपछि हातमा लिइएको सामाग्री अग्निमा हवन गर्ने । ४. पुनः हातमा चरु लिने र अभिमन्त्रण गर्ने । ५. ३ वटा मन्त्रोच्चारणपछि स्वाहा भन्दामा हातको चरु आग्नेमा हवन गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): मेधाहवन गरिएको यज्ञमण्डप ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): शेषचरुहोम गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> ● यज्ञ कुण्डमा/वेदीमा पर्ने गरी शेषचरु हवन गरिएको । ● मन्त्रोच्चारण, चरुवितरण र कर्ताको क्रियाकलापका बीचमा समन्वय भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● शेषचरुको हवनको परिचय, आवश्यकता, महत्त्व र उपयोगिता । ● सम्बन्धित मन्त्रहरूको ज्ञान र क्रम । ● वस्त्रहोम र चरुहोममा व्यवस्था ।

सामग्री तथा उपकरण: घिउ, वस्त्र, चरु, फूल, फूल, सामान्य पूजासामान ।

सुरक्षा/सावधानी: वस्त्रहोम र चरुहोमको व्यवस्था मिलाईएको । कार्यको क्रम र मन्त्रोच्चारणमा ध्यान दिईएको ।
र पुरोहितका बीच कार्यगत एकता भएको ।

यजमान

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ०.३० मी.
व्यावहारिक : १ घण्टा
कुल समय : १.३० घण्टा

निर्दिष्ट कार्य १५: तिलकविधि गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. शेषचरुहोम गरिएपछि सुवले यज्ञवेदीवाट केही भस्म लिने । २. आज्यपात्रमा अवशिष्ट घिउले त्यस भस्मलाई सुवको सहायताले पिस्ने । ३. हातले स्पर्श गर्दै मन्त्र पढेर तिलकलाई अभिमन्त्रण गर्ने । ४. मन्त्रपूर्वक यजमानको ललाट, घाँटी, दाया हातको कुम तथा हृदयमा तिलक लगाई दिने । 	<p>अवस्था (दिईएको): शेष चरु हवन गरिएको ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): तिलकविधि गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> ● विधिपूर्वक तिलकविधि सम्पादन गरिएको । ● शुद्धमन्त्रोच्चारण गरी अभिमन्त्रण गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● तिलकविधिको महत्त्व, आवश्यकता र उपयोगिता । ● आवश्यक मन्त्र र हस्तक्रियाको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: आज्यस्थली, आज्य, सुव, भस्म ।

सुरक्षा/सावधानी: तिलकविधिको क्रम मिलाईएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ०.३० मी.
 व्यावहारिक : १ घण्टा
 कुल समय : १.३० घण्टा

निर्दिष्ट कार्य १६: घृतच्छाया गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. चाँदी/तामाको भाँडो या काँसको भाँडो वा वोहोतामा घिउ पगालेर तयार गर्ने । २. तयार गरिएको घिउमा दुवोले चलाउँदै यजमानलाई आफ्नो छाँया निरीक्षण गर्न लगाउने र मन्त्र पढ्ने । ३. छाँया निरीक्षण गरिएको पात्रलाई कुशपानी लिएर संकल्प गर्ने र ब्राहमणको हातमा सुम्पिदिने । ४. हात जोडेर प्रार्थना गर्ने । ५. दानप्रतिष्ठाको लागि द्रव्य हातमा लिने र संकल्पवाक्य उच्चारण गर्ने । 	<p>अवस्था (दिईएको): तिलक विधि गरिएको अवस्था ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): घृतच्छाया गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> ● विधिपूर्वक घृतच्छाया कार्य गरिएको । ● आवश्यक सामग्री, विधि र क्रम मिलाईएको । ● श्लोक र मन्त्रको शुद्ध उच्चारणमा ध्यान दिईएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● घृतच्छायाको महत्त्व, आवश्यकता र उपयोगिता । ● घृतच्छायाको क्रम र आवश्यक मन्त्रज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: आज्यस्थली, आज्य, सुव, भस्म ।

सुरक्षा/सावधानी: तिलकविधिको क्रम मिलाईएको ।

कार्य विश्लेषण
(उत्तराङ्ग कर्म)

मोड्युल : ७ उत्तराङ्ग कर्म ।

समय : ७ घण्टा (सै) + २३ घण्टा (ब्या) = ३० घण्टा

बर्णनः

यसमा उत्तराङ्ग कर्मसँग सम्बन्धित ज्ञान र सीपहरू समावेश गरिएका छन् ।

उद्देश्यहरुः

यो मोड्युलको समापनपछि, प्रशिक्षार्थीहरु उत्तराङ्ग कर्मसँग सम्बन्धित निम्न कार्य गर्न समर्थ हुनेछन् ।

१. पूर्णपात्र गराउन
२. यज्ञान्त गोदान गराउन
३. सिद्धान्त संकल्प गराउन
४. आरती गर्ने/गराउन
५. पुष्पाञ्जली गर्ने
६. भूयसी दक्षिणा गराउन
७. अर्घ्य निवेदन गराउन
८. विसर्जन, क्षमापन र कर्म समर्पण गराउन
९. अभिषेक गर्ने
१०. प्रसाद वितरण गर्ने ।

कार्यहरुः

१. पूर्णपात्र गराउने
२. यज्ञान्त गोदान गराउने
३. सिद्धान्त संकल्प गराउने
४. आरती गर्ने/गराउने
५. पुष्पाञ्जली गर्ने
६. भूयसी दक्षिणा गराउने
७. अर्घ्य निवेदन गराउने
८. विसर्जन, क्षमापन र कर्म समर्पण गराउने ।
९. अभिषेक गर्ने
१०. प्रसाद वितरण गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : २ घण्टा
कूल समय : ३ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य १: पूर्णपात्र गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> रौप्य ताम्र मृण्मय या उपलब्ध पात्र तयार गर्ने २२ फल, बस्त्र, द्रव्य, यज्ञोपवीत सहित २५६ मुठी या एकजना ब्राह्मण तृप्त हुने किसिमले चामल राख्ने । मन्त्रपूर्वक पूर्णपात्र र ब्राह्मणको पूजा गर्ने । कुशपानी लिएर संकल्प गरी पूर्णपात्र दान गर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको) : तयार पारिएको पूर्णपात्र ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): पूर्णपात्र गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): विधि क्रम र मन्त्रोच्चारण सहित पूर्णपात्र गरिएको ।</p>	पूर्णपात्रको आवश्यकता, महत्त्व, प्रयुक्तमन्त्रको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण : रौप्य, ताम्र, मृण्मयपात्र या टपरी, कर्मपात्र, चामल, जनै सुपारी, फल, बस्त्र, द्रव्य ।
सुरक्षा र सावधानी: रौप्य, ताम्र, मृण्मयपात्र या टपरी, कर्मपात्र, चामल, जनै सुपारी, फल, बस्त्र, द्रव्य ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ०.३० घण्टा
व्यावहारिक : २ घण्टा
कूल समय: २.३० घण्टा

निर्दिष्ट कार्य २: यज्ञान्त गोदान गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> प्रत्यक्ष गाई या गोनिष्क्रय द्रव्य तयार पार्न लगाउने । गाई या द्रव्यमा मन्त्रपूर्वक पूजा गराउने । गाईको पूजन पश्चात् ब्राह्मणको पनि पूजा गर्न लगाउने । गाईको पुच्छर या पवित्रले भूमि र शिरमा तर्पण गर्ने । कुशपानी लिई गाईको पुच्छरमा या निष्क्रयद्रव्यको बोहोतामा छुने । ब्राह्मणले संकल्प वाचन गर्ने र कुशको टुक्रा हातमा लिने । फूल अक्षतादिबाट गाईको समन्त्र प्रार्थना गर्ने । दानप्रतिष्ठा द्रव्य हातमा लिई संकल्प पढ्ने र ब्राह्मणलाई दिने । जलले या आफैले गाईको ३ पटक प्रदक्षिणा गर्ने । सो गाईलाई ब्राह्मणतर्फ केही अगाडि डोहोर्याई दिने । ब्राह्मणले गोपुच्छ या कुश/पवित्रले यजमानलाई अभिषेक गरिदिने । 	<p>अवस्था (दिइएको): यजमान, पुरोहित र यज्ञान्त गोदानका आवश्यक सामग्री ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): यज्ञान्त गोदान गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): विधिपूर्वक गाईको पूजन गरी संकल्प पूर्वक दान गरिएको ।</p>	यज्ञान्त गोदानको आवश्यकता र महत्त्व ।

सामग्री तथा उपकरण: पूजा/यज्ञमण्डप, लैनोगाई, सुनको सिङ्ग, चाँदीको खुर, काँसको कल्चौडो, तामाको पिठ्यु, वस्त्रलङ्गार सहित पूजासामग्री, कर्मपात्र ।

सुरक्षा/सावधानी: गाईद्वारा हुनसक्ने विविध अप्ठ्यारालाई ख्याल गरिएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक: ०.३० घण्टा
व्यावहारिक : २ घण्टा
कूल समय: २.३० घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ३: सिद्धान्त संकल्प गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> सिधाको लागि आवश्यक पर्ने चामल, दाल, नुन, बेसार, तरकारी, चिनी, घ्यू, दही, जल, टपरी, दुनाहरू, ठीक पार्ने । दूना र टपरीमा आवश्यक सामग्री हाल्ने । मन्त्रोच्चारण सहित अन्नपात्रलाई पूजा गर्ने । कुशपानी लिएर सिद्धान्तलाई छुत्ने र संकल्प गर्ने । संकल्पित सामग्री ब्राह्मणलाई दिने या भोजना गराउने । 	<p>अवस्था (दिइएको) : सिद्धान्तको तयारी सामग्री ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): सिद्धान्त संकल्प गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): आवश्यक सामग्रीको सम्पादन गरि सिद्धान्त संकल्प गराइएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> सिद्धान्त दानको आवश्यकता, महत्त्व, उपयोगिता । सिद्धान्तको सामग्री र संकल्प ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण : चामल, दाल, नुन, बेसार, तरकारी, चिनी, घ्यू, दही, जल, टपरी, दुनाहरू, कर्मपात्र, पूजासामग्री ।
सुरक्षा/सावधानी: विधिनिर्दिष्ट सामग्री अपनाइएको । सामान्य परिमाण पूरा गरिएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक: ७ घण्टा
कूल समय : ८ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ४: आरती गर्ने/गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> आरतीको भाँडा/ धूपौरो या बोहोता तयार गर्ने । तयार गरिएको भाँडामा बत्ती र कपुर राख्ने । सल्काउने र मन्त्रोच्चारण सहित भगवानलाई अर्पण गर्ने । त्यसपछि भूमिमा राख्ने र जलल प्रदक्षिणा गराउने । आरती प्रदक्षिणा गरेपछि सेक्ने (ग्रहण गर्ने) आरती ग्रहण पश्चात् हात पखाल्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको) : आरती, आरती गर्ने भाँडो, बत्ती, कपुर, सलाई, पानी ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): आरती गर्ने/गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): उत्कृष्ट तथा लयबद्ध तरिकाबाट सजाई आरती गान गाएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> आरतीको आवश्यकता, महत्त्व, उपयोगिता । आरती विधि र मन्त्र ज्ञान

सामग्री तथा उपकरण : आरती, आरती गर्ने भाँडो, बत्ती, कपुर, सलाई, पानी, कर्मपात्र, सामान्य पूजासामग्री ।
सुरक्षा/सावधानी:

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक: २ घण्टा
कूल समय : ३ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ५: पुष्पाञ्जली गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> कर्ताका परिवारहरूलाई एकत्रित गर्ने । सबैजनालाई चन्दन, फूल, अक्षता, तुलसी, बेलपत्र आदि (कार्यअनुसार) वितरण गर्ने । वैदिक तथा लौकिक मन्त्रहरूको उच्चारण गर्ने । मन्त्र समापनपछि स्थापित देवदेवीहरूमा पुष्पाञ्जली समर्पण गर्न लगाउने । 	<p>अवस्था (दिइएको) : सामान्य पूजा सामग्री, फूल, बेलपत्र, तुलसी ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): पुष्पाञ्जली गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): वैदिक तथा लौकिक मन्त्रहरूको उत्कृष्ट र आकर्षक तरिकाले उच्चारण गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> पुष्पाञ्जलीको आवश्यकता, महत्त्व र उपयोगिता । पुष्पाञ्जलीमा प्रयोग हुने विविध स्तोत्र र मन्त्रहरूको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण : सामान्य पूजा सामग्री, फूल, बेलपत्र, तुलसी ।

सुरक्षा/सावधानी: स्तोत्र, मन्त्रको उच्चारणमा र पुष्पाञ्जली वितरणमा ध्यान दिइएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक: ०.३० घण्टा
व्यावहारिक: २ घण्टा
कूल समय: २.३०घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ६: भूयसी दक्षिणा गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> कर्ताका स-परिवारहरूलाई एकत्रित गर्ने । बोहोता दूनामा केही पैसा राख्न लगाउने । सोही दूना/बोहोतामा मन्त्रपूर्वक पूजा गर्न लगाउने । कर्मपात्रबाट कुश र जल लिई त्यो दूना/बोहोतालाई छुन लगाउने । ब्राह्मणले संकल्प पढी कर्मपात्रमा छुवाएर राख्न लगाउने । 	<p>अवस्था (दिइएको) : पूजा गरिएको अवस्था</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): भूयसी दक्षिणा गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो):</p> <ul style="list-style-type: none"> दक्षिणाको क्रम र विधि मिलाइएको । संकल्पको आवश्यकीय प्रयोग गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> भूयसी दक्षिणाको आवश्यकता, महत्त्व र उपयोगिता । कर्मानुसार संकल्प वाक्य र क्रमको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण : सामान्य पूजा सामग्री, कर्मपात्र, दूना/बोहोता र खुद्रा पैसा ।

सुरक्षा/सावधानी: संकल्पित दक्षिणाको स्थापनमा विचार पुर्याइएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक: ०.३० घण्टा
व्यावहारिक : १ घण्टा
कूल समय: १.३० घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ७ : अर्घ्य निवेदन गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. पहिला स्थापना गरेर पूजा गरेको अर्घ्यमा जल कम भएमा थप्ने । २. सो अर्घ्यलाई हातमा लिने र जल दाया घुँडा मारेर या उठेर यज्ञ मण्डपमा स्थापित देवताहरूलाई निवेदन गर्ने । ३. निवेदित अर्घ्यपात्र घोप्ट्याउने र पुजा गर्ने । ४. पूजित अर्घ्यपात्र उत्तानोपारी जल हालिदिने ५. यज्ञको प्रदक्षिणा गराउने । ६. प्रदक्षिणा सकेर नमस्कार गर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको) : सामान्य पूजा सामग्री, स्थापना गरिएको अर्घ्य, जल ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): अर्घ्य निवेदन गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): मन्त्रको उच्चारण सहित अर्घ्य निवेदन गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● अर्घ्य निवेदनको औचित्यको ज्ञान ● निवेदन विधिको प्रक्रिया र क्रमको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण: सामान्य पूजा सामग्री, स्थापना गरिएको अर्घ्य, जल ।

सुरक्षा/सावधानी: आवश्यक क्रम पुरा गरिएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : ३ घण्टा
कूल समय : ४ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ८: बिसर्जन, क्षमापन र कर्म समर्पण गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> १. पूर्वस्थापित देवतालाई फूल अक्षताले पूजा गर्ने २. मन्त्रोच्चारण पूर्वक क्षमापन गर्ने । ३. समस्त पूजा गरिएका देवताहरूलाई मन्त्र पढ्दै बिसर्जन गर्ने (फूल अक्षता चढाउने) । ४. हात जोडेर या साष्टाङ्ग दण्डवत् गर्ने । ५. कर्ताको हातमा धारण गरेको पवित्र निकाल्ने । ६. कर्मपात्रमा अवशिष्ट कुश र औठी हातमा लिने ७. मन्त्रपूर्वक भगवानमा अर्पण गर्ने । ८. अच्युत र विष्णु भगवानको मन्त्रोच्चारण सहित स्मरण गर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको) : सामान्य पूजा सामग्री ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): बिसर्जन , क्षमापन र कर्म समर्पण गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): मन्त्रोच्चारण गरी क्रम मिलाएर क्षमापन, बिसर्जन र कर्म समर्पण गराइएको ।</p>	<p>क्षमापन ,बिसर्जन र कर्म समर्पणको आवश्यकता र औचित्यको ज्ञान ।</p>

सामग्री तथा उपकरण : सामान्य पूजा सामग्री ।

सुरक्षा/सावधानी: मन्त्रोच्चारण र हस्तक्रियामा तारतम्य मिलाइएको । क्रमबद्ध क्षमापन, बिसर्जन र कर्म समापन गरिएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : ०.३० घण्टा
व्यावहारिक : १ घण्टा
कूल समय: १.३० घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ९ : अभिषेक गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> यज्ञमण्डपमा स्थापित कलशको जल कर्मपात्रमा संकलन गर्ने । कलशको मुखमा राखेको पञ्चपल्लव फूलहरू पनि कर्मपात्रमा राख्ने । कर्ताको परिवारलाई एकैस्थानमा भेला पार्ने । वैदिक र लौकिक मन्त्रपाठ गर्दै कर्ताका परिवारलाई कर्मपात्रको जल पञ्चपल्लव आँप, पीपलको पातहरूद्वारा अभिषेक गरिदिने । 	<p>अवस्था (दिइएको) : कर्मसमापन गरिएको ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): अभिषेक गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): आवश्यक वैदिक र लौकिक मन्त्रको प्रयोग गरी कलश र कर्मपात्रको जलद्वारा अभिषेक गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> अभिषेकको शास्त्रीय महत्त्व, आवश्यकता र औचित्य । आवश्यक वैदिक र लौकिक मन्त्र ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण : कर्मपात्र, कलशकोजल, पञ्चपल्लव, फूल, कलशमा राखिएका आँप, पीपलका पातहरू ।

सुरक्षा/सावधानी: मन्त्रोच्चारणमा शुद्धता अपनाइएको । सफा र आकर्षक तरिकाको प्रयोगको साथमा विधि र क्रम अंगालिएको ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक: ०.३० घण्टा
व्यावहारिक : १ घण्टा
कूल समय: १.३०घण्टा

निर्दिष्ट कार्य १०: प्रसाद वितरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> मुख्य कर्ता र कर्ताका परिवारलाई एकत्र हुन लगाउने र ३ वटा बोहतामा प्रसाद छुट्याउने । यजमानलाई शुभाशीर्वाद सहित टीका लगाई दिने र प्रसाद फूल लगाई दिने र क्रमशः सबैलाई प्रसाद फूल दिने । रक्षाबन्धन पुरुषको दायाँ र महिलाको बायाँ हातमा बाँधिदिने । पञ्चामृत, अपुङ्गो, फल, पक्वान्न लगायतका उपलब्ध नैवेद्यहरू वितरण गर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको) : तयार पारिएको प्रसादको थाली, नैवेद्यहरू, फल, पक्वान्न, मिठाई, फुलमाला, रक्षाबन्धन, अपुङ्गो, पञ्चामृत ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): प्रसाद वितरण गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): शुद्ध मन्त्रोच्चारण गरी व्यवस्थित तरिकाले प्रसाद वितरण गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> पहिला छुट्याउनुपर्ने प्रसादको ज्ञान । आवश्यक पन्त्रहरूको ज्ञान प्रसाद वितरणको आवश्यकता र औचित्य ।

सामग्री तथा उपकरण : तयार पारिएको प्रसादको थाली, नैवेद्यहरू, फल,पक्वान्न, मिठाई, फुलमाला, रक्षाबन्धन, अपुङ्गो, पञ्चामृत, तिलक ।

सुरक्षा/सावधानी: मन्त्रोच्चारणमा शुद्धता अपनाइएको । प्रसाद वितरण कार्य र सामग्रीको यचोचित संकलन र स्थापना गरेको ।

कार्य विश्लेषण
(एकोद्दिष्ट श्राद्ध)

मोड्युल : ८ एकोद्दिष्ट श्राद्ध ।

समय : १३ घण्टा (सै) + ६२ घण्टा (ब्या) = ७५ घण्टा

बर्णन:

यसमा एकोद्दिष्ट श्राद्धसँग सम्बन्धित ज्ञान र सीपहरू समावेश गरिएका छन् ।

उद्देश्यहरू:

यो मोड्युलको समापनपछि प्रशिक्षार्थीहरू एकोद्दिष्ट श्राद्धसँग सम्बन्धित निम्न कार्य गर्न समर्थ हुनेछन् ।

१. तर्पण कर्म गराउनु
२. ब्राह्मण निमन्त्रणा/पादार्घ्य गराउनु
३. श्राद्ध कर्मपात्र निर्माण गर्ने
४. श्राद्धसंकल्प, दिग्बन्धन र हस्तार्घ्य गराउनु
५. ब्राह्मण पूजा, सिद्धान्त दान र विकिरदान गराउनु
६. पिण्डवेदी निर्माण गराउनु
७. पिण्डदान र पिण्डपूजन गराउनु
८. आशीष प्रार्थना, वसन्त पूजा र दक्षिणा दान गराउनु
९. ब्राह्मण विसर्जन, दीपाच्छादन र कर्मसमर्पण गर्ने ।

कार्यहरू:

१. तर्पण कर्म गराउने
२. ब्राह्मण निमन्त्रणा/पादार्घ्य गराउने
३. श्राद्ध कर्मपात्र निर्माण गर्ने
४. श्राद्धसंकल्प, दिग्बन्धन र हस्तार्घ्य गराउने
५. ब्राह्मण पूजा, सिद्धान्त दान र विकिरदान गराउने
६. पिण्डवेदी निर्माण गराउने
७. पिण्डदान र पिण्डपूजन गराउने
८. आशीष प्रार्थना, वसन्त पूजा र दक्षिणा दान गराउने
९. ब्राह्मण विसर्जन, दीपाच्छादन र कर्मसमर्पण गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य १: तर्पण कर्म गराउने ।

सैद्धान्तिक : ५ घण्टा
व्यावहारिक: १५ घण्टा
कुल समय: २० घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> जलपात्र, कुशका टुक्रा, पवित्र आदि सामग्री तयार गर्ने । तामाको अर्घपात्र अथवा खगौतो, बस्ने आसन, चोखोजल, प्रायश्चित्तको सामान संकलन गर्ने । देवर्षि तर्पण, मनुष्य तर्पण र दिव्यपितृतर्पणको सामान तयार पारी तर्पण गर्ने । वस्त्र निष्पीडन, सूर्यार्घ्य, सूर्योपस्थान, दिङ्मनन, चक्षुस्पर्श, तर्पणकर्म विसर्जन कर्म गर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको): लिप पोत गरी पवित्र बनाइएको स्थल, कुश र कुशका विभिन्न सामग्रीहरू (औँठी, पवित्र, मोटक, बाह्मण लगायत, जौ तिल, फूल)।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): तर्पण कर्म गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): सफा र पवित्र स्थल, शुद्ध मन्त्र उच्चारण गरी क्रमबद्ध क्रम मिलाई तर्पण कर्म गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> तर्पणको महत्त्व र उपयोगिता । मन्त्र प्रयोग सम्बन्धी ज्ञान । कुशधारण सम्बन्धी ज्ञान । यज्ञोपवीतको सव्य अपसव्यादिको क्रम ज्ञान । तर्पणका क्रममा आवश्यक सामग्री, बस्ने अवस्था र हस्ततीर्थको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण : जल, जलपात्र, कुशका टुक्रा, पवित्र, आसन, मोटक, कुशको औँठी, खगौतो, तामाको आरी, अर्घौतो, कालो तिल, जौ, चन्दन, अक्षता, द्रव्य ।

सुरक्षा तथा सावधानी : समतल स्थान, सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य २: ब्राम्हण निमन्त्रणा/पादार्घ गराउने ।

सैद्धान्तिक : २ घण्टा
व्यावहारिक : ५ घण्टा
कुल समय : ७ घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> दीयो र सोको स्थापनाका लागि सामग्री सहित स्थान निर्धारण गर्ने । पान, सुपारी, फूल आदि सामान तयार गर्ने, बस्ने आसन, जल, बाह्मणलाई उत्तराभिमुख बनाई राख्ने र संकल्प पढी ब्राह्मण निमन्त्रणा गर्ने । दुनामा जल हाली मन्त्रपूर्वक ब्राह्मणको पाउ धुने । 	<p>अवस्था (दिइएको): पवित्र पारिएको स्थान, पूजाको आवश्यक सामान, ब्राह्मण ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): ब्राम्हण निमन्त्रणा/पादार्घ गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): हस्तक्रिया र मन्त्र शुद्धसँग उच्चारण गरी ब्राम्हण निमन्त्रणा र पादार्घ गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> जानु स्पर्श विधिको ज्ञान । संकल्पवाक्य रचना ज्ञान । मन्त्र सम्बन्धी ज्ञान पुष्पधारण सम्बन्धी ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण : पवित्र पारिएको स्थान, पूजाको आवश्यक सामान वोता, दूना, कुश पानको पात जनै, सुपारी, चामल, श्राद्धको पुस्तक, पवित्र, मोटक, औँठी ।

सुरक्षा तथा सावधानी : समतल स्थान, सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : २ घण्टा
कूल समय : ३ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ३: श्राद्ध कर्मपात्र निर्माण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> तामाको भाँडा (आरी) तयार गर्ने । ३ मन्त्रको उच्चारण गर्दै कर्ममात्रमा तीर्थको आह्वान गर्ने । मन्त्रपूर्वक पवित्र र कुशहरू, जल, चन्दन, अक्षता , तिल, पुष्प हाल्ने । कुशले त्यस भाँडोको जल आफ्नो शरीर र कर्म गर्ने स्थान वरिपरी सेचन गर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको): कर्म गर्ने स्थान, कर्ममात्र, कुश, पूजा सामान ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): श्राद्ध कर्मपात्र निर्माण गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): मन्त्रोच्चारण पूर्वक कर्मपात्र तयार गरिएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> कर्ममात्रको परिचय, आवश्यकता र महत्त्व । कर्मपात्र निर्माणमा प्रयोग हुने मन्त्र र विधिक्रम ।

सामग्री तथा उपकरण: तामाको वाटा (आरी), कुश, जल, तिल, चन्दन, फूल, अक्षता ।

सुरक्षा/सावधानी: सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक: १० घण्टा
कूल समय : ११ घण्टा

निर्दिष्ट कार्य ४: श्राद्धसंकल्प, दिग्बन्धन र हस्तार्घ गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> प्रतिज्ञा संकल्पको सामान तयार गर्ने । दिग्बन्धनको लागि कुश तिल मोटक लगायत आवश्यक सामग्री तयार गर्ने । हातमा मोटक र तिल लिई मन्त्रपूर्वक पूर्वादि क्रमले छरी मोटकलाई बायाँ कटीमा घुसारी नीविबन्धन गर्ने । तीन टुक्रा कुश र तिल लिई मन्त्रपूर्वक दक्षिण दिशामा फ्याल्ने । हस्तार्घको पात्रमा पूजासामग्री मन्त्रपूर्वक राखी देब्रे राखी दायाँ हात उल्टानो पारी ढाक्ने अनि संकल्पपूर्वक जल चढाउने, चक्षुस्पर्श गरी अर्घपात्र घोप्ट्याउने । 	<p>अवस्था (दिइएको): कुश तिल फूल दूना कुशपवित्र, यज्ञोपवीत ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): श्राद्धसंकल्प, दिग्बन्धन र हस्तार्घ गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): शुद्ध मन्त्रोच्चारण गरी विभक्ति वचन मिलाई सङ्कल्प वाक्य उच्चारण गरिएको ।</p>	<p>यज्ञोपवीत परिवर्तन (सव्य अपसव्य) को विवेचना ।</p>

सामग्री तथा उपकरण : दुना, टपरी, कुश, जल, तिल, पूजा सामग्री ।

सुरक्षा तथा सावधानी : सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य ५: ब्राह्मण पूजा, सिद्धान्त दान र विकिरदान गराउने ।

सैद्धान्तिक : ०.३० घण्टा
व्यावहारिक : १० घण्टा
कुल समय : १०.३० घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> ब्राह्मणलाई चन्दन, अक्षता, फूल, यज्ञोपवीत, धूप, दीप, नैवेद्य, दक्षिणा संकल्पवाक्यपूर्वक ब्राह्मणलाई अर्पण गर्ने । अन्नदान (सिधा) को सामग्री तयार गरी भूस्वामीका लागि वाक्यपूर्वक अर्पण गर्ने । पितृलाई अर्पण गर्ने अन्न तयार गरी मन्त्र र संकल्पवाक्यपूर्वक अर्पण गर्ने । विकिरदान दानका लागि स्थान निर्धारण गरी कुशको आसन राखी दुनामा तिल, घिउ, मह, पिण्ड सामग्रीलाई जलले भिजाउने र मन्त्रपूर्वक पूर्व निर्धारित स्थानमा घोप्ट्याउने । 	<p>अवस्था (दिइएको): जल, चन्दन अक्षता, सुपारी जनै, द्रव्य, वस्त्र, धूप, दीप नैवेद्य मोटक, मह घ्यू तिल, कुशखण्ड, सिद्धान्त, पिण्ड सामग्री ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): ब्राह्मण पूजा, सिद्धान्त दान र विकिरदान गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): शुद्ध मन्त्रोच्चारण गरी विभक्ति वचन मिलाई सङ्कल्प वाक्य उच्चारण गरी ब्राह्मण पूजा, सिद्धान्त दान र विकिरदान गराएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> हस्तक्रियाको ज्ञान । सिद्धान्त सामग्री । पिण्ड सामग्री ।

सामग्री तथा उपकरण : जल, चन्दन अक्षता, सुपारी जनै, द्रव्य, वस्त्र, धूप, दीप, नैवेद्य, मोटक, मह घ्यू तिल, कुशखण्ड, सिद्धान्त, पिण्ड सामग्री ।

सुरक्षा तथा सावधानी : सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य ६: पिण्डवेदी निर्माण गराउने ।

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : २ घण्टा
कुल समय : ३ घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> बालुवा अथवा माटो प्रयोग गरी चारैतर्फ एक एक हात फराकिलो र चार अंगुल अग्लो पिण्डवेदी बनाउने । मन्त्रपूर्वक कुशले दक्षिणाग्र तीनओटा रेखा कोरी अंगारभ्रमण गराई दक्षिणतर्फ फाल्ने । कर्मपात्रोको जलले पिण्डवेदी सेचन गर्ने र कुशमाथि फूलहरू बिच्छ्याउने । 	<p>अवस्था (दिइएको): श्राद्धभूमि, पिण्डवेदीका सामग्री ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): पिण्डवेदी निर्माण गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): शुद्ध मन्त्रोच्चारण गरी हस्तक्रियाद्वारा पिण्डवेदी निर्माण गरिएको ।</p>	वेदी निर्माण प्रक्रिया ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण : कुशका लामाटुकाहरू, अंगार, जरा नभएका कुश, फूल, बालुवा वा माटो ।

सुरक्षा तथा सावधानी : सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य ७: पिण्डदान र पिण्डपूजन गराउने ।

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : ३ घण्टा
कुल समय : ४ घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> संकल्पवाक्यपूर्वक अग्नेजन, पिण्डदान र प्रत्यग्नेजन दिने । पिण्डमा पूजासामग्रीले पूजा गरी संकल्पपूर्वक विविध वस्तु अर्पण गर्ने । पिण्डशेषलाई पिण्ड नजिक छर्ने । पिण्डमाथि अक्षय्योदक, पयोधारा र जलधारा दिने । 	<p>अवस्था (दिइएको): अक्षता, फूल कुश, गंगाजल, दूना ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): पिण्डदान र पिण्डपूजन गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): मन्त्रोच्चारण र संकल्प सहित पिण्डदान र पिण्डपूजन गरिएको ।</p>	पिण्डदान तथा पूजा सम्बन्धी लागि हस्तक्रियाको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण : चामल, जौको पिठो, गाईको दूध, तिल, मह, फूल, पूजा सामग्री ।
सुरक्षा तथा सावधानी : सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य ८: आशीष प्रार्थना, वसन्त पूजा र दक्षिणा दान गराउने ।

सैद्धान्तिक : १ घण्टा
व्यावहारिक : १० घण्टा
कुल समय : ११ घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<ol style="list-style-type: none"> मन्त्रोच्चारणपूर्वक हात जोडेर आशीष प्रार्थना गर्ने । घोट्याइएको अर्घपात्रबाट निकाली कुशपवित्र पिण्डमा चढाउने लगायत आवश्यक कार्य गर्ने । पिण्ड उत्थापन, शंख चक्र लेखन, गया गमनादि कार्य गर्ने । चन्दन अक्षता फूल लिई मन्त्रपूर्वक पिण्डमा वसन्त पूजा गर्ने । दक्षिणा दानको सामग्री तयार गरी ब्राह्मण दक्षिणा र भूयसी दक्षिणा गर्ने । 	<p>अवस्था (दिइएको): पिण्डपूजा गरिएको अवस्था ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): आशीष प्रार्थना, वसन्त पूजा र दक्षिणा दान गराउने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): मन्त्रोच्चारण र संकल्प सहित आशीष प्रार्थना, वसन्त पूजा र दक्षिणा दान कार्य सम्पन्न गरिएको ।</p>	वसन्त पूजाको परिचय र महत्त्व ।

सामग्री तथा उपकरण : कपूर, नैवेद्य, धूप बत्ती, फूल, पूजा सामग्री ।
सुरक्षा तथा सावधानी : सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

निर्दिष्ट कार्य ९: ब्राह्मण विसर्जन, दीपाच्छादन र कर्मसमर्पण गर्ने ।

सैद्धान्तिक : ०.३० घण्टा

व्यावहारिक : ५ घण्टा

कुल समय : ५.३० घण्टा

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
<p>१. मन्त्रोच्चारणपूर्वक ब्राह्मण विसर्जन गर्ने ।</p> <p>२. अपसव्य भई विना मन्त्र दीपाच्छादन गर्ने ।</p> <p>३. कर्मपात्रमा बाँकी रहेका कुशहरूसहित हात लगाएको औँठी समर्पण गर्ने र प्रसाद ग्रहण गर्ने ।</p>	<p>अवस्था (दिइएको): वसन्तादि पूजा र दक्षिणा संकल्प गरिएको ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): ब्राह्मण विसर्जन, दीपाच्छादन र कर्मसमर्पण गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो): हस्तक्रिया र मन्त्र उच्चारणसहित कार्य सम्पन्न गरिएको ।</p>	हस्तक्रियाको ज्ञान ।

सामग्री तथा उपकरण : फूल, अक्षता, चन्दन, द्रव्य, कुश ।

सुरक्षा तथा सावधानी : सामग्री सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण
(सञ्चार तथा व्यवसायिकता विकास)

मोड्यूल : ९ सञ्चार तथा व्यवसायिकता विकास

सब-मोड्यूल : ९.१ सञ्चार

समय : ३ घण्टा (सै) + ७ घण्टा (ब्या) = १० घण्टा

वर्णन:

यो मोड्युलमा सञ्चार सम्बन्धी आवश्यक ज्ञान तथा सीप समावेश गरिएको छ ।

उद्देश्यहरू :

यो मोड्युलको समापनपछि प्रशिक्षार्थीहरू निम्न कार्य गर्न समर्थ हुनेछन् ।

१. वरिष्ठ सँग संचार गर्न
२. सहकर्मीसँग संचार गर्न
३. सहयोगीसँग संचार गर्न
४. पेशागत संघ संस्थाहरु सँग संचार गर्न
५. यजमानसँग संचार गर्न ।

कार्यहरू :

१. वरिष्ठ सँग संचार गर्ने
२. सहकर्मीसँग संचार गर्ने
३. सहयोगीसँग संचार गर्ने
४. पेशागत संघ संस्थाहरु सँग संचार गर्ने
५. यजमानसँग संचार गर्ने ।

**कार्य विश्लेषण
सञ्चार**

क्र. सं	क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान	समय घण्टामा		
				सै	प्र	जम्मा
१	वरिष्ठसँग सञ्चार गर्ने ।	<p>अवस्था (दिइएको): वरिष्ठ व्यक्ति, फोन ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): वरिष्ठसँग सञ्चार गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो) :</p> <ul style="list-style-type: none"> शिष्टाचारका शब्द र व्यवहारको प्रदर्शन भएको । सम्मान पूर्वक विचारको आदानप्रदान भएको । पेशागत समस्या, विचार र अवसरहरू वारे खुल्ला वार्तालाप भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> वरिष्ठसँग सम्बन्ध कायम गर्नाको महत्त्व वरिष्ठसँग सञ्चार गर्नाको उद्देश्य वरिष्ठसँग सञ्चार गर्ने विधि 	०.५	१.५	२
२	सहकर्मीसँग सञ्चार गर्ने ।	<p>अवस्था (दिइएको) : सहकर्मी, फोन ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): सहकर्मीसँग सञ्चार गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो) :</p> <ul style="list-style-type: none"> शिष्टाचारयुक्त शब्द र हाउभाउ युक्त वार्ता भएको । चुस्त तवरले आवश्यकताको प्रस्तुति र कार्य तत्परता स्पष्ट भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> सहकर्मीसँग सम्बन्ध कायम गर्नाको आवश्यकता सहकर्मीसँग सञ्चार गर्ने विधि 	१	१	२
३	सहयोगीसँग सञ्चार गर्ने ।	<p>अवस्था (दिइएको) : सहयोगी, फोन ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): सहयोगीसँग सञ्चार गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो) :</p> <ul style="list-style-type: none"> शिष्टाचारयुक्त शब्द र हाउभाउ युक्त वार्ता भएको । चुस्त तवरले आवश्यकताको प्रस्तुति र कार्य तत्परता स्पष्ट भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> सहयोगीसँगको सञ्चारको आवश्यकता सहयोगीसँग सञ्चार गर्नाको उद्देश्य सहयोगीसँग सञ्चार गर्ने विधि 	०.५	१	१.५
४	पेशागत संघ संस्थासँग सञ्चार गर्ने ।	<p>अवस्था (दिइएको) : पेशागत संघसंस्था, फोन, सम्पर्क, भेटघाट ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): पेशागत संघ संस्थासँग सञ्चार गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो) :</p> <ul style="list-style-type: none"> शिष्टाचारयुक्त शब्द र हाउभाउ युक्त वार्ता भएको । चुस्त तवरले आवश्यकताको प्रस्तुति र कार्य तत्परता स्पष्ट भएको । व्यावसायिक संघ संस्थासँग भेटघाट, संलग्नता, समन्वय र विचार सकारात्मक भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> पेशागत संघसंस्था सँग सुसम्बन्ध कायम गर्नाको आवश्यकता र महत्त्व । पेशागत संघसंस्था सँग सञ्चार गर्ने विधि । 	०.५	१.५	२

५	यजमानसँग संचार गर्ने ।	<p>अवस्था (दिइएको) : यजमान, फोन ।</p> <p>निर्दिष्ट कार्य (के): यजमानसँग संचार गर्ने ।</p> <p>स्तर (कति राम्रो) :</p> <ul style="list-style-type: none"> • शिष्टाचारयुक्त शब्द र हाउभाउयुक्त वार्ता भएको । • चुस्त तवरले आवश्यकताको प्रस्तुति र कार्य तत्परता स्पष्ट भएको । • यजमानसँग भेटघाट, संलग्नता, समन्वय र विचार सकारात्मक भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> • यजमानसँग सम्बन्ध कायम गर्नाको आवश्यकता • यजमानसँग सञ्चार गर्ने विधि 	०.५	२	२.५
		जम्मा		३	७	१०

सब मोड्यूल : ९.२ व्यावसायिकता विकास

समय : ४ घण्टा (सै) + ६ घण्टा (ब्या) = १० घण्टा

वर्णन :

यो मोड्यूलमा व्यवसायिकता विकास सम्बन्धी आवश्यक पर्ने ज्ञान तथा सीप समावेश गरिएको छ ।

उद्देश्यहरू :

यो मोड्यूलको समापनपछि प्रशिक्षार्थीहरू निम्न कार्य गर्न समर्थ हुनेछन् ।

१. अवलोकन भ्रमण गर्न
२. तालीममा सहभागी हुन
३. गोष्ठी/सेमिनारहरूमा सहभागी हुन
४. रेडियो टिभीमा कार्यक्रम सुन्ने/हेर्ने
५. पुस्तक/पत्र पत्रिकाको अध्ययन गर्ने ।

कार्यहरू :

१. अवलोकन भ्रमण गर्ने
२. तालीममा सहभागी हुने
३. गोष्ठी/सेमिनारहरूमा सहभागी हुने
४. रेडियो टिभीमा कार्यक्रम सुन्ने/हेर्ने
५. पुस्तक/पत्र पत्रिकाको अध्ययन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण
व्यवसायिकता विकास

क. सं.	क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान	समय घण्टामा		
				सै	प्र	जम्मा
१.	अवलोकन भ्रमण गर्ने ।	अवस्था (दिइएको): अवलोकन स्थल, सवारी साधन । निर्दिष्ट कार्य (के): अवलोकन भ्रमण गर्ने । स्तर(कति रामो): अवलोकन भ्रमण गरी कर्मकाण्ड सम्बन्धी थप ज्ञान र सीप प्राप्त गरेको ।	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन भ्रमण गर्ने स्थानको छनोट । अवलोकन भ्रमणको महत्व । 	१	१.५	२.५
२.	तालीममा सहभागी हुने ।	अवस्था (दिइएको): तालीम प्रदायक संस्थाहरू । निर्दिष्ट कार्य (के): तालीममा सहभागी हुने । स्तर(कति रामो): पुरोहित सम्बन्धी तालीम दिने विभिन्न तालीम प्रदायक संस्थाहरू खोजी गरी तालीममा सहभागी भएको ।	<ul style="list-style-type: none"> तालीम कार्यक्रमको सूची प्राप्त गर्ने विधि सञ्चार र सम्बन्ध कायम गर्ने विधि 	१	१.५	२.५
३.	गोष्ठी/सेमिनार हरूमा सहभागी हुने ।	अवस्था (दिइएको): गोष्ठी/सेमिनार, कार्यशाला कार्य (के): गोष्ठी/सेमिनारहरूमा सहभागी हुने । स्तर(कति रामो): गोष्ठी, सेमिनार तथा कार्यशालामा सक्रियताका साथ सहभागिता जनाएको ।	<ul style="list-style-type: none"> गोष्ठी/सेमिनार कार्यशालाहरूमा भाग लिनाको उद्देश्य । गोष्ठी/सेमिनार, कार्यशालाबाट फाइदा लिने तरिका । 	१	१.५	२.५
४.	रेडियो टिभीमा कार्यक्रम सुन्ने/हेर्ने गर्ने ।	अवस्था (दिइएको): रेडियो, टिभी । निर्दिष्ट कार्य (के): रेडियो टिभीमा कार्यक्रम सुन्ने/हेर्ने गर्ने । स्तर(कति रामो): रेडियो टिभीमा कार्यक्रम सुनेर/हेरेर कर्मकाण्ड सम्बन्धी थप ज्ञान तथा सीप हासिल गरेको ।	<ul style="list-style-type: none"> रेडियो तथा टिभी हेर्ने सुन्ने गर्नाको आवश्यकता र महत्व । रेडियो तथा टिभी सुन्ने हेर्ने समयको पहिचान । 	०.५	१	१.५
५.	पुस्तक/पत्र पत्रिकाको अध्ययन गर्ने ।	अवस्था (दिइएको): पुस्तक/पत्र पत्रिकाका । निर्दिष्ट कार्य (के): पुस्तक/पत्र पत्रिकाको अध्ययन गर्ने ॥ स्तर(कति रामो): पुस्तक/पत्र पत्रिकाको अध्ययन गरी आफूलाई चुस्त दुरुस्त बनाएको ।	<ul style="list-style-type: none"> पुस्तक/पत्र पत्रिकाको अवधारणा पुस्तक/पत्र पत्रिकाको अध्ययनको फाइदा 	०.५	०.५	१
		जम्मा		४	६	१०

मोड्यूल : १०
उद्यमशीलता विकास

समय : १८ घण्टा (सै) + २२ घण्टा (व्या) = ४० घण्टा

Course description

This course is designed to impart the knowledge and skills necessary for micro enterprise startup. The entire course intends to provide basics of entrepreneurial characteristics, finding viable business idea and developing business plan.

Course objectives

After completion of this course students will be able to:

1. Understand concept of entrepreneurship and business
2. Explore viable business idea
3. Learn to prepare business plan

SN	Task statements	Related technical knowledge	Time (hrs)		
			T	P	Tot.
1.	State the concept of entrepreneurship/ business/enterprises	<ul style="list-style-type: none"> • Introduction to entrepreneurship • Classification of enterprises • Benefits of self employment 	2		2
2.	Grow entrepreneurial attitudes	<ul style="list-style-type: none"> • Wheel of success • Risk taking attitude 	3		3
3.	Generate viable business ideas	<ul style="list-style-type: none"> • Business idea generation • Evaluation of business ideas • Creativity and innovation 	3		3
4.	Prepare business plan	<ul style="list-style-type: none"> • Concept of market and marketing • Description of product or service • Selection of business location • Estimation of market share • Promotional measures • Required fixed assets and cost • Required raw materials and costs • Operation process flow • Required human resource and cost • Office overhead and utilities • Working capital estimation • Unit price calculation • Cost benefit analysis • Information collection guidelines 	9	20	29
5.	Prepare basic business records	<ul style="list-style-type: none"> • Day book • Payable & receivable account 	1	2	3
Total:			18	22	40

Text book:

क) प्रशिक्षकहरूका लागि निर्मित निर्देशिका तथा प्रशिक्षण सामग्री, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालीम परिषद्, २०६९
ख) प्रशिक्षार्थीहरूका लागि निर्मित पाठ्यसामग्री तथा कार्यपुस्तिका, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालीम परिषद् (अप्रकाशित), २०६९

Reference book:

Entrepreneur's Handbook, Technonet Asia, 1981

व्यवसायमा आवश्यक तालीम गुणस्तर सूचक

प्रशिक्षणको पेसा: सहायक पुरोहित
समूहको आकार: २० प्रशिक्षार्थी
अवधि: ६७० घन्टा (आधारभूत)

क्र.सं.	मापक/विधि	सूचकाङ्क (अनिवार्य)	सूचकाङ्क (भएमा राम्रो)
१.	प्रशिक्षण स्थलमा हुनुपर्ने विशेष आवश्यकता	<ul style="list-style-type: none"> विद्युत आपूर्ति खानेपानी व्यवस्था Structural Facility 	<ul style="list-style-type: none"> प्राथमिक उपचार कक्ष
२.	कक्षाकोठा र बस्ने तथा लेख्ने सुविधा (फर्निचर)	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्रफल : कम्तीमा २० वर्ग मी. लेख्ने पाता भएका २० कुर्सी वा २० जना प्रशिक्षार्थीलाई पुग्ने पर्याप्त टेबल र बेन्च सेतो पाटी/कालो पाटी पर्याप्त प्रकाश र हावा खेल्ने कोठा 	<ul style="list-style-type: none"> मल्टिमिडिया प्रोजेक्टर कम्प्युटर
३.	प्रयोगशाला र बस्ने तथा लेख्ने सुविधा (फर्निचर)	<ul style="list-style-type: none"> कम्तीमा ५० वर्ग मी. को क्षेत्र बेन्च अनुसार प्रत्येक बेन्चमा जोडिएको काम गर्ने टेबल (प्रत्येकलाई छुट्टाछुट्टै टेबल वा २ जनालाई १ टेबल अथवा ४/४ जनालाई पुग्ने ५ वटा ठूलो टेबल) 	<ul style="list-style-type: none"> प्रत्येक प्रशिक्षार्थीहरूलाई छुट्टाछुट्टै सामग्री बाकस प्रत्येकलाई ५० वर्ग मी. पुग्ने छुट्टै कार्यकक्ष (फाइलिड, कटाइ र जोडाईका लागि)
४.	व्यावसायिक स्वास्थ्य र सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> सुरक्षा सामग्री २० सेट (हेल्मेट, पञ्जा, चस्मा, सुरक्षा पेटी र छालाका जुता) कार्यशालामा आधारभूत प्राथमिक उपचार बाकस (आधारभूत औषधीहरू सिटामोल, हातेपट्टी, आयोडिन र ब्यान्डेज सहितको) सुरक्षा सम्बन्धी जानकारी (चार्ट, चिह्न र सङ्केतहरू) 	<ul style="list-style-type: none"> आगो नियन्त्रण गर्ने मेसिन (Fire Extinguisher) (कम्तीमा २ वटा) आगो लागेको जानकारी दिने यन्त्र
५.	प्रशिक्षकहरू	<ul style="list-style-type: none"> कम्तीमा २ जना प्रशिक्षक सम्बन्धित विषयमा तह १ को सीप परिक्षा उत्तीर्ण र कम्तीमा ३ वर्षको अनुभव । वैदिक मन्त्रोच्चारणसहित कर्मकाण्ड सम्बन्धि व्यवसायमा कम्तीमा ५ वर्षको अनुभव भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> सम्बन्धित विषयमा तह १ को सीप परिक्षा उत्तीर्ण र कम्तीमा ३ वर्षको अनुभव । संस्कृत व्याकरण अनुसार विभक्ति मिलाएर कर्मकाण्ड सम्बद्ध वाक्य अनुच्छेद रचना र प्रयोग गर्न सक्ने ।
६.	प्रशिक्षार्थीहरू	<ul style="list-style-type: none"> उपनयन संस्कार भई नेपाली तथा संस्कृत लेखपढ गर्न सक्ने व्यक्तिहरू । कम्तीमा १६ वर्ष उमेर पुगेका व्यक्तिहरू । 	<ul style="list-style-type: none"> १० कक्षा उत्तीर्ण उमेर १८ देखि २५ वर्ष
७.	औजार तथा उपकरणहरू	<ul style="list-style-type: none"> नत्थी गरिएको सूचीअनुसार 	
८.	कार्यस्थलमा व्यावहारिक सीपको प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> वास्तविक कार्य क्षेत्रमा सीप प्रदर्शन गर्ने भ्रमण 	<ul style="list-style-type: none"> ४ हप्ताको व्यावहारिक कक्षा
९.	मुल्याङ्कन	<ul style="list-style-type: none"> नियमित कर्यकक्षमा अवलोकन सीप तहको विकासका लागि योजना र उत्पादन मुल्याङ्कन उपस्थिति/प्रवृत्ति नियन्त्रण मध्यम तहको सीप परीक्षा (कोर्स पूरा भएपछि) 	<ul style="list-style-type: none"> दैनिक मुल्याङ्कन प्रणाली
१०.	प्रयोग हुने सामग्री	<ul style="list-style-type: none"> नत्थी गरिएको सूची अनुसार 	

**सामान्य गुणस्तर सूचक
उपलब्धि तह**

क्र.सं	मापक	उद्देश्य प्रमाणीकरण हुने सूचक	प्रमाणीकरणको साधन
१.	श्रम बजारमा तालीमको आवश्यकता छनोट गर्ने विधि/उपाय	तालीमको आवश्यकता निर्धारण, द्रुत बजार सम्भावना सर्वेक्षण वा उपयुक्त विधि अवलम्बन गरी कम्तीमा वर्षको एकपटक स्थानीय बजारमा माग हुने दक्ष/सीपयुक्त कामदारकालागि आवश्यक तालीम प्रतिविम्बित हुनेगरी बजार अवलोकनमार्फत सम्भावना पत्ता लगाइन्छ ।	टिएमए अथवा द्रुतबजार सर्वेक्षण प्रतिवेदन
		टी.र.ई. उद्योग वाणिज्य सङ्घका कार्यालयमा नियमित भेटनुका साथै स्थानीय उद्योग व्यवसायी र ठूला उद्योगपतिको प्रतिनिधि समेत स्थानीय रूपमा रोजगारी उपलब्ध गराउने विषयका बैठकमा सहभागी हुनेछन् र तालीमबारे समीक्षा गर्छन् ।	बैठकको सङ्ख्या, सहभागीहरूको नामावली र बैठकपुस्तिका
२.	भिएसटीमा राम्रो पहुँचका लागि प्रयोग गरिएको योजनाहरू	तालीम सम्बन्धी आवश्यकताका सूचना स्थानीय पत्रपत्रिका र एफएमलगायत आम सञ्चारका माध्यमबाट व्यापक प्रसारण गरिन्छन् । साथै यस्ता स्थानीय एफएम, पोस्टर र स्थानीय सामुदायिक कार्यकर्ता समेतको माध्यमबाट घोषणा गरिन्छ ।	सञ्चार माध्यमबाट प्रसारण भएका सूचनाका विषयहरू र प्रसारण सङ्ख्या
		प्रशिक्षार्थीहरू कार्यक्रमको प्रशिक्षार्थी छनोट निर्देशिकामा उल्लेख भएको विधि अपनाइ छनोट गरिन्छ ।	छनोट प्रक्रिया र छनोट गरिएका तालीम लिने व्यक्तिहरूको जानकारी, योग्यता र सूची
३.	तालीम सम्बन्धी पाठ्यक्रम र तालीम पुस्तिकाको उपलब्धता	सिटिइभिटीद्वारा गुणस्तर कायम गरी बनाइएको पाठ्यक्रम प्रशिक्षकहरूलाई उपलब्ध गराइन्छ ।	तालीम अवलोकन प्रतिवेदन
		तालीम पुस्तिका तथा तालीम सामग्रीहरू सिटिइभिटीको स्तरीय पाठ्यक्रमलाई आधार मानी निर्माण गरिन्छ । यसलाई स्थानीय श्रम बजार अनुकूलको बनाइन्छ ।	तालीम पुस्तिका/अन्य साधन
४.	तालीम दिने व्यक्तिहरूको छनोट	कम्तीमा दुइ वटा	तालीमकर्ताहरूको विस्तृत जानकारी ।
		दुईजना प्रशिक्षकमध्ये कम्तीमा एकजनाले प्रावधान भएसम्म प्राविधिक एसएलसी उत्तीर्ण गरी एक वर्ष सम्बन्धित व्यवसायको कार्य अनुभव हासिल गरेको अथवा सीप परीक्षा तह १ उत्तीर्ण गरी सम्बन्धित विषयमा तीन वर्षको कार्य अनुभव भएको हुनु पर्नेछ ।	सबै तालीमकर्ताहरूको विस्तृत जानकारी
		त्यस्तै दुईजना प्रशिक्षकमध्ये कम्तीमा एकजनाले निर्धारित पाँचदिने प्रशिक्षार्थी प्रशिक्षक तालीम सफलतापूर्वक सम्पन्न गरेको हुनुपर्ने र आधारभूत/प्रारम्भिक सीप तहका लागि राष्ट्रिय रूपमा प्रतिष्ठित संस्था जस्तै-टिआइटीआईबाट चारदिने तालीम सम्पन्न गरेको हुनुपर्ने ।	सबै तालीमकर्ताहरूको विस्तृत जानकारी
		समग्र कार्यक्रम तालीमको पाठ्यक्रम र तालीम सामग्रीहरूबारे तालीम हनुअघि नै तालिमका सबै प्रशिक्षकहरूलाई अभिमुखीकरण तालीम दिईन्छ ।	तालीम अगाडिको अभिमुखीकरण प्रतिवेदन
५.	नियमित तालीम व्यवस्थापन	तालीमको सुरुआत, अन्त्य, कार्यगत तालिम, पदस्थापन योजना, सीप परीक्षण मिति, रोजगारी स्थापना सम्बन्धी योजना र तालीम पछिको सहयोग योजनाजस्ता विषयहरूलाई समेटेर उपयुक्त समयमा तालीम पात्रोको निर्माण हुने ।	तालीम पात्रो

प्रक्रियागत तह

क्र.सं	मापक	उद्देश्य प्रमाणीकरण हुने सूचक	प्रमाणीकरणको साधन
१.	तालीममा सहभागिता	प्रशिक्षार्थीहरू लिङ्ग, जाती, जनजाती, शिक्षाको तह र भौगोलिता लगायत समग्र क्षेत्रहरू र त्यो सम्बन्धित योग्य एवं सम्बन्धित क्षेत्रको लक्षित समूहलाई ध्यानमा राखेर छानिन्छ ।	तालीम लिनेहरूको सूची
		एउटा समूहमा बढीमा २० जना ।	तालीम लिनेहरूको सूची तालीम अवलोकन प्रतिवेदन
		कम्तीमा ८०% प्रशिक्षार्थीहरू तालीमको पूरा अवधिभर उपस्थित हुनपर्ने ।	सहभागीहरूको हाजिरी पुस्तिका, तालीम अवलोकन प्रतिवेदन
२.	तालीमकर्ताको संलग्नता	प्रशिक्षार्थी र प्रशिक्षकको अनुपात सैद्धान्तिक तालीमको अवधिमा बढीमा २० जना प्रशिक्षार्थी = एकजना प्रशिक्षक र व्यावहारिक तालीमको अवधिमा १० जना प्रशिक्षार्थी = एकजना प्रशिक्षक हुनुपर्ने ।	तालीम अवलोकन प्रतिवेदन तालीम सत्र योजना
३.	भौतिक साधन	तालिम कार्यक्रमको दस्तावेजमा उल्लेख भए अनुसारको भौतिक सुविधा पर्याप्त मात्रामा उपलब्ध हुनुपर्ने । नियमित पानी र हात धुने साबुन सहितका पुरुष र महिला शौचालय छुट्टाछुट्टै व्यवस्था हुनुपर्छ ।	तालीम अवलोकन प्रतिवेदन
		सवैखाले सामग्री र मेसिनहरूको प्रयोग गर्दा अवलम्बन गर्ने सुरक्षा विधिहरूको व्यवस्था, सुरक्षासँग सम्बन्धित जानकारी र त्यससँग सम्बन्धित वस्तुहरूको सूची कार्यशाला तथा प्रयोगशालामा टाँसिएको हुनुपर्छ । प्रशिक्षार्थी एवम् प्रशिक्षकहरूलाई स्वास्थ्य र सुरक्षाको उपायहरूबारे निर्देशन दिइन्छ । प्राथमिक उपचार बाकस नियमित रूपमा (औषधीसहित) सम्बन्धित कक्षमा उपलब्ध रहन्छ । साथै, त्यो बाकसमा प्राथमिक उपचारसँग सम्बन्धित चिह्न पनि स्पष्ट रूपमा लेखिन्छ । प्रशिक्षार्थीहरूलाई कसरी प्राथमिक उपचार गर्ने भन्ने विधिको जानकारी गराइन्छ ।	तालीम अवलोकन प्रतिवेदन तालीम सत्र योजना
४.	व्यावहारिक तालीम सम्बन्धी व्यवस्था	सैद्धान्तिक कक्षा र व्यावहारिक कक्षाको अनुपात २० सैद्धान्तिक कक्षा = ८० व्यावहारिक कक्षा हुन्छ ।	तालीम अवलोकन प्रतिवेदन तालीम सत्र योजना
		प्रत्येक प्रशिक्षार्थीहरूले आ-आफ्नो व्यवसायसँग सम्बन्धित साधन/मेसिनहरूमा मात्रै आफ्नो अभ्यास र अन्य काम गर्नुपर्छ । साथै, अन्य सामग्री पेसा/सीपसँग सम्बन्धित रही वर्गीकरण गरेर राखिएको क्षेत्रमा गुणस्तर निर्धारण हुनेगरी सोही स्थानमा सबै प्रशिक्षार्थीले सम्बन्धित रही काम गरेको हुनुपर्छ ।	तालीम अवलोकन प्रतिवेदन तालीम सत्र योजना
		स्तरीय पाठ्यक्रम बमोजिम सबै प्रशिक्षार्थी कार्यगत तालीम, औद्योगिक अभ्यास, सीप प्रदर्शन भ्रमण लगायत गतिविधिमा अनिवार्य सहभागी हुनुपर्छ ।	तालीम अवलोकन प्रतिवेदन कार्यगत तालिम पदस्थापनको औद्योगिक अभ्यास र सीप पदर्शन भ्रमणको सूची

क्र.सं	मापक	उद्देश्य प्रमाणीकरण हुने सूचक	प्रमाणीकरणको साधन
५.	नरम तथा व्यावसायिक सीप तालीमको व्यवस्था	सबै प्रशिक्षार्थीलाई श्रमअधिकार, एचआइभी/एड्स, प्रजनन स्वास्थ्य, व्यवसायिक सीप तालीम, जीवनोपयोगी तालीम र वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी अभिमुखीकरण जस्ता आफ्नो आवश्यकता अनुसारका तालीम मा पहुँच पुर्याइन्छ ।	तालीम अवलोकन प्रतिवेदन तालीम सत्र योजना
६.	तालीम दिने योजना तथा त्यसलाई लागू गर्ने विधि	सम्पूर्ण तालीम कार्यविधि तालीम पात्रोअनुसार नै लागू गरिन्छ ।	तालीम अवलोकन प्रतिवेदन तालीम पात्रो
		पाठ्यक्रम र तालीम पात्रोअनुसार तालीमको दैनिक पाठ्ययोजना बनाइन्छ र त्यससम्बन्धी दैनिक कार्य पुस्तिकाको व्यवस्था हुनुपर्छ ।	तालीम अवलोकन प्रतिवेदन
		सिटिइभिटीबाट गुणस्तर कायम गरी निर्धारण गरिएको पाठ्यक्रमलाई तालीममा लागू गरिन्छ र त्यसैअनुसार बनाइएको तालीम पुस्तिकालाई प्रशिक्षक र प्रशिक्षार्थीहरूले प्रयोग गर्छन् ।	तालीम सत्र योजना, तालीम गतिविधि, अवलोकन प्रतिवेदन
७.	पदस्थापन र सरसल्लाह सम्बन्धी सहयोगको व्यवस्था	रोजगारीको पदस्थापना र अन्य स्थान विशेष सल्लाहहरू उपयुक्त कर्मचारीहरूद्वारा पर्याप्त मात्रामा उपलब्ध गराइन्छ ।	अवलोकन प्रतिवेदन
		प्रशिक्षार्थी छनौट गर्न र सीप परीक्षाको लागि रोजगारदाताहरू मध्येका विशिष्ट र सम्बन्धित क्षेत्रमा विशिष्टता हासिल गरका दक्ष व्यक्तिहरूलाई सामेल गराइन्छ । रोजगारदाताहरूले नै कार्यगत तालीमको सुविधा उपलब्ध गराउँछन् । सफल प्रशिक्षार्थीहरूलाई तालीमपछि तत्काल रोजगारी उपलब्ध गराइन्छ ।	अवलोकन प्रतिवेदन, रोजगारी र आम्दानी प्रमाणीकरण प्रतिवेदन
		सफल प्रशिक्षार्थीहरूलाई ऋण सुविधा र व्यवसाय स्थापना गर्न आवश्यक पर्ने 'सिड मनी' उपलब्ध गराई उद्योग व्यवसायको स्थापना र प्रवर्द्धन गराउन उनीहरूलाई तालीमपछि आर्थिक कारोबार गर्ने संस्थाहरूसँग सम्बन्ध स्थापना गराई सहयोग प्रदान गर्ने ।	अवलोकन प्रतिवेदन, तालीम दिने संस्था र वित्तीय संस्थाहरू बीचको करारपत्र

परिणाम/उपलब्धि तह

क्र.सं	मापक	उद्देश्य प्रमाणीकरण हुने सूचक	प्रमाणीकरणको साधन
१.	तालीम पूरा गर्ने दर	प्रशिक्षार्थीमध्ये १० प्रतिशत भन्दा बढीले तालीम अधुरो पारी बिचमा नछोड्ने ।	प्रशिक्षार्थीहरूको सूची
२.	क्षमता/सीप परीक्षा	कम्तीमा ९० प्रतिशतभन्दा बढीले तालीम पूरा गरी सीप परीक्षा दिने ।	एनएसटिबी सीप परीक्षाको परिणाम
		कम्तीमा ८० प्रतिशत प्रशिक्षार्थीहरूले सीप परीक्षा उत्तीर्ण गर्नुपर्ने ।	एनएसटिबी सीप परीक्षाको परिणाम
३.	सफल प्रशिक्षार्थीहरूको पदस्थापन दर	प्रत्येक तालीमबाट सफल ६० प्रतिशत प्रशिक्षार्थीलाई रोजगारीको व्यवस्था भएको/रोजगारी पाएका छन् ।	आम्दानी प्रमाणीकरण प्रतिवेदन/ ट्रेसर अध्ययन प्रतिवेदन
		रोजगार पाएका प्रशिक्षार्थीहरूले विशेष रूपमा व्यवस्था गरिएको वर्गीकरण (यदि गरेको भएमा) अनुसारको सामान्य अवस्थाको आम्दानी गरेका छन् ।	आम्दानी प्रमाणीकरण प्रतिवेदन/ ट्रेसर अध्ययन प्रतिवेदन
४.	तालीमबाट प्राप्त सीपहरूको कार्यस्थलमा भएको प्रयोग बारे	९० प्रतिशत जागिरमा संलग्न प्रशिक्षार्थीहरूले आफ्नो सीपसँग सम्बन्धित व्यावसायिक तालीममा संलग्न भएको हुनुपर्छ ।	आम्दानी प्रमाणीकरण प्रतिवेदन/ ट्रेसर अध्ययन प्रतिवेदन
		कम्तीमा ८० प्रतिशत रोजगारमा संलग्न प्रशिक्षार्थीहरू आफ्नो कामप्रति सन्तुष्ट रहेको साथै ६० प्रतिशत रोजगारदाताहरू प्रशिक्षार्थीहरूको कार्यबाट सन्तुष्ट रहेको देखिन्छ । रोजगारदाताहरू तालीमबाट प्रशिक्षार्थीहरूले पाएको सीपबाट सन्तुष्ट छन् ।	ट्रेसर अध्ययन प्रतिवेदन रोजगारदाताहरूको सर्वेक्षण

आवश्यक सामग्रीहरूः
(२० जना प्रशिक्षार्थीहरूको लागि)

सि.नं	विवरण	सि.नं	विवरण
१	रेखीको सामान (पीठो)	३९	दूध
२	कुश	४०	दहि
३	अबिर	४१	गहुत
४	केशरी	४२	गोबर
५	सिन्दुर	४३	मह
६	जौ	४४	चिनी
७	तील	४५	भलायो
८	जनै	४६	पंचपल्लव
९	सुपारी	४७	फूल
१०	श्रीखण्ड	४८	माला
११	रायो	४९	पञ्चरत्न
१२	सरसिउ	५०	सप्तमृतिका
१३	क्तचन्दन	५१	लावा
१४	रक्षाबन्धन धागो	५२	तुलसी मञ्जरी
१५	समिधा (दाउरा)	५३	दूवो
१६	आँप	५४	फलफूल
१७	पीपल	५५	नैवेद्य
१८	बरको पात	५६	नरिवल
१९	प्रणिता	५७	अपंगो
२०	प्रोक्षणी	५८	मञ्जरी
२१	स्फ्य	५९	गंगाजल
२२	सूरो	६०	सम्बन्धित विषयको पुस्तक
२३	ध्यू	६१	काँसको कचौरा
२४	ध्यूराख्ने भाँडो	६२	सुवर्ण प्रतिमा
२५	मानो	६३	दक्षिणा
२६	दियो	६४	सिक्का पैसा
२७	कलश	६५	डाली
२८	शंख	६६	गाग्रो
२९	घण्ट	६७	गिलाश
३०	कर्मपात्रो	६८	चम्चा
३१	पूजा थाली	६९	सलाई
३२	तामाको अर्लि(तर्पणको लागि)	७०	कपुर
३३	अठपदल/साधा थाली	७१	कनिका
३४	रातो,सेतो, पहेँलो कपडा	७२	भोजन सामग्री
३५	कर्म विशेष आवश्यक वस्तुहरू	७३	विष्णु पादुका
३६	दूना	७४	बालुवा
३७	बत्ती	७५	ईटा
३८	तीलको तेल	७६	माटो

आवश्यक स्टेशनरी/विविध सामग्रीहरू

सि. नं.	विवरण	परिमाण
१	कापी	२ दर्जन
२	डटपेन	२ दर्जन
३	सार्पनर ठूलो	२ थान
४	करेक्सन पेन	१ दर्जन
५	साइन पेन	३ दर्जन
६	पाइलट/जेल पेन	३ दर्जन
७	इरेजर	३ दर्जन
८	पेन्सील	३ दर्जन
९	फलाटिन कपडा	१० मीटर
१०	कार्बन पेपर नीलो/सेतो	२-२ प्याकेट
११	फिलिप चार्ट पेपर	आवश्यकता अनुसार
१२	फ्ल्यास कार्ड	आवश्यकता अनुसार
१३	फोटोकपी पेपर	आवश्यकता अनुसार
१४	फाइल	आवश्यकता अनुसार
१५	ह्वाइट बोर्ड	१ थान
१६	बोर्ड मार्कर (विभिन्न कलर)	२ दर्जन
१७	परमानेन्ट मार्कर	१ दर्जन
१८	Drawing Instruments Small	२० सेट
१९	Drawing Instruments Large	१ सेट
२०	डस्टर	२ थान

नोट : तालीमका बखत सैद्धान्तिक विषयको प्रशिक्षणका क्रममा उपलब्ध हुन सक्ने अवस्थामा ओभरहेड प्रोजेक्टर, फिलिपचार्ट बोर्ड, पिन बोर्ड प्रयोगमा ल्याउन सकिनेछ ।

पाठ्यक्रम निर्माणमा सहभागी विज्ञहरू

क्र.सं.

सहभागी विज्ञहरूको नाम थर

१. प्रा. डा. श्री माधवशरण उपाध्यायज्यू, प्राध्यापक, वाल्मीकी विद्यापीठ, काठमाण्डौ ।
२. डा. श्री रुद्र प्रसाद मिश्रज्यू, उप-प्राध्यापक, वाल्मीकी विद्यापीठ, काठमाण्डौ ।
३. श्री दिपक घिमिरे, विज्ञ/उप-प्राध्यापक, वाल्मीकी विद्यापीठ, काठमाण्डौ ।
४. श्री श्रीराम अधिकारी, विज्ञ/सह-प्राध्यापक, वाल्मीकी विद्यापीठ, काठमाण्डौ ।
५. श्री केशव प्रसाद अधिकारी, विज्ञ/प्रधानाध्यापक, नेपाल वेद विद्याश्रम माध्यमिक विद्यालय, काठमाण्डौ ।
६. श्री हरि प्रसाद पौडेल, विज्ञ/उप-प्राध्यापक, वाल्मीकी विद्यापीठ, काठमाण्डौ ।
७. श्री पुरुषोत्तम घिमिरे, विज्ञ/पाठ्यक्रम अधिकृत, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी, भक्तपुर ।
८. श्री पुरुषोत्तम भट्टराईज्यू, उप-प्राध्यापक, वाल्मीकी विद्यापीठ, काठमाण्डौ ।
९. श्री नवराज न्यौपानेज्यू, उप-प्राध्यापक, वाल्मीकी विद्यापीठ, काठमाण्डौ ।
१०. श्री विष्णु प्रसाद अर्याल, विज्ञ/पुराणाचार्य, काठमाण्डौ महानगरपालिका -१६, म्हेपी ।
११. श्री निरञ्जन धिताल, विज्ञ/ज्योतिषाचार्य, काठमाण्डौ महानगरपालिका -७, कुमारीगाल ।
१२. श्री अच्युत प्रसाद सुवेदीज्यू, विज्ञ, कार्यक्रम प्रस्तोता, हाँडिगाउँ, ललितपुर ।
१३. श्री विष्णु प्रसाद बराल, विज्ञ, काठमाण्डौ महानगरपालिका -७, कुमारीगाल ।
१४. श्री नारायण घिमिरे, विज्ञ, काठमाण्डौ महानगरपालिका, कपन ।
१५. श्री रमेश नेपाल, विज्ञ, काभ्रेपालञ्चोक ।
१६. श्री शौनक घिमिरे, प्रशासकीय अधिकृत, प्रा.शि. तथा ब्या.ता.परिषद्, सानोठिमी, भक्तपुर ।
१७. श्री वासुदेव अधिकारीज्यू, विज्ञ, मूल पण्डित (नेपाली सेना) बालाजु, काठमाण्डौ ।
१८. श्री रामचन्द्र तिमिल्सेनाज्यू, विज्ञ, चाबहिल, काठमाण्डौ ।